

УНИВЕРЗИТЕТ СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ- БИТОЛА

ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ – СКОПЈЕ

Дарко Костадинов

**Антитерористички активности во Република Северна
Македонија**

(МАГИСТЕРСКИ ТРУД)

Скопје, 2024

Ментор:

Проф. д-р Злате Димовски

редовен професор на Факултетот за безбедност - Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола

Членови на комисија:

1. Проф. д-р Борис Мургоски

редовен професор на Факултетот за безбедност - Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

2. Проф. д-р Марјан Николовски

вонреден професор на Факултетот за безбедност – Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Датум на одбраната: _____

Датум на промоцијата: _____

ПРЕДМЕТ: Изјава

Јас, Дарко Костадинов, студент на Факултетот за безбедност- Скопје, со место на живеење во Гевгелија, изјавувам дека поднесениот магистерски труд под наслов „**Антитерористички активности во Република Северна Македонија**“, претставува мој самостоен труд и истиот претставува резултат на самостојна работа во текот на изработката. Согласен сум да ги сносам сите обврски и одговорности кои произлегуваат од неовластено користење на туѓ текст или плагијаторство, согласно важечките законски и подзаконски акти кои ги регулираат авторските и сродните права.

Скопје, 2024 година

Давател на изјавата:

АПСТРАКТ

Подолу имплементираното истражување на магистерскиот труд се посветува кон целосно одредување на проблематиката со современиот тероризам како и проблемите кои ги иницира на патот кон одржување, заштита и имплементација на глобална безбедност на меѓународно ниво. Во самиот труд, покрај поимното одредување на значајноста на глобалната безбедност, како и проблематиката на современиот туризам и туристичко дејствување, посебно внимание се свртува кон имплементираните меѓународни акти и стратегии во обидот да се зачува и заштити безбедноста на глобално ниво.

Според тоа, критички се анализирани академските и административните како и практичните алтернативни анти-терористички мерки, осветлувајќи ги длабинските димензии на политичките, економските и глобалните аспекти на тероризмот, кое претставува огромен предизвик за политиката и науката воедно, бидејќи тероризмот како светска закана за глобалната безбедност во практиката не е сеуште сфатен целосно поради своите различни цели на водење на политиката од страна на поголемите сили, како и улогата на наднационалните глобални организации во спроведување на оваа политика.

Непостоењето на општествена анализа на глобално ниво за значајноста, факторите на зачувување на глобалната безбедност од терористичко дејствување, не е случаен пропустот на поединечните држави да го гледаат тероризмот како современа, комплексна закана на глобалната безбедност, кое ја одложува веројатноста за успешно антитерористичко делување на глобално ниво.

Токму поради сложеноста на оваа проблематика, подолу имплементираното емпириско истражување на магистерскиот труд, целосно ќе се насочи кон прикажување на терористичкоот современо дејствување како една од најсериозните закани за глобалната безбедност на денешното современо, демократски развиено општество. Со тоа, меѓународниот систем на безбедност се поставува пред огромен предизвик – да најде ефективен начин да ја зачува интегралната безбедност на населението, и да ги заштити граѓаните од потешко контролираниот терор имплементиран од ваквите организации.

Клучни зборови: безбедност, глобализација, тероризам, меѓународни документи, правни акти, антитерористичко дејствување, стратегии, НАТО, ЕУ, терористички организации, терор

ABSTRACT

The below implement research thesis is dedicated to fully determinate the problem with modern terrorism and the problems that initiated the way to maintenance, protection and implementation of global security internationally. In the paper, in addition to the notional down the significance of global security and the problems of modern tourism and tourist activities, special attention is turning to international laws and implemented strategies in trying to preserve and protect the safety globally.

Therefore, critically analyzed academic and administrative and practical alternative anti-terrorist measures, illuminating the deep dimensions of political, economic and global aspects of terrorism, which is a huge challenge for politics and science at the same time, because terrorism is a worldwide threat to global security in practice it is not yet fully understood due to their different purposes of conducting politics by larger forces, and the role of supranational global organizations in implementing this policy.

The lack of social analysis globally about the importance factors in preserving global security from terrorist action is not a random failure of individual states to see terrorism as a modern, complex threat to global security, which delays the likelihood of successful counterterrorism operation globally level.

Because of the complexity of this issue below implements empirical research thesis will be fully focused on the display of contemporary terrorist act as one of the most serious threats to global security in the contemporary democratic society develop. Thus, the international system of security poses a huge challenge - to find an effective way to preserve integral security of the population and to protect citizens from terror harder controlled implemented by such organizations.

Keywords: security, globalization, terrorism, international documentation, legal acts, anti-terrorist action, strategies, NATO, EU, terrorist organizations, terror

СОДРЖИНА:

ВОВЕД	8
• Формулација на проблем на истражувањето	11
• Определување на предмет на истражување	16
• Теоретско определување на предметот на истражување	19
• Појмовно-категоријален апарат	22
• Операционално определување на предметот	25
• Временско просторно и дисциплинарно определување на предметот на истражување	30
• Цели на истражувањето	31
ХИПОТЕТСКА РАМКА	
НАЧИНИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ-МЕТОДИ И ТЕХНИКИ	32
НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	33
ГЛАВА 1	36
1. Теоретски пристап кон истражувањето	
1.1 Етимолошко значење на поимот тероризам	
1.2 Дефинирање на поимот тероризам	38
1.3 Фактори на загрозување	41
1.3.1 Објективни фактори	43
1.3.2 Субјективни фактори	
1.4 Основни елементи на тероризмот	44
1.5 Класификација на тероризмот	46
ГЛАВА 2	49
2. Современиот тероризам и дејствување на глобално ниво	
2.1. Современи закани по глобалната безбедност	
2.2. Специфичноста на меѓународниот тероризам денес	52
2.3. Одлики на современиот тероризам	54
2.4. Дејствувања и сегментација на современиот тероризам	56
2.4.1. Структура и карактеристики на дејствување на терористичките организации	61
2.5. Стратегии на дејствување на глобалниот тероризам	65
ГЛАВА 3	70
3. Анализа-стратегиите за спротиставување на глобалниот тероризам и зачувување на глобалната безбедност	
3.1 Основни тактики за спречување на тероризмот денес	

3.2 Правно-организациски аспекти на спротиставување на глобалниот тероризам	73
3.2 Меѓународни документи кои го инкриминираат глобалниот тероризам	75
3.3 Проблеми на имплементација на меѓународните акти во борбата против тероризмот на глобално ниво	79
3.4 Спечување и спротиставување на тероризмот	84
3.4.1. Антитерористички активности на службите за безбедност во светот	85
ГЛАВА 4	89
4. Антитерористички активности на службите за безбедност во Република Северна Македонија	
4.1. Тероризмот во Република Северна Македонија	
4.2. Кривично правен аспект на борбата против тероризмот во Република Северна Македонија	91
4.3. Стратегиски пристап во функција на спротивставување на тероризмот	94
4.3.1. Национална стратегија за борба против тероризмот	95
4.3.2. Национална стратегија за спечување насилан екстремизам	97
4.3.3. Национална стратегија за борба против перењето пари и финансирање тероризам	98
4.4. Институционален одговор на терористичките закани	101
4.4.1. Улогата на јавниот обвинител во борбата против тероризмот	102
4.4.2. Улогата на разузнавањето во борбата против тероризмот	104
4.4.2.1. Агенција за разузнавање	105
4.4.2.2. Министерство за внатрешни работи	108
4.4.2.3. Улогата на полицијата во борбата против тероризмот	115
4.4.3. Агенција за национална безбедност	118
4.4.4. Оперативно техничка агенција	113
4.5. Специјални единици на МВР во борбата против тероризмот	124
4.5.1. Контратерористички операции во Република Северна Македонија	125
4.6. Министерство за одбрана	127
4.6.1. Специјални единици на МО во борбата против тероризмот	130
4.7. Министерство за финансии	
4.7.1. Управа за финансиско разузнавање	
4.7.2. Царинска Управа	134
4.7.3. Управа на финансиска полиција	137
4.8. Други институции вклучени во борбата против тероризмот	139
ГЛАВА 5	143
5. Меѓународна соработка во борбата против тероризмот	
5.1. ООН (Организација на обединетите Нации)	144
5.2. ОБСЕ (Организација за безбедност и соработка на Европа)	147
5.3. НАТО (Организација на Северноатлантскиот Договор)	149

5.4. ИНТЕРПОЛ (Меѓународна организација за криминалистичка полиција)	151
5.5. Европска Унија	152
5.6. Совет на Европа	154
5.7. СЕЛЕК (Јужноевропскиот центар за спроведување на законот)	155
5.8. ФАТФ-Оперативна група за финансиски акции	156
5.9. ФРОНТЕКС-Агенција за европска гранична и крајбрежна стража	158
ГЛАВА 6	161
АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИ ОД СПРОВЕДЕНО ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ	
1.Анализа на резултатите од анкетните прашања	
ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА	174
ПРЕПОРАКИ	177
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	179
ПРИЛОЗИ	185

ВОВЕД

Земајќи предвид многубројните глобални промени во сите области од политиката, економијата, културата, образованието, развојот на новите медиуми, промени на универзалните социјални вредности, па се до појавата на новите облици на борба за некои од целите кои овие групации настојуваат да ја постигнат на одредено ниво. Тероризмот како една од најголемите закани на денешницата за сите земји, меѓу кои се наоѓа и Македонија, се истакнува како една од најголемите безбедносни проблеми, во чии рамки е вклучено и користењето на медиумите во негативни цели, како средство на поврзување, финансирање на терористичките организации и групации, прикажувајќи ги своите бројни злочини и на тој начини влијаејќи меѓу својата публика.

Всушност, тероризмот се однесува како смислена, целосна и често организирана и системска употреба на насилство, заплашување, со цел реализација и искористување на стравот на граѓаните како и на носителите на властите, со цел прокламирање на извесни идеолошки, најчесто политички вредности, цели и интереси задоволувајќи ги во главно насилните акти на терористичкото дејствување. Целите на терористичките групации може да бидат и легитимни, но користењето на тероризмот како средство за нивно постигнување е незаконско и морално недозволиво.

И покрај тоа што тероризмот претставува еден вид појава покрај современиот цивилизациски поредок, сеуште не постои една општо прифатена и универзална дефиниција на тероризмот, со оглед на тоа дека самиот поим тероризам не е лесно да се дефинира прецизно. Тероризмот има мнозина појавни облици, каде покрај сложеноста на дејствување, се карактеризира и со константна променливост. Значењето на самиот израз тероризам, се менува паралелно со цивилизацискиот поредок и општествен развој, со цел да се прилагоди на ризикот од секој иден период, со тоа што ниту малку не изненадува фактот што е исклучително комплексно да се одреди трајната структура на овој поим. Една од причините поради ова се однесува и на политиката која ја водат терористичките групации која има двојни стандарди, од кои некои го користат и тероризмот за да предизвикаат конфликтни ситуации и нестабилност во одреден регион, со цел да исполнат свои интереси.

Со оглед на тоа дека тероризмот во последните неколку години прераснува во современо организирано дејствување, истакнувајќи се како глобална закана за безбедноста и алармантен вид на насилство во современиот демократизиран свет, утврдувањето на неговата структура, содржина и елементи на дејствување, претставува една од целите на политичките, правните и безбедносни дисциплини. Тероризмот во основа претставува историска појава, иако често се набљудува како феномен на современото општествено опкружување денес, меѓутоа, современите облици на тероризмот имаат сосема нова димензија која потекнува од различните историски, општествено-економски и политички причини, како и од развојот на науката и технологијата.

Меѓутоа, на сложеноста на тероризмот како современа безбедносна појава во добра мера влијаат и факторите и условите на неговото настанување. Неговата мултикаузална природа често се аргументира преку објективни и субјективни фактори каде најчесто доминираат безбедносните проблематики за одредени поединци и општествени групи, односно држави.

Всушност, современиот тероризам започнува во екот на кулминација на студената војна и антиколонијалната револуција, преку развојот на ослободителните движења, создавајќи организации и групации за кои терористичкото дејствување е основната содржина и главна метода за реализација на целите, интересите и нивните програми, добивајќи целосни препознатливи облици како “современ“ уште од крајот на минатиот век. Се поголемата достапност до поголем број информации, прогресивната поврзаност меѓу луѓето преку модерната технологија и комуникациски сервиси и медиуми, како и рапидниот технолошки напредок во глобалниот свет денес, значително го осовременија терористичкото движење исполнувајќи ги нивните насилни и идеалистички акти и дејствувања.

Современиот тероризам денес се одвива на меѓународно ниво, со тоа што дејствува во постојан раст без оглед на сите организациски спротивставувања од страна на меѓународната заедница и мерките кои се преземаат со цел за нивно сузбивање. Благодарение на факторите кои го генерираат, современиот тероризам се обновува и усовршува на се поголемо и повисоко техничко-

технолошко ниво, а неговата ефективност континуирано се зголемува. Со постојана примена на новите, современи методи и облици на делување, современиот тероризам ги постигнува своите однапред предвидени ефекти, очекувајќи дека нивните идеали имаат огромна вредност над поднесените жртви во нивните насилни активности во кои се користат различни средства.

Модерните терористички движења се одликуваат со се почестото користење и примена на неконвенционалните видови оружје. Информацијата како оружје на современото доба, може да создаде многу повеќе негативни последици денес од конвенционалните видови оружја. Интернетот како еден од прогресивните медиумски алатки денес, значително олеснувајќи ја комуникацијата, успешно спроведува дискретно поврзување меѓу терористичките групации, со тоа оневозможувајќи го нивното следење, предвидување, мониторинг и сузбивање. Со користењето на современите алатки, тероризмот денес, откри многубројни можности за тајно комуницирање, како и финансирање, зголемувајќи ја делотворноста на терористичкото дејствување.

Земајќи ги предвид дадените промени на полето на тероризмот како современа безбедносна закана, значителното усовршување и осовременување на терористичкото дејствување предизвика иницирање и имплементација на современи, модерни методи и алатки за сузбивање на терористичките организации и нивните делувања реализирани од страна на меѓународните како и националните безбедносни организации. Современите терористички акти придонесува кон осовременување и усовршување на безбедносната организација, планирање, управување, како и дејствување на анти-терористичките сили како на глобален, така и на национален план.

Во овие рамки, од голема важност е да се истакне и фактот дека, современиот тероризам и неговото глобално дејствување, претставува опасност и за останатите помали земји, придонесувајќи кон загрозување на безбедноста на национално ниво, меѓу кои се наоѓа и Република Македонија. Според тоа, со цел за да се придонесе кон продуктивно и успешно дејствување на овој план, меѓународната соработка со безбедносните сили на Република Македонија се од

пресудно значење за зачувување и заштита на безбедноста на земјата, со кое се придонесува и кон сузбивање на современиот тероризам на глобално ниво.

Земајќи предвид повеќе димензионалноста на тероризмот како современ општествен феномен, при точното одредување на неговиот поим, структура, како и елементи на дејствување, во истражување на магистерскиот труд ќе се примени значително мултидисциплинарен пристап. Според тоа, во рамките на имплементираното истражување во магистерскиот труд, ќе се одредат општествени и научно емпириски цели. Општествените цели значително ќе се насочат кон значајноста на соодветното делување заради соодветно согледување, структурирање и сегментирање на современиот тероризам како појава која се заканува врз безбедноста на современиот глобален свет. Овозможувајќи го ваквиот пристап кон реализација на општествените цели, ќе може продуктивно да се придонесе кон претставување на современи стратегии и методи за негово надминување и сузбивање. Антитерористичкото делување се разликува од контратерористичкото и во овој труд ќе се сконцентрирам на антитероризмот како основа за спротивставување на појави од нивен зачеток до организација и реализација на акти. Секоја држава адекватно се поставува на планот на антитерористичкото дејствување, па така и нашата. Тое е предмет на разработка на магистерскиот труд.

Формулација на проблем на истражувањето

Тероризмот е појава која не се ограничува на територијата на една држава. Во светот не постои општо прифатена дефиниција за тероризмот. Проблемот за дефинирање на тероризмот со децении е извор на недоразбирање меѓу државите, а и денес не постои заедничка позиција. Сегашното проучување на тероризмот произлегува од две наметнати доминантни концепции за тероризмот во светот од страна на западните научници и официјалните ставови од каде произлегува и обидот за дефинирање на тероризмот.¹

Воопштено, тероризмот се опишува најчесто како: свесна, умислена употреба на насилство од страна на организирани групи или поединци против невоени цели за да се изврши притисок врз населението преку влевање страв и

¹ Милошевиќ, М., Одбрана од тероризма, Свет књиге, Београд, 2005, стр. 5

заплашување или врз органите на државата за постигнување на целите кои не можат да бидат исполнети преку законски средства. Концептот на меѓународниот тероризам е идентичен – преземање на акција со политички цели против странска држава, меѓународна организација или одредени претставници во време на мир или војна, што е штетно за меѓународните односи и глобалниот мир и поредок.

Терористичките активности се многу сложени и сеуште не се доволно разјаснети, особено кога се работи за нивните носители и општи причини за постоењето на модерниот тероризам. Цивилизацијата е загрозувана од непредвидливо зголемување на бројот на терористички организации во светот. Ова се должи на недостаток на сериозноста на забележаната закана од тероризмот и примена на двојни стандарди од страна на некои големи сили.²

Експертите за тероризам и земјите кои се борат против тероризмот се согласуваат во оценката дека е многу тешко да се одреди дефиницијата на тероризмот, која ќе биде призната од страна на сите земји во светот, но тие исто така се согласуваат на фактот дека без тоа, не може да се води успешна борба против меѓународниот тероризам. Тероризмот не е локален проблем или проблем на одделни земји, сега е меѓународен феномен, а со тоа и за одговор на тероризмот мора да работат заедно за да се усогласат сите земји во светот, што денес се чини невозможно³. Сепак, нема одговор на прашањето за тоа зошто не може да се води успешна борба против терористичките организации и нивните приврзаници, дали може да се бара отчетност на државите кои го поддржуваат и дали тие можат да ги поддржат потребните меѓународни договори, чие отсуство досега се покажа како отежнувачка околност во борбата против тероризмот.

Етиолошки гледано, зборот тероризам потекнува од латинскиот збор *terror*, што значи страв и трепет, начин на владеење со влевање страв и насилство, политичка борба по пат на индивидуален терор.⁴ Повеќето луѓе

² Гаћиновић, Р., Како против тероризма, Младост, Београд, 1996, стр. 26

³ З. Димовски- Тероризам, Графотранс- Скопје, 2007

⁴ Вујаклија, Лексикон страних речи и изрази, Београд, 1954, стр. 947–948

немаат јасна претстава за тоа што е тероризам, но им треба попрецизна и конкретна дефиниција на овој збор. Оваа непрецизност е делумно охрабрена од страна на медиумите, чии напори за пренесување на често сложени пораки во најкраток можен рок доведуваат до етикетање на цела низа насилнички дела како „тероризам“.⁵ Она што го прави одредувањето на поимот тероризам сложено е фактот дека во содржината на овој поим влегуваат повеќе карактеристики што му се својствени само нему, како поим.

Овој процес на одредување на поимот тероризам и неговите составни компоненти дополнително го комплицира фактот дека неговата содржина се менува низ времето, станува збор за динамична компонента што ги менува своите појавни облици и форми во зависност од временските и просторните детерминанти и кои се прилично зачинети од политичка природа. Различните и бројни обиди за дефинирање на тероризмот од страна на научни институции, организации и индивидуални научни мисли имале различно значење и употребливост во процесот на идентификација, класификација и дескрипција на поимот тероризам, во зависност од местото на настанување, степенот на научност и целите споменати во дефиницијата.

Академските дефиниции претставуваат збир на мислења и ставови кои странската и домашната наука ги забележала во процесот на истражување на тероризмот. Тие меѓусебно се разликуваат во зависност од вредносниот, концептуалниот и идеолошкиот пристап кон тероризмот и можат да се класифицираат како негативни, консензуални и апстрактни.

Големиот број на дефиниции за тероризмот го покажува неговото значење, опасност, променливиот карактер и разновидната форма на исполнување што претставува претпоставка за создавање и развој на ефикасни начини на општествена реакција на тероризмот во рамките на развој на стандардите, процедурите и механизмите што можат да се применат од страна на државите и меѓународната заедница во превенција на терористичкото однесување.

⁵ Hofman, B., Unutrašnji terorizam, Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, стр. 9

Еволуцијата на тероризмот, ја отсликува неговата комплексност, динамичност и интензивност, но и неговата огромна опасност за националната безбедност на државите, како и на севкупната меѓународна безбедност. Денес меѓународните односи се карактеризираат со појавување на нови поопасни форми на тероризам со можност да предизвикаат и масовни последици, со што светот полека станува заложник.⁶

Пошироко и прецизно дефинирање на тероризмот придонесува за идентификување на неговите елементи кои константно се појавуваат во терористичките акти. Сепак, потребно е да се води сметка дефиницијата да не се конструира со едноставно набројување на доминантните елементи на тероризмот и затоа е потребно да се земат во предвид одредени општествено политички прилики во кои тероризмот настанува и се исполнува.

Значаен број на автори вниманието го насочуваат на основните елементи на тероризмот (со што се избегнува едностраност и површност во одредување на неговата суштина) имајќи во вид политички и мотивирана намера, организираност, последиците на терористичките акти и исклучителна разновидност и број на можни напади, комуникативност и др. Многу автори ги констатираат следните елементи на терористички акти: 1. Самиот акт на насилство; 2. Политичка, верска, етничка и расна мотивираност; 3. Политички цели и пораки; 4. Создавање атмосфера на страв, ужас, недоверба; 5. Суровост и безобзирност; 6. Невиност на жртви; 7. Негова јавност/ комуникативност и 8. Незаконит криминален чин. Покрај овие елементи се наведуваат и други конститутивни елементи на тероризам: метод, средства, тактика, самоволие, безличност, уцена, принуда и др.⁷ⁱ

Од анализа на дефинициите за тероризам како и понудените елементи на тероризам може да се заклучи дека постојат 5 (пет) основни, клучни елементи на тероризам кои ги вклучуваат сите останати елементи на тероризам и се наоѓаат

⁶ Гаџиновиќ, Р., Како против тероризма, Младост, Београд, 1996, стр. 26

⁷ Бајагиќ, М., Основи безбедности, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007, стр. 211, Пашански, М., Савремене камиказе – транснационални тероризам и дипломатија, НИРО "Књижевне новине", Београд, 1987, стр. 38–40, Димитријевиќ, В., Тероризам, Радничка штампа, Београд, 1982, стр. 122–149 и Гаџиновиќ, Р., Како против тероризма, Младост, Београд, 1996, стр. 26

во сите дефиниции. На основа на овие елементи тероризмот може да се определи: предметно, содржински и суштински.

Секако важна е околноста дека тие елементи се групирани по одредени битни обележја, односно дека вклучуваат повеќе слични одредувања во еден елемент. Во предвид се земени основни односно одредувачки елементи на тероризмот при што се подразбира дека тие вклучуваат и останати елементи на тероризам. Значи неспорни се следните елементи на тероризам:

- носителите на тероризмот,
- целите,
- жртви,
- насилство и закана со насилство и
- предизвикување на страв.

Носителите на тероризмот претставуваат групи кои извршуваат терористички напади и може да се поделат на државни и недржавни. Кога станува збор за целите тие се најчесто од политичка природа, но може да бидат верски, етнички или национално мотивирани. Кога се зборува за жртвите се разликуваат два видови на жртви и тоа: непосредна, која трпи последица и посредна, кон која е упатена пораката. Насилството и заканата од насилство е конститутивен елемент на тероризам што укажува на заклучок дека нема тероризам без насилство. Стравот е примарен ефект кој што носителите на тероризмот го предизвикуваат поради остварување на поставени терористички цели.

Од сите наведени елементи се воочува присуство на неколку битни одредници на тероризмот и терористичката акција⁸. На нивна основа се гледа дека нема тероризам без употреба на насилство, како и без идеолошко политички карактер на активностите што може да се каже за предизвикување на страв и за организирано делување кон целта.

За потребите на овој труд ќе ја прифатам дефиницијата на проф. д-р Злате Димовски, кој констатирал дека терористичкиот акт е планска, организирана, групна или поединечна, незаконска употреба на сила, изразена со примена на

⁸ З. Димовски, И. Илијевски- Меѓународен тероризам, Факултет за безбедност- Скопје, 2011

оружје (биолошко, хемиско, радиолошко, нуклеарно) или било кое средство кое може да се употреби како оружје, или закана со употреба на сила, против луѓе или имот, заради принудување или заплашување, како начин за постигнување политичка, етничка, религиозна, идеолошка или друга цел.

Кога станува збор за анти-терористичките активности, тие сега се повеќе ограничени, огромна енергија и огромни ресурси се насочени кон справување со последиците, наместо за спречување на неговите причини. Што се однесува до методите на борбата на големите сили, евидентно е ширењето на доминантна употреба на сила и воени фактори, а во позадина е идентификување на потеклото и мотивите на операциите на тероризмот од страна на терористичките организации ширум светот. Извесно е дека тероризмот не може да се искорени само со користење на воена сила, туку со промена на севкупните општествени односи, развојот на демократијата и едукација на целото општество.

За да може да се развие антитерористичка стратегија и да се постават соодветни граници на делување на државите во однос кон тероризмот, неопходно е потребно целосно демистифицирање на терористичките групи, акции, методи и средства. Со таквиот пристап ќе се осознаат целосните дејствија на терористите и на основ на нивните појави и пројавени делувања ќе се постави соодветна стратегија и цели за реализација на антитерористички активности. Ова ќе биде предметот на истражување на овој магистерски труд.

Определување на предмет на истражување

Ако ги разгледуваме и ги анализираме тактиките на терористите, ќе заклучиме дека терористите ги напаѓаат своите цели на многу различни начини. Терористичките организации применуваат разни форми на насилство со цел да постигнат публицитет и да ги доведат до застрашување на тие кон кои ги имаат насочено своите активности за да ги остварат нивните политички цели. Тековните активности вклучуваат подметнување бомби, самоубиствени напади, бомбардирање на работни објекти или резиденции, вршење саботажи, сајбер тероризам, користење на оружје за масовно уништување (хемиско, биолошко, радиолошко и нуклеарно) и сл. Исто така, терористите применуваат и други методи, како што се атентати, убиства, киднапирања и сл. Со анализа на

тековните трендови се гледа дека терористите се многу повеќе подготвени да изведуваат масовни напади на цивилни цели. Овие „меки цели“ се многу поинакви од заштитените воени или цивилни објекти. Станбени објекти, транспортни центри, кино центри, деловни центри, хотели, банки, места за рекреација, па дури и места за верски обреди (цркви, синагоги или џамии) кои што биле цел на терористите, се места што гарантираат голем број жртви и голема симболична вредност. Тероризмот, кој како поим означува владеење со застрашување, односно со насилство, претставува една од најлошите форми на криминалот. Со примената на средства за закана или за застрашување на поединци или на групи, терористите настојуваат да остварат некаква материјална корист или да постигнат одредена политичка цел. Можеби ова е една од причините поради која терористичките организации се обидуваат да ги усовршат своите оружја за напад. Неспособни да добијат, да изградат и да испорачаат модерно вооружување за борба, терористите постојано разработуваат софистицирани техники со кои широкодостапните материјали би ги претвориле во неконвенционално оружје и импровизирани средства за реализација на актите. Трендот во насока на разработување на сè поиновативни форми на водење војна продолжува непречено со години.

Планирањето и организирањето на нападот се одвива темелно и внимателно, се анализираат ранливите места, како и оние места на кои има најголеми шанси нападот да биде успешен и да се постигне најголем успех, односно да се нанесе најголема штета. Дури откако ќе бидат организирани и добро разработени сите детали се изведува нападот.

Изведувањето на терористичкиот акт има примарно и секундарно дејство. Примарно дејство е да се изврши атак на одреден објект, лице или институција и според нивните планови, најчесто сето тоа се одвива со минимални случајни жртви. Секундарно дејство по правило е она кое според важноста за секоја терористичка организација го надминува примарното за повеќе пати, а тоа секундарно дејство е јавноста. За тој ефект најчесто се избираат атрактивни цели, без големи последици по невини жртви. Со соопштувањето на веста во јавноста или доставување комјунিকে или преземање на одговорност за настанот се постигнува главниот ефект и се добива публицитет, додека кај народот се јавува

ефектот на страв, несигурност и недоверба во органите на власта и сл., со што се постигнува основниот елемент на тероризмот.

Откако ќе дојде до напад и инцидентот ќе се реализира, персоналот за поддршка вклучен во инцидентот ќе дојде до безбедна зона и ќе се прегрупира. Водството, командата и персоналот за акција ќе извршат анализа на целата операција, забележувајќи ги грешките и извлекувајќи поуки. Овие поуки ќе се употребат во идните напади. Терористите напаѓаат со проучување и учење од претходните терористички кампањи.

Следејќи ги ваквите елементи на тероризмот изразени преку негова организираност и максимална ефикасност се поставува прашање дали државите и официјалните органи можат да им се спротивстават на терористите. Поагајќи од максимата дека ништо не е невозможно, како предмет на истражување на магистерскиот труд ќе биде идентификување на напорите на официјалните институции во организираниот ентитет- државата, координирани и усогласени со дејствијата на други држави и наддржавни субјекти, во правец на градење на антитерористички мерки за спротивставување на дејствување на факторите кои:

- придонесуваат за појава на тероризмот;
- поттикнуваат поединци да ја поддржуваат терористичката идеја;
- помагаат преку логистицирање;
- ги финансираат активностите;
- ги злоупотребуваат државните ресурси за терористички цели;
- оддаваат разузнавачки податоци;
- помагаат за реализација на акти, и сл.

Антитерористичките активности се движат во правец на дизајнирање на клима во државата за анулирање на условите за појава на тероризам, потоа подготовка на објектите, персонал и опрема за да се спречи или оневозможи терористички напад. Република Северна Македонија ги хармонизираше двете Национални стратегии и соодветните акциски планови за спречување на насилниот екстремизам и борба против тероризмот во следниве четири заеднички стратешки приоритети:

- Да се превенираат тековите на странски терористички борци и милитанти и коренитите причини за радикализација и екстремизам;

- Да се заштитат граѓаните, нивниот имот, клучната и критичната инфраструктура од јасни и присутни, како и потенцијални и растечки закани,

- Да се гонат инволвираните кај насилен екстремизам и тероризам, да се делува во нивниот корен, во безбедните засолништа и местата каде претставуваат јасна опасност за граѓаните и инфраструктурата; тие закани правосудно да се гонат активно, но фер и транспарентно, како и конзистентно со владеењето на правото;

- Да се одговори активно, агресивно, но секогаш на начини што се транспарентни и конзистентни со владеењето на правото, во духот на солидарноста и на начини што ги минимизираат последиците од терористички напад, преку подобрување на способностите на институциите да се справуваат со состојбата по напад, координација на одговорот и на потребите на жртвите.¹

Теоретско определување на предметот на истражување

Антитероризмот како аспект во борба против тероризмот во светот. Антитероризмот претставува проширување на напорите за примена на противтерористички методи, кој произлезе од потребата за дејствување со дефанзивна тактика од страна на сите предвидени органи и субјекти, кои се занимаваат со оваа проблематика во рамки на државата. Практиката покажала дека во последните неколку години терористичките организации почнаа да користат пософистицирани методи кои не можат да се спречат само со директно офанзивно дејствување туку е потребно да се предвидат и имплементираат нови типови на мерки и дејствија, со кои тероризмот и последиците од него ќе бидат спречени или минимизирани. Антитерористичкиот сегмент ги опфаќа активностите кои се објаснети во натамошниот текст.

Најважната задача во овој дел ја има законодавниот дом кој има за задача да ги инкриминира дејствијата и ги постави во соодветна законска рамка. Имајќи во предвид дека постојат две „фамии“, на препознавање на тероризмот, едни имаат прифатено национални дефиниции, а други го препознаваат преку кривично-правното одредување, се наметнува заклучокот дека најважна антитерористичка активност е легислативниот дел. Доколку постои адекватна

кривично правна одреденост на дејствијата кои се подготовка, акт и последица од тероризам, ќе може да се идентификуваат дејствијата и ќе може да се делува превентивно преку заканата од репресија.

Другиот дел од антитерористичката заштита би била преку конкретни активности на градење на стратегии и акциски планови за соодветно делување на одредените институции кои преку своите надлежности дадени со законски средства можат да делуваат во правец на оневозможување на појавата на тероризам или доколку се појавил намалување на можностите од примена на терористички мерки. Во тие рамки анимирање на сите чинители да делуваат антитерористички и сите препознаени потенцијални причини за појава и мотивирање на терористите да се менаџираат на најсоодветен можен начин.

Безбедносно - разузнавачките структури имаат значајна улога и соодветна задача во антитерористичкиот начин на „борба„ против тероризмот. Дефанзивните дејства, кои се карактеристични за овој тип „борба„ подразбираат мерки и активности, со кои службите се користат за реализација и на своите основни цели и задачи. Тука ќе бидат презентирани методите и целите што треба да се постигнат според прифатените сегменти на антитероризмот во светот.

Собирање на податоци - активност која е основна предвидена задача на сите разузнавачки организации, кои со соодветна примена на разузнавачкиот циклус и обработка на податоците, изработуваат соодветни разузнавачки производи, што подоцна се користат од политичките или воените лидерства на одредената земја при донесување на одлуки за поддршка и штитење на националните интереси и безбедност на државата. Собирањето на податоците може да биде од техничка, човечка или агентурна природа. Се смета дека токму малиот степен од добиени на директни теренски информации од човечки извори беше главната причина за неуспехот на светски најпознатиот разузнавачки систем на САД, да ги спречи терористичките напади во септември 2001 година.

Финансиски дејства - активност која покрај разузнавачките служби мора да ја реализираат и останатите држави органи. Се мисли на идентификација и директно спречување, блокирање или поништување на финансиските

транзакции на пари и сметки во светските банкарски системи, со кои терористите ги финансираат своите операции.

Противкриминални активности - активности со кои државата како целина со своите институции треба да дејствува против развивањето на криминалот, како директна логистичка поткрепа на тероризмот. Тука треба да се спомене и борбата против светската пролиферација на оружје, која е основа за евентуална појава на терористички напад од големи размери, како што е евентуалното користење на тактичко или стратегиско нуклеарно оружје.

Меѓудржавна соработка - активност која разузнавачките структури мора да ја практикуваат, со цел да се постигне поголема ефикасност во борбата против тероризмот.

Антитерористички активности во надлежност на воено-полициските структури. Во овие активности спаѓаат сите мерки кои треба да ги преземат командите и единиците како на партнерско меѓудржавно ниво, така и на интерно ниво. Тоа значи дека единиците и силите што се наменети за примена на антитероризмот мораат постојано да се подготвуваат за спречување и справување со тероризмот. Во овој контекст ќе бидат наведени одредените принципи и задачи кои се однесуваат на вооружените сили и силите од составот на полициските институции.

Постојана готовност - активност која подразбира постојана подготвеност на предвидените сили за борба против тероризмот за брзо и ефикасно дејствување во дадениот момент. Комбинирано со точна и навремена разузнавачка поддршка во смисла на информација, високиот степен на готовност може да биде услов за целосен успех во спречувањето на терористичката акција.

Навремена подготовка - активност која подразбира предвременно завршување на сите подготовки на единиците, што треба да се преземат за успешно реализирање на задачата. Доколку антитерористичкиот сегмент во САД беше целосно подготвен, нападите во септември 2001 година можеа да бидат спречени, па макар и по цена да беа соборени киднапираните авиони.

Сеопфатност - активност со која антитерористичките сили се подготвуваат да дејствуваат не само со употреба на сила, туку и со користење на други предвидени мерки и дејствија, како што е теренското собирање на податоци или давањето на директна помош во справувањето со последиците од евентуалниот терористички акт.

Заштита на силите - активност која мора во континуитет да се реализира не само кај специјалните единици за борба против тероризмот, туку и кај конвенционалните сили кои би можеле да бидат цел на терористички напади.

Опременување и поддршка - активност која се реализира постојано и која зависи од самата материјална моќ на земјата. Треба да се напомене дека високо специјализираната и подготвена единица за борба против тероризмот, мора да биде опремена со најсовремено оружје и средства кои не смеат да затаат во моментот на реализација на дејствата со логистичка поддршка на таквите единици, па и самата мотивираност на припадниците да биде подигната на највисоко ниво.

Надоградување и усовршување - активност која е поврзана со елементите на обучување и усовршување на кадарот, кој е составен дел од овие единици.

Контратероризмот, за разлика од антитероризмот, според дефиницијата дадена од страна на одделот за контратероризам на Федералното истражно биро на САД, претставува здружени технички и оперативни активности составени од отворено, офанзивно и директно дејствување против сите видови терористички дејствија, организации и последици кои настануваат од нивното дејствување. За контратерористичките дејствија ќе оставиме простор да се пишува во други научни трудови.

Појмовно-категоријален апарат

Во самиот труд ќе биде зачестена употребата на одредени стручни термини од областа на безбедносните науки, потесно појавните облици на закани и ризици од тероризам.. Заради елиминирање на можните недоразбирања и различното толкување на помите, термините и категориите ќе извршиме нивно дефинирање:

- **Тероризам**- како терористички акт се смета секоја организирана и поединечна незаконска употреба на сила изразена со примена на оружје (биолошко, хемиско, радиолошко, нуклеарно) или закана со употреба на сила против луѓе или имот заради принудување или заплашување како средство за постигнување политичка, религиозна или идеолошка цел“.
- **Антитероризам** претставува дејствување во правец на намалување или анулирање на причините за појава на тероризам преку преземање на соодветни мерки и активности насочени кон лица, средини или подрачја каде се идентификувани терористички идеи и дејствија и претставува многу поширока дејност од контратерористичкото делување. Вакво делување се реализира со дефанзивна тактика од страна на сите предвидени органи и субјекти кои се занимаваат со оваа проблематика.¹
- **Антитерористички план**- претставуваат сите напори дизајнирани да се подготват објекти, персонал и опрема за да се спречи или обесхрабри терористички напад. Ова вклучува образование, обука, физички подготовки, ментална подготвеност итн.
- **Контратероризам** здружени технички и оперативни активности составени од отворено, офанзивно и директно дејствување против сите видови на терористички дејства, организации и последиците кои настануваат од нивното дејствување.
- **Карактеристики на тероризмот:** таинственост, конспиративност, селективност, криминална поврзаност, ефективност, насоченост кон сопствено истакнување во јавноста.
- **Безбедноста** подразбира стабилна , релативно предвидлива средина во која поединец или група може да ги постигне своите цели без попречување или штета, или чувство на страв од вознемирување или од повреда .
- **Безбедносни закани** претставуваат појави кои што може да ја нарушат безбедноста на поединци, групи или цели држави.
- **Хибридни закани** – термин што опфаќа широк спектар на неповолни околности и постапки како што се: тероризмот, миграцијата, пиратеријата,

корупцијата, етничките конфликти итн .

- **Хибриден конфликт** е ситуација во која страните се воздржуваат од отворена употреба на вооружените сили едни против други, туку на комбинација на воено заплашување (куси напади), искористување на економските и политичките слабости, и со дипломатски или технолошки средства да се остварат своите цели .
- **Терористичка организација** – се илегални организации кои ги организираат група на луѓе кои делуваат според однапред поставени политички или други цели.
- **Организирана криминална група** според Конвенцијата на ООН против транснационалниот организиран криминал е составена од три или повеќе лица, која што егзистира одреден период и дејствува со цел да изврши едно или повеќе сериозни казниви дела установени со оваа Конвенција, заради остварување на директна или индиректна финансиска корист или друг вид материјална корист .
- **Разузнавањето** претставува организирана активност на општествена група, движење, партија и дел од државниот апарат (државата), насочена кон прибирање тајни податоци и информации од потенцијален или актуелен противник од воен, политички, економски и културен карактер, а со цел реализирање на сопствените витални интереси.
- **Разузнавачка служба** е организирана активност или организација – установа која по барање и интенција на водечките политички сили, собира, проценува и им презентира на водечките политички структури, класи или држави, одредени податоци за противникот, ги штити сопствените интереси од противникот и се ангажира на други активности со кои се допринесува за остварување на одредени политички цели .

- **Контраразузнавањето** може да се дефинира како разузнавање за непријателски разузнувачки активности и капацитети за демаскирање на непријателски разузнавачки операции.
- **Стратегија** - план за решавање на некое прашање. Стратегијата е составена од низа планирани активности тоа помогна да донесува одлуки веќе добијте најдобри резултати можно. Стратегијата е насочена кон постигнување цел со следење на шема на дејствување. Стратегијата опфаќа низа од тактики кои се поспецифични мерки за постигнување на една или повеќе цели.

Операционално определување на предметот

Магистерската работа го актуелизира проблемот со кој се соочува целиот свет и секоја земја со цел да се заштити од ваквите негативни појави, каков што е тероризмот, а со тоа да им обезбеди сигурност на своите граѓани, со акцент на антитерористичките делување, со конкретни мерки, активности и дејствија на овластените институции и органи.

За да знаеме дали некое дејствие е чин на тероризмот треба да обрнеме внимание дали тоа дејствие се карактеризира со закани, насилство, примена на сила, чувство на страв и несигурност, психолошки ефекти и неконтролирана реакција, неслучајно одбирање на метите и на жртвите, добро испланирана и систематски организирана акција, начин на борба и постигнување на негови цели. Тој претставува дело на човек од кое пак дело, постои општа опасност. Особено загрижувачки е фактот што тероризмот како негативна појава се финансира од разни противправни и тешки кривични дела.

Тероризмот се појавува како последица на разни религиозни, политички, економски, социјални, геополитички, и други причини, а целта е секогаш политички обоена и може да биде најразлична, почнувајќи од изнудување на одредени отстапки, преку промена на дел од внатрешната и надворешната политика на одредена земја, па сè до јасно манифестирана желба за соборување на поредокот, односно освојување на власта. Ваквите активности се групираат на посредни и на непосредни, од кои непосредните цели се давањето публицитет на своите дела и идеи, нанесувањето штета на меѓународниот углед на една земја,

предизвикувањето на принуди, разни дејствија на изненадувања, обезбедувањето на симпатии на одредени слоеви и маси, вршењето притисок врз оние кои ја подржуваат антитерористичката активност. За разлика од ова, посредните цели се конкретни, како преземање на политичка власт или неодредени како покренување светска револуција во интерпретација на оние терористички групи чии цели ги надминуваат националните граници.

Значајни акции против тероризмот во светот се контратероризмот и анти тероризмот. Во функција на операционализација на наведениот проблем на истражување, кој во суштина покрај одредени искуства од други земји, ќе бидат разработени дејствијата на институциите во нашата држава.

Република Северна Македонија и другите земји од Балканот поради својата геополитичка положба и регионалните конфликти низ историјата, често биле на удар на глобалните безбедносни закани меѓу кои и тероризмот и насилниот екстремизам. Во 1995 година земјата се соочи со атентат на претседател, чиј сторители не се пронајдени. Потоа во 2001 година со воен конфликт, кој не беше квалификуван како тероризам. Во 2015 се спротивстави на терористички напад во Куманово, а денес се справува со феноменот на „странски борци“, со што според истражувањата околу 150 македонски државјани им се придружиле на различни паравоени формации, а дел од нив повторно се вратиле во државата, пред инкриминирањето на ваквите активности.

Нашата држава беше принудена да изнајде решенија и да ја засили безбедносната структура со тоа што се најде во специфична ситуација во бегалската криза која и се случи на Европа, на т.н „балканска рута“ на бегалците и мигрантите како единствена држава до чија граница доаѓаат бегалци и мигранти од земја членка на Европската Унија, па преку македонската територија, односно територија на држава која не е членка на Европската Унија, заминуваат во друга држава-членка на ЕУ.

Во оваа магистерска теза ќе бидат истражени мерките и активностите кои ги преземаат сите институции и државни органи, посебно безбедносните служби во борбата против тероризмот и изгледите за нивно подобрување со оглед на тоа дека научната оправданост на ова истражување ја барам во тоа што досегашните одбрамбени средства и механизми против тероризмот не се покажаа доволно

ефикасни односно не ги спречија и уништија неговите корени, што значи дека научно не се доволно испитани сите причини за негово настанување. Повеќе од потребна е потрагата по нови безбедносни аспекти на борбата против тероризмот, кои можат да бидат реализирани во рамките на полицијата, војската, разузнавачките служби, царинската управа, финансиската полиција, финансиското разузнавање итн. во која подеднакво внимание треба да се посвети и на превенцијата и на репресијата.

Не може да се игнорира фактот дека треба да се работи на подобрување на стратегијата за борба против тероризмот на Р.С. Македонија, мотивираноста за работа и меѓусебната соработка на безбедносните служби како и соработката на меѓународно ниво, со оглед на тоа дека постојат очигледни пропусти во работата на истите. Изминатите години РСМ како дел од антитерористичката коалиција и преземајќи ги обврските кои произлегуваат од меѓународната позитивна законска регулатива која се однесува на соодветниот проблем, се ангажира во правец на зајакнување на сопствените капацитети. Во овој правец потпирајќи се на јасната определба за поставување кон спротивставување на тероризмот во сите негови облици, преземени се низа на чекори и тоа:

- Континуирани напори за идентификување, осознавање и попречување на нови неидентификувани појавни облици на тероризмот и градење на можности за проценка на заканите и ризиците во функција на квалитетно спротивставување на истите.

- Имплементирана соодветна законска регулатива;

- Дефинирање на надлежностите и овластувањата на субјектите вклучени во борбата против тероризмот;

- Формиран Национален комитет за спречување на насилан екстремизам и борба против тероризам (НКСНЕБТП) и именување на Национален Координатор и заменици координатори.

- Именуван нов состав на Советодавно тело за спречување на перење пари и финансирање на тероризам;

- Создадени механизми за унапредување на меѓуинституционалната, регионалната и меѓународната соработка (Интерпол, Еуропол, СЕЛЕК, МАРРИ, ЕГМОНТ Група, ФРОНТЕКС, НАТО, МЕК, СЕЕИК);

- Изготвени се Национални стретешки документи и акциони планови за борба против тероризмот, спречување на перење пари и финансирање на тероризм, спречување на насилен екстремизам, сајбер криминал и др.

- Изготвени се силабуси за предметни програми од областите на спречување на перење на пари и финансирање на тероризмот, борба против тероризмот и сите појавни облици на екстремизам со што е постигнато подигнување на стручната и јавната свест за опасностите од наведените појави и др.

Зајакнување на антитероризмот

Република Северна Македонија е дел од Антитерористичката коалиција предводена од САД која е формирана како резултат на терористичките напади на неколку локации во САД на 11.09.2001 година. Во тој напад животите ги изгубија речиси 3.000 невини цивили. Од тој ден, улогата на практично секоја федерална, државна и локална агенција за спроведување на законот во САД, е променет. На 17 септември 2001 година, јавниот обвинител Џон Ешкрофт наредил преземање на активности за борбата против тероризмот и спречувањето на идни терористички акти. Тие требало да бидат први и најважни приоритети на органите за спроведување на законот. Како резултат на тоа, тој му наложил на секој обвинител на Соединетите Држави да формира Антитерористички советодавен совет (АТАС) за извршување на три главни функции во рамките на нивните јурисдикции. АТАС-овите, пред сè, требало да обезбедат ефикасна координација за подобро да им овозможат на органите за спроведување на законот да спречат идни терористички акти. Исто така, тие требало да обезбедат воспоставување ефективни системи за споделување информации кои ќе им помогнат на јавните агенции и приватните субјекти да бидат запознаени со информациите што ќе им помогнат во борбата против тероризмот. Конечно, АТАСs добиле мандат да гарантираат дека имаат соодветни планови за управување доколку има друг терористички акт. Во исполнувањето на својот

мандат за споделување информации, на 3 ноември 2003 година, АТАС формирале еден од првите центри за фузија во Соединетите Држави, Центарот за координација и анализа на Мериленд (MCAC).

Антитерористичка легислатива

Антитерористичката легислатива се закони со цел борба против тероризмот. Антитерористичката легислатива обично вклучува специфични амандмани со кои се дозволува државата да го заобиколи сопственото законодавство кога се бори против злосторствата поврзани со тероризам, под наводни основи на неопходност. Поради ова суспендирање на редовната процедура, таквото законодавство понекогаш е критикувано како форма на *lois scélérates* која може неправедно да ги потисне сите видови народни протести. Критичарите честопати тврдат дека антитерористичката легислатива ја загрозува демократијата со создавање состојба на исклучок што дозволува авторитарен стил на владеење.

Во поглед на законодавството, органите на прогонот и граничната безбедност, во Република Северна Македонија има сеопфатни антитерористички одредби што забрануваат домашни и меѓународни акти на тероризам. Кривичниот законик, за справување со тероризмот, содржи одредби што ги инкриминираат повеќе активности кои се од делот на подготовка, јавно повикување, учество, помагање, финансирање, реализација и „јаташтво,, пост тероризам. Исто така се криминализира учеството на цивили во странски конфликти. конкретно, член 322-а од Кривичниот Законик, се инкриминира меѓународниот тероризам и се инкриминира загрозувањето, оневозможувањето и загрозувањето на безбедноста на авионскиот сообраќај, како и земањето на заложници.

Институции во Р.Македонија за борба против тероризам

Во правец на спротивставување на тероризмот и организираниот криминал, Република Македонија ги определува легислативните мерки кои се огледуваат во Стратегијата за национална безбедност, Кривичниот закон, Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и

финансирање на тероризмот, како и Законот за следење комуникации. Соработката во борбата против тероризмот и организираниот криминал помеѓу институциите во државата, е активна и се однесува на координирани активности и дејствување помеѓу т.н. најповиканите за справување со тероризмот- Министерството за внатрешни работи, Министерството за финансии, Министерството за одбрана, Управа за финансиско разузнавање, Агенцијата за разузнавање, Финансиската полиција и АНБ. Системот за борба против тероризмот во РМ е предвиден како систем на задачи, цели и активности со кои се идентификуваат причини и поводи за појава на терористички групи и банди, потоа во случај на појава на терористички организации на територијата на РСМ, државата и нејзините институции преземаат мерки за нивно спречување или онеспособување за дејствување. Уставот на РМ предвидува употреба на полициски конвенционални и специјални сили за реализација на овие задачи. Со имплементацијата на Законот за управување со кризи, се предвидува и можност за употреба на специјални сили на АРМ и МО во рамките на границите на РСМ, за спречување на тероризмот кој ќе ја загрози безбедноста на државата и граѓаните. Во таа смисла РСМ веќе има декларирани сили како од полициски така и од воен карактер, кои би можеле да се употребат и во случај на тероризам.

ВРЕМЕНСКО, ПРОСТОРНО И ДИСЦИПЛИНАРНО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Предметот на истражување на ова подрачје е мултидисциплинарен и припаѓа во научното поле на општествените науки. Тој припаѓа во научното поле: безбедност, криминологија, криминалистика, воени науки, психологија, социологија, правни науки, етиката и други сродни науки.

Просторно ќе биде реализирана истражувачката намера на територија на Република Северна Македонија, на ниво на институции и органи кои се повикани согласно својата мисија во општествениот систем да работат на градење на мерки и имплементација на актите за справување со тероризмот на планот на антитерористичко делување.

Временската рамка на истражувањето ќе биде од 2017-22 година.

ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Генералната цел на овој труд ќе биде преку научно истражувачките методи применети во емпириското истражување да се даде научна дескрипција и објаснување за ранливоста на државите од влијанието на тероризмот, согледување и дефинирање на заканите и ризиците кои се однесуваат на меѓусебната поврзаност на тероризмот со другите општествено негативни појави и ефектите врз граѓаните, врз националната безбедност на Република Северна Македонија и можностите антитерористички да се делува за да се оневозможат ваквите појави. Преку квалитативна и квантитативна анализа ќе се обидеме да ги дознаеме причините кои доведуваат до појава на заканите, штетите кои настануваат од ваквите закани, да се детектираат пропустите кај институциите надлежни за зачувување на безбедноста и територијалниот интегритет, начините, модусите, реакциите и имплементацијата на антитерористичките мерки за спротивставување на тероризмот во Република Северна Македонија.

Практична цел – јакнење на антитерористичките активности врз одбранбените, безбедносните и разузнавачките капацитети на Република Северна Македонија, детектирање на закани и ризиците од тероризам по националната безбедност и креирање на соодветен одговор.

ХИПОТЕТСКА РАМКА

Генерална (општа) хипотеза

Терористичките активности продуцираат опасност за безбедноста и ги зголемува заканите и ризиците по опстанокот на државите, како и нејзините витални национални интереси, а во функција на заштита се градат стратегии и предвидуваат методи и средства за антитерористичко и контратерористичко дејствување на државните органи и преку нив се очекува постигнување на заштита на животот, имотот и животната средина на граѓаните и одржување на општествената заедница во целина.

Посебни хипотези

- Заканите од тероризам имаат клучна улога во загрозувањето на опстанокот на државите. Ваквите закани со поддршка од внатрешни и

надворешни актери, се користат за внатрешно слабеење па дури и распаѓање на државите;

- Поврзаноста на тероризмот и организираниот криминал ја загрозуваат националната безбедност и создаваат поволна клима за финансирање на активностите на тероризмот;

- Градењето на антитерористички стратегии претпоставува преземање на адекватни мерки и активности за соодветна клима за отфрлање на тероризмот како начин на остварување на цели надвор од институциите на системот.

- Постоењето на добри разузнувачки служби е еден од клучните фактори во борбата

против тероризмот;

- Финансисирањето на терористичките активности вклучуваат голем број на нелегални активности како што се: трговија со дрога, оружје, перење на пари, убиства, уцени и др., а преку следење на трансферите на пари може да се идентификува и оневозможи употреба на средствата за терористички цели.

НАЧИНИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ- МЕТОДИ И ТЕХНИКИ

Индуктивно – дедуктивен метод – утврдување на општи заклучоци преку поединечни конкретни ставови и обратно доаѓање до нови конкретни заклучоци преку општи ставови.

Дескриптивна метода со помош на која ќе се опишат влијанијата на тероризмот врз националната безбедност на државите, конкретно РС Македонија. Детално ќе бидат опишани последиците од тероризмот, достигнатото досега во борбата против истите, проблемите, искуствените сознанија за состојбите во државите каде е застапена појавата на тероризмот, методи на превенција на овие појави кои заземаат се поголем замав на глобално ниво, додека добиените резултати ќе се обработуваат преку соодветни математичко-статистички методи карактеристични за квантитативниот приод;

Метода на анализа на случаи каде што ќе извршине анализа на случаи врз основа на кои ќе ги утврдиме причините за појава на тероризам, последиците кои што настануваат од нив и можните начини за спречување на ваквите закани.

Аналитичко – синтетички метод анализа на определени појави, расчленување на поединечни делови и нивно повторно групирање според други заеднички карактеристики и врз основа на тоа извлекување на нови заклучоци и градење на соодветен пристап кон преземање на антитерористички активности.

Метод на безбедносна проценка и прогноза ќе се изврши анализа на причините, факторите и поводите кои доведуваат до појава на тероризам, како и вршење на проценка на способноста на безбедносните, одбранбените и разузнавачките сили за справување со ваквите закани. Со методот на прогноза ќе треба да се утврди динамиката на појава на ваквите закани во иднина, кои би биле причините за појава на заканите и начините за превенирање и спречување, согласно тоа градење соодветни антитерористички постапки, методи и средства за постигнување соодветен успех.

НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Научната оправданост на трудот ни ја дава вистинската слика за согледување на реалната ранливост на државата од терористичките закани, посебно во Република Северна Македонија, условите, неопходните минимум сили и средства за справувањето со ваквите закани, соработката на локално, национално и глобално ниво. Со ова истражување ќе навлезам во една проблематика со која што се занимаваат сите модерни општества, проблематика која пак има големо влијание врз безбедноста на државите со сеуште недоволно развиена демократија и недоволно функционирање на државните институции.

Научната оправданост на истражувањето се согледува и во тоа што со помош на ова истражување ќе се даде придонес кон научниот пристап и утврдување на одговорноста на општествените државни и јавни институции за справувањето со терористичките закани. Анализата на податоците за справувањето со ваквите закани ќе ни ги даде слабостите и недостатоците кои

што се појавиле при справувањето со заканите од тероризам, и ќе ни овозможи емпириско поткрепување и продлабочување во разгледувањето на овој проблем.

Општествената оправданост на магистерскиот труд е во тоа што со предложените мерки и на основ на емпириските податоци изведените препораки, ќе се даде придонес во изградбата на општествени, одбранбени, безбедносни сили кои што ќе бидат способни да ги превенираат и спречуваат закани од тероризам.

Во функција на поткрепа на потребата од разработка на градењето на антитерористичка стратегија, на ниво на држава Р.С.Македонија ќе наведат дел од искуствата на Европската Унија, а ние како држава аспирант потребно е да ја следиме нивната агенда и да преземаме соодветни мерки и активности. Имено, ризикот од тероризам во ЕУ останува висок. Иако вкупен број на терористички организации е намален, нападите сепак можат да имаат катастрофални последици. Пошироко, радикализацијата може да ја поларизира и дестабилизира социјалната кохезија. Земјите-членки продолжуваат да ја носат примарната одговорност во борбата против тероризмот и радикализацијата. Сепак, поради ширењето на прекуграничната димензија на заканите, потребни се дополнителни мерки во однос на соработката и координацијата на ниво на ЕУ. Приоритет е ефективно спроведување на законодавството на ЕУ во областа на борбата против тероризмот, вклучувајќи рестриктивни мерки. Целта е сè уште да се прошират овластувањата на Европското јавно обвинителство на прекуграничните кривични дела тероризам.

Потребно е да се преземат дополнителни чекори за развој на партнерства за борба против тероризмот и соработка со земјите од соседството и пошироко, потпирајќи се на експертизата на мрежата на експерти за борба против тероризмот и безбедноста на ЕУ. Заеднички акционен план на ЕУ и Западен Балкан за борба против тероризмот претставува добра појдовна основа за ваква таргетирана соработка.

Во оваа функција магистерскиот труд има општествена оправданост и поради потребата која експлицитно ја бараат повеќе меѓународни коалиции и држави за борба против тероризмот. Во таа насока ќе мора да се продолжи со унапредување на мултилатералната соработка, односно соработката со

водечките светски актери на теренот, како што се Обединетите нации, НАТО, Советот на Европа, Интерпол и ОБСЕ. Ќе треба да се соработува и со Глобалниот форум за борба против тероризмот и Глобалната коалиција за борба против Исламската држава, како и со релевантните актери на граѓанското општество. Меѓународната соработка е исто така клучна за укинување на сите извори на финансирање на тероризмот, на пример во рамките на Експертската група за финансиско дејствување.

Се надевам дека мојата идеја за магистерска теза е научно и општествено оправдана и дека со нејзината разработка ќе дадам свој придонес кон севкупните напори за борба и справување со тероризмот.

Глава 1

1. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ИСТРАЖУВАЊЕТО

1.1 ЕТИМОЛОШКО ЗНАЧЕЊЕ НА ПОИМОТ ТЕРОРИЗАМ

При одредување на поимот тероризам, потребно е да се земе предвид етимолошкото значење на зборот тероризам кој настанува пред се, од зборот terror, кое значи интензивен страв или од францускиот збор terreure, кое значи поточно “сеење страв”.⁹ Тероризмот претставува изразен предизвик за глобалната безбедност каде се јавува како глобален, безбедносен проблем. Кон тоа придонесуваат значајните геополитички случувања и глобалните општествени промени, како резултат на самите случувања¹⁰. Според тоа, тероризмот може да се набљудува истовремено од повеќе аспекти.

Најзначајните од овие аспекти се оние кои тероризмот го истакнуваат како глобална безбедносна закана кон светот, земајќи предвид фактот дека тероризмот е еден од најопасните облици на загрозување на безбедноста на државата, регионот и меѓународната заедница во целина и како таков претставува убедлива закана за безбедноста и опстанокот на поединечните држави и глобална закана за безбедноста на меѓународната заедница. Фактот дека тероризмот претставува безбедносна закана за современиот свет, возможно е да се пронајде во периодот по Студената Војна на принципот на глобализација и воспоставување на новиот светски поредок. Како последица на овие процеси паралелно се јавија и две спротивни тенденции – непостоење на опасност од војна меѓу водечките држави на светот, истовремено и многу внатрешни вооружени служби и помалку меѓународни воени конфликти.

Токму ваквите конфликти, етнички и национално мотивирани, се соодветна основа за појава на тероризмот како најголема закана за безбедноста на државите, особено земајќи предвид дека ваквите подрачја претставуваат извор на насилство, ефективно за лоцирање на терористички кампови, за обука на терористи, трговија со оружје, зајакнување на религиозен фундаментализам,

⁹Bandura, A. Mechanisms of moral disengagement. In *Origins of Terrorism*, ed. W. Reich, Washington, DC: Woodrow Wilson Center, 2008, стр.393

¹⁰Harmon, C. *Terrorism Today*. London: Frank Cass 2010, стр.07

ширење на насилство и слични дејствија. Кон ова треба да се додаде и тежнението на терористичките групации за реализација и постигнување на две основни, глобални цели. Првата е сузбивање на актуелните власти во некоја земја и нивно редефинирање. Додека втората цел се однесува на разбивање на територијалниот интегритет на една држава која е цел на нивните напади.

Постигнување на дадените цели најлесно се реализира во државите кои се истакнуваат со значително нестабилно општествено-политичко уредување. Некогаш и овие држави самите прибегнуваат кон примена на тероризам, како најопасен облик на имплементирано политичко насилство во заедницата. Како што може да се забележи, од периодот од Студената Војна, тероризмот е во непрестаен раст и затоа аналитичарите денес предупредуваат на реална опасност од тоа светот да може да навлезе длабоко во епохата на тероризмот во која оваа појава би била најголемата закана за безбедноста на државите, регионите и меѓународните заедници.

Според тоа, тероризмот се истакнува како повеќедимензионален општествен, негативен феномен, каде во одредување и прецизирање на неговиот поим, неопходен е мултидисциплинарен пристап. Од тука, тероризмот се анализира од аспект на политичка, криминалистичка, правна и кривична основа. Меѓутоа и покрај тоа, консензусот за поимот тероризам сеуште не е постигнат, односно, различни се пристапите во одредување на овој поим¹¹.

Проблематиката на дефинирање на тероризмот низ последните децении претставува извор на неразбирање меѓу државите, поради кое ниту денес сеуште не постои заеднички став за дефиниција на тероризмот. За овој проблем, водечките стручни лица имаат различни ставови. На пример, Волтер Локер, докажува дека е невозможно прецизно да се дефинира тероризмот, додека А. Шмит наведува дека е залудно настојувањето да се одреди сеопфатна универзална дефиниција на овој поим. Сепак, Хофман наведува дека постои еден елемент со кој сите овие автори може да се сложат – тероризмот е пејоративен термин. По него, тоа не е збор со исклучително негативна конотација која обично

¹¹Bandura, A. Mechanisms of moral disengagement. In *Origins of Terrorism*, ed. W. Reich, Washington, DC: Woodrow Wilson Center, 2008, стр.39-83

се упортебува за непријателите или за оние со кои една група или заедница не се сложува и со кои најчесто влегуваат во конфликт од различни причини и мотиви.

Со развивање на заедничко сфаќање и дефинирање на тероризмот сепак, би можело да се обезбеди целосна согласност и универзален одговор за поимното одредување и суштествено анализирање на тероризмот како појава. Сегашното проучување на тероризмот потекнува од два споменати доминантни сфаќања на тероризмот во светот од каде и потекнуваат првите дефиниции на тероризмот имплементирајќи го пред се – државно-центричниот модел – на основа на темелни надворешно политички определувања со санкциониран меѓународен поредок и меѓународното право.

1.2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМОТ ТЕРОРИЗАМ

Во рамките на дефинирање на тероризмот, постојат два основни пристапи, научно-теоретски, кој се темели на употреба на методата на општествените науки, како и правниот чија задача е вредносно одредување на овој поим и пропишување на соодветни санкции бидејќи тероризмот сепак, претставува кривично дело. Важно е дека теоретската и правна дефиниција не се раздвојуваат значително, со тоа што теоретската дефиниција треба секогаш да претходи на поимното правно одредување.

Според тоа, правното одредување на тероризмот претставува обемен потфат кој треба да ја ангажира стручната јавност, која треба да користи расположливи средства и извори за на што подобар начин да го реши самиот проблем на тероризмот со цел да се отстрани семантичкиот хаос кој настанал како последица од незнаењето и незаинтересираноста¹². Освен тоа, неопходно е и постоењето од општествена свест и желби за проблемот со тероризмот да се реши, бидејќи тероризмот денес стана општествен феномен кој би требало да се однесува за целата заедница¹³.

Корпусот дефиниции кој се користи во последните години, поради обемот не може да опфати и анализира поединечно дефинирање на оваа

¹²Krueger , A. B. , and J. Maleckova . Education, Poverty, Political Violence, and Terrorism: Is There a Connection? US 2002,стр.42

¹³Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .стр.492

појава, но затоа може да направи одредена поделба на постоечките дефиниции и така да го отфрли сето она кое не е релевантно за истражување на поимот. Ваквиот пристап кон овој проблем е неизбежен затоа што дава квалитативна основа за проучување на самиот феномен.

Меѓутоа, во рамки на поширока имплементација на сегментирање на дефиницијата на тероризмот, ќе може да се добие следната поделба¹⁴:

➤ *Општи дефиниции*

- *Научно – теоретски – дефиниции кои ги даваат теоретичари до општествени науки, социолози и сл*
- *Политички – дефиниции од владини органи, служби на безбедност и сл.*
- *Институционални – дефиниции од административни, државни органи*

➤ *Правни дефиниции*

- *Национални – дефиниции содржани во внатрешната правна држава*
- *Меѓународни – дефиниции прифатени во рамките на меѓународното право*

Со развојот на тероризмот, исклучително поради се поголемата непредвидливост и промените со кои се одликува, значително ги усложнува и самите дефиниции. Бидејќи до сега не е направена ниту една единствена сегментација на научно-теоретските дефиниции на основа на содржината, од голема важност е да се поделат на првобитни дефиниции, карактеристични за периодот од 80 тите години од минатиот век, дефиниции од 90тите како и дефиниции кои настанале веднаш по 11 септември од 2001 година.

Сепак, контроверзниот поим кој се анализира во дадените рамки на истражување, не добива ниту една општо прифатена дефиниција и покрај внимателната и темелна сегментација на истата. Тероризмот како поим не добива општа универзална дефиниција ниту во меѓународното право.

¹⁴Bandura, A. Mechanisms of moral disengagement. In *Origins of Terrorism*, ed. W. Reich, Washington, DC: Woodrow Wilson Center, 2008, стр.22-28

Единствено, Женевската конвенција уште од 1937 година го прави првиот напор за превенција и сузбивање на тероризмот во својот прв член, втор параграф каде истакнува дека во Конвенцијата, изразот терористички акт подразбира криминални дела организирани против една држава со цел да предизвикаат страв кај одредени лица, групи или целата јавност.¹⁵

Предноста од сите овие дефиниции е што претставуваат сепак еден вид на насока, ориентирајќи ги органите и службите на безбедност да преземат ефективни мерки да донесат правилни одлуки во борбата со тероризмот денес. Нивниот недостиг меѓутоа, се наоѓа токму во рефлектирање на идеологизираниите политички ставови на државното, меѓународното раководство, особено во пренормираноста и во спроведување на една конкретна ситуација, каде таквото дефинирање неопходно е секогаш да даде предност на ситуацијата и околностите во кои се јавува оваа негативна појава¹⁶.

Сепак, со цел да може да се имплементираат и предвидат предлог мерки кои ќе бидат ефективни во борбата со тероризмот, од голема важност е да се истакне едно јасно дефинирање на овој феномен. Во тие рамки, Обединетите Нации подразбираат терор како акт на лишување на живот или ранување или акт на уништување или оштетување на имотот на цивилите, без јасна дозвола од одредена влада, од страна на поединец или една организација кои самостојно делуваат или пак, влада која делува од сопствените побуди или идеали за да постигнат некоја нивна, политичка цел.¹⁷

Додека пак, Европската унија го дефинира тероризмот како дела преку кои се вршат намерни активности со кои опасно се нанесува штета на некоја земја или реорганизација, законски обележани како противправни дејности, направени со цел – сериозно вознемирување на народот, присилување на властите и државните органи да се воздржат од дејствување или да дејствуваат во одредена насока, како и со цел за сериозна дестабилизација или уништување на основните

¹⁵ Ganor, Boaz: Defining terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, Institute for Counter-Terrorism, Tel Aviv, 2003, стр.08

¹⁶ Campbell, J. K. On not understanding the problem. In Hype or Reality? The "New Terrorism" and Mass Casualty Attacks, ed. B. Roberts, Alexandria, VA: The Chemical and Biological Arms Institute 2000 стр.73

¹⁷ Federal Emergency Management Agency (FEMA), Background Terrorism, 1998

политички, економски и општествени структури на една земја или меѓународна организација.¹⁸

1.3 Фактори на загрозување

Фактори на загрозување претставуваат појави и процеси кои со својата комбинација доведуваат до тероризам, како негативна општествена појава. Меѓутоа, со оглед на тоа дека моментално нема консензус за поимот тероризам, нема ниту согласност за факторите кои доведуваат до појава на тероризам. Различните автори утврдуваат различни фактори за тероризам, во рамките со своите анализи на тероризмот кои често се дијаметрално различни. Факторите на тероризам се првенствено во длабоки глобални промени во политичката, социјалната, нормативна, правна и морална област на дејствување кои се појавија во последните неколку години.

Значителните промени во глобалната политика, социјалната положба и економијата ги слабеат дури и најстабилните влади со променливи и ненадејни политички и економски услови кои поттикнуваат корупција, криминално дејствување, организирани криминални дејствија, зголемувајќи го бројот и хетерогеноста на имигрантите, каде значителниот прогрес на современата информатичка технологија исто така дополнително влијае и како поттикнувачки фактор.

Сите досегашни форми на имплементирање на терористичко однесување имаат повеќедимензионален, разорувачки карактер, особено доколку се земе предвид нивните современи конотации. Со тоа што носителите на тероризмот денес се користат со најсовремени техничко технолошки средства каде веќе присутна станува и нагласената професионализација, глобализацијата, соработката меѓу терористичките организации, со тежнеење кон користење на сложени, опасни, биолошки, хемиски, нуклеарни и други енергенти за изведување на делото тероризам.

Во вакви случаи се издвојуваат и нови авторитети, персонализирани во некоја личност, која со помош на одредени механизми ги идентификуваат

¹⁸ Biscop, Sven: The European Security strategy, Implementing a distinctive Approach to security, Royal institute for international relations, Brussels, 2003

поединците или организациите кои ги индоктринираат кон одредени содржини, ги обучуваат за ракување со различни видови на огнено оружје и експлозивни средства, материјално и финансиски ги обезбедуваат, а при тоа ги насочуваат кон внимателно избрана мета на напад. Во тие рамки на дејствување најчесто се создаваат длабоки вкоренети идеологизации дека тероризмот е единствениот исправен начин да се дејствува со цел ад се исполнат нивните интереси.

Факторите кои доведуваат всушност, до појава на тероризмот, се следните¹⁹:

- ❖ *Концепција на модернизација – постои кога поголемиот дел од државите во светот го поттикнуваат процесот на драстични, економски и политички промени. Во таквите услови појавата на општествените групации кои перципираат сопствена положба како релативна прикладност, често прибегнуваат кон терористичко однесување во облик на политички протест и движење.*
- ❖ *Експлозија на етницитетот – како причинител на тероризмот често е поврзан со процесите на модернизацијата која создава промена во општествено-политичките заедници, зголемувајќи го чувството на индивидуална загрозеност и несигурност, трагање за нешто со кое поединецот не може да се идентификува. Всушност, експлозија на етницитетот значи идентификација со терористите во една одредена мултирасна, национална и религиска заедница*
- ❖ *Пониженост – насилството ги мобилизира во главно потчинетите заедници и индивидуи, каде како краен резултат помага на нивното стапување во нова нација и приклучување на одредена група кое е задоволително за нив самите поради фактот што претходно оваа група на луѓе е целосно изолирана од општествените случувања*
- ❖ *Деколонизација – фактор кој придонесува кон ширењето на тероризмот како манифестација на политичка и идеолошка борба против империјализмот и колонијализмот*

¹⁹Campbell, J. K. On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .стр.118-135

- ❖ *Мит герила – верувања дека секое политичко движење кое се користи со герила методи може да доведе до успешно терористичко дејствување.*²⁰

Во денешната, современа литература инаку, се истакнуваат два основни фактори на појава на тероризам како сериозно безбедносно загрозување и тоа објективен и субјективен фактор.

1.3.1 Објективни фактори

Објективните фактори на глобално загрозување и појава на тероризам се оние фактори кои подразбираат и опфаќаат објективни проблематики, неправда, фрустрирачки аномалии во економска основа и политички прогрес на една заедница. Во прв ред овде се мисли на функционирање, поточно нефункционалноста на општествените, државни, надлежни институции, недоволно високо ниво на образование на населението, сиромаштија, кохезија, изолираност, постоење на организиран криминалитет, корупција и слично²¹.

Повеќето држави не се способни денес самостојно да ги решаваат своите внатрешни проблеми и да се спротивстават на дадени интереси, кое негативно се одразува на безбедноста на општеството претставувајќи соодветно тло за појава на тероризам и терористички групирања. Како некои објективни причинители на тероризмот овде се наведуваат недемократско-уставното уредување на државата, не функционирање на државните институции, економски и социјални разлики во заедницата, екстремн национализам и фанатизам, нерешени етнички проблеми, колонијална и не колонијална зависност, нерешени прашања за границата и државата и слично.

1.3.2 Субјективни фактори

Субјективните фактори на појава на тероризмот, опфаќаат процена на терористите каде неодржливата општествена состојба може да се променат само со насилство, односно насилството се гледа како единствен, најбрз, ефикасен и во дадени околностивозможен начин на дејствување. Од тука произлегува фактот

²⁰ Ganor , B . The feasibility of post-modern terrorism . In Post Modern Terrorism , ed. B. Ganor , Israel : The Interdisciplinary Center – the International Policy institute for CounterTerrorism 2005b стр 66

²¹Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010,стр.2-4

дека субјективните причинители на тероризмот настануваат поради објективните фактори кои се претходно се појавуваат.²²

Всушност, објективните фактори на тероризам имаат за последица создавање на општествена атмосфера која се огледува во ерозија на авторитетот на државните и надлежни органи, во кои поединците и општествените групи не може да го пронајдат своето место, водејќи преку ова до губење на доверба првично во политичкиот систем во државата а со тоа и губење на општествените вредности во земјата.

1.4 Основни елементи на тероризмот

Карактеристиките на тероризмот во главно се поврзани за начинот на кој ова дејствување се манифестира, кое значително го прави овој негативен феномен многу посложен од што изгледа. Според тоа, за основни карактеристики на тероризмот се истакнуваат неколку елементи на негово дејствување и тоа²³:

- ❖ *Акт на насилство*
- ❖ *Предизвикување страв*
- ❖ *Остварување на политички, односно криминални дејствувања*
- ❖ *Пренесување на одредена порака*
- ❖ *Организираност*
- ❖ *Брутално, неморално и ирационално терористичко дејствување*
- ❖ *Избор на жртви и објекти за терористички напад*
- ❖ *Противзаконски терористички акти*
- ❖ *Осуда на тероризмот²⁴*

Актот на насилство е еден од најзначајните елементи на тероризмот. Секој терористички акт е всушност, акт на насилство. Насилството се истакнува во груба употреба на сила, преку различни начини и користење на различни

²² Abrams, Max. Why Terrorism Does Not Work. – International Security, 2/2006 стр 29

²³ Campbell, J. K. On not understanding the problem. In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks, ed. B. Roberts, Alexandria, VA: The Chemical and Biological Arms Institute 2000. стр.11-17

²⁴ Asal, Victor, Nussbaum, Brian, Harrington, D. William. Terrorism as Transnational Advocacy: An Organizational and Tactical Examination. – Studies in Conflict and Terrorism, 1/2007 стр 15

средства. Една од карактеристиките на насилството е неговата нееднаквост, поради реализација на одредени цели и интереси.

Предизвикувањето на страв и други психички реакции од жртвите и објектот на напад претставува исто така значаен елемент на терористичкото дејствување. Предизвикување на состојба на анксиозност, несигурност, како последица на терористички напад е саканиот ефект на повеќето терористички групации во светот.

Остварување, реализација на криминални цели пак, се истакнуваат како значително широка лепеза која бара согледување на сите аспекти кои со терористичките акти даваат елементи на политичко дејствување. Најчесто станува збор за не ускладеноста на политичките цели и средства за нивна реализација, кое значи дека политичките цели настојуваат да се реализираат на неморален и неприфатлив начин²⁵.

Пренесување на одредени пораки е составен елемент на тероризмот, со кој носителите на терористичкиот акт укажуваат на своите цели, намери, мотиви и слично. Пораката е најчесто насочена кон жртвата и објектот на напад, како и кон сите останати кои не се сложуваат со нивните идеали и интереси.

Организираноста пак, е особени која подразбира постоење на терористичките организации како непосредни носители на тероризмот кои се основаат и дејствуваат илегално и криминално. Терористичките организации се карактеризираат со препознатлива линија на командување, со поединецот на чело кој привидно дејствува по своја волја. Разни се сепак облиците на организирање на терористичките акти и организации, но се повеќе се забележува тенденцијата за мрежно организирање на овие илегални организации.

Бруталноста, неморалноста и ирационалноста на терористичкиот акт се исто така карактеристики на терористичкото дејствување кои даваат посебна конотација имплементирајќи го тероризмот во рамките на едни од најголемите злочини и закани за безбедноста на денешнината. Овие карактеристики всушност, укажуваат на смислата на тероризмот како брутално насилство кое

²⁵Harmon, C. Terrorism Today. London: Frank Cass 2010, стр.19-38

нема предвид моралните, обичајни, општествени и други норми, се со цел остварување на своите, претежно ирационални идеали.

Исто така, изборот на жртви и објект на напад се една од најзначајните елементи на тероризмот. Истите подразбираат голема разновидност на жртвите и објектот кој терористите имаат тенденција да го нападнат. Терористичките мети може инаку, да се поделат на мета на напад на луѓе како и мети во облик на објекти.²⁶

Во рамките на терористичкото дејствување, противзаконскиот, терористички акт е општа карактеристика на тероризмот бидејќи секој ваков акт е забранет акт во рамките на дејствувањето на правните норми на глобален и национален план. Со тоа, имплементација и реализација на терористички акти на меѓународно и внатрешно правни прописи, односно спротивно од нив, се карактеризира како кривично дело и како такво е најстрого казнувано. Осудата на тероризмот инаку е една нетипична особина на тероризмот денес, која не е во врска со конкретните извршувања на терористичките акти. Меѓутоа, *de facto* постои секогаш кога станува збор за тероризмот, особено на глобално ниво на дејствување на овој негативен феномен.

1.5 Класификација на тероризмот

Тероризмот како сложена појава се класификува според разновидни критериуми. Овие класификации на тероризмот имаат првично теоретски и методолошки карактер каде меѓусебно не се исклучуваат. Кога станува збор за типологијата на тероризмот, како систем на класификување, потребно е да се спомене фактот дека типологијата на тероризмот има исто колку и дефиниции на овој феномен. Меѓутоа, како што и самиот Џ. Вајт наведува, моделите на класификување и сегментирање се алтернативни на дефинициите имајќи неколку предности над истото.

Постојат многубројни критериуми на чија основа се класификува тероризмот. Една од основните сегменти на тероризмот е негова поделба на

²⁶ Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 стр 84

внатрешен и меѓународен тероризам²⁷. Оваа поделба се темели на локацијата на дадената терористичка активност, државјанството на извршителите како и нацијата врз која се врши нападот. Исто така, значително често, тероризмот де сегментира на посреден, односно дискредитирање на владата со докажување на нејзина неспособност да го заштити населението, како и непосреден тероризам, односно целта на тероризмот е тероризирање на носителите на власта или нивните претставници. Сепак, Е. Миколус ги набројува следните точки на видови тероризам²⁸:

- *Интернационален – групи и поединци кои се под контрола на суверена држава*
- *Транснационален – групи и организации кои не се под контрола на суверени држави иако може да имаат поддршка од државите кои ги одобруваат нивните цели*
- *Домашен – само граѓаните на одредена земја и автономни недржавни субјекти*
- *Државен тероризам – неговиот носител е државата во рамките на своите граници на дејствување²⁹*

На страна од горенаведените класификации, се издвојуваат и останатите значајни поделби на тероризмот каде се јавува преку државата против недржавниот субјект, недржавниот субјект против државата, како и не државните субјекти против недржавни субјекти и држава против друга држава. Одреден број на автори исто така, го класификуваат тероризмот на основа на утврдување на основните елементи на терористичкиот процес.

Како основни елементи на терористичкиот процес, според тоа, ги наведуваат елементите на терористичкиот процес и фактори кои го карактеризираат тероризмот според носителите на овие дејности, според факторите кои може да се политички, верски, етнички, општествени, според

²⁷Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010,стр.51

²⁸Krueger , A. B. , and J. Maleckova . Education, Poverty, Political Violence, and Terrorism: Is There a Connection? US 2002,стр.63-71

²⁹ Abrams, Max. Why Terrorism Does Not Work. – International Security, 2/2006 стр 37

објектот на напад, според средствата кои се користат во терористичкото дејствување исто така.

Од тука, со ефективна анализа на тероризмот од погоре наведените факти, се укажува значително на фактот дека како негови основни носители се јавуваат во главно недржавниот човечки колективитет или самата држава.

Глава 2

2 СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ И ДЕЈСТВУВАЊЕ НА ГЛОБАЛНО НИВО

2.1.СОВРЕМЕНИ ЗАКАНИ ПО ГЛОБАЛНАТА БЕЗБЕДНОСТ

Кога станува збор за закани, многу често се мисли на одредени активности или јасни, намерни, посредни и непосредни облици на загрозување на безбедноста, односно вредноста и интересите на поединецот, општествените групи, општествата, државата и целите на меѓународниот систем. Колку повеќе заканите се конкретни, толку поголема е опасноста по безбедноста на било кое ниво, иако не смеат да се запостават ниту помалите видливи закани кои посредно може да го загорзат постигнатото ниво на безбедност.³⁰ Според тоа, заканите се намера за нанесување на конкретна штета или казна, назнака дека нешто близу или несакано и непријатно ќе се случи, носејќи во себе директни негативни долготрајни последици. Во однос на предизвиците и ризиците, заканите по интензитетот се непосредни или посредни со јасни знаци на исклучително скоро нанесување на штета во случај на изостанување на брзото реагирање на истото. Од тука, почетно имаат негативен предзнак бидејќи подразбира еден вид на притисок со кој се навестува и става во изглед конкретна штета или зло од позициска сила, се со цел за одредениот објект на безбедност биде присилен на одредени постапки или однесување³¹.

Заканата содржи свесна намера на предизвикување на штета или ставање на наизглед конкретна штета или несакани последици по објектот на безбедност, каде таа закана мора да биде реална, односно оној кој се заканува мора да биде навистина способен таа закана да ја реализира за да нанесе штетни последици по оној на кој се упатува заканата.

³⁰ Ganor , B .. The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers . New Brunswick, NJ : Transaction Publishers 2005 стр 73

³¹Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .стр.29

Според тоа, загрозување на безбедноста е секој непредвиден случај, однесување, насилно дејствување, природа или технички системи во подолг период со значаен обем, кој реално доведува или може да доведе до опасност одредени лица и имот. Додека пак, заканата по безбедноста е било кој облик на загрозување, односно активност која може да предизвика нарушување на моменталната безбедност.

Кога станува збор за закани, се мисли на одредени дејности или јасни, намерни, посредни и непосредни облици на загрозување на безбедноста, односно, вредности и интереси на поединецот, општествените групи, заедницата, државата и целиот меѓународен систем. Од тука, Европската стратегија за безбедност, како главни безбедносни закани во Европа го истакнува најпрвин тероризмот, па потоа профилиризација на оружјето за масовно уништување, регионалниот конфликт, организираниот криминалитет како и неуспешното водење на една држава.

Испреплетеноста и меѓузависноста на безбедносните закани ги надминува способностите на самостојниот одговор³². Со тоа, се повеќе се наметнува потребата за прифаќање на сеопфатен пристап со кој опасноста ќе се намалува и отстранува со соработка и заедничко делување на меѓународно ниво. Главни носители на активностите при креирање на мирот и стабилноста на глобалната политичка сцена се ОН; ОЕБС, како и НАТО, имплементирајќи ги нивните настојувања да ги надополнат активностите на низа регионални организации. Дејствувањето на главните актери се движи во насока на поделба на работата и меѓусебното надополнување, каде вкупните синергистични резултати сигурно придонесуваат кон зајакнување на претпоставката за реализација на меѓународниот мир, стабилност и безбедност.

Прашањата за европската безбедност денес, се повеќе се однесуваат и ги засегаат повеќето институции од регионален и во главно, меѓународен карактер, но забележителен е трендот на преземање на се поголема одговорност од страна на европските земји, особено Европската унија во целина, за сопствената безбедност и сигурност на целиот континент. Европската безбедносна

³²Harmon, C. Terrorism Today. London: Frank Cass 2010, стр.13

архитектура се профилира во насока на поделба на работата, комплементарноста и меѓусебното дејствување на главните безбедносни организации.

Географската распространетост и дава на Организацијата за европска безбедност и соработка, компаративна предност во однос на останатите, каде механизмите со кои располага ја афирмираат како носител на мерките за превенција на конфликти, постконфликтна имплементација на мерките за мир и зајакнување на демократијата воопшто. Идната улога на НАТО на европскиот простор во ова прашање е несомнена, претставувајќи незаменлив фактор за глобалната безбедност кон која тежнеат сите европски земји. Со тоа, Европа во претстојниот период ќе биде геополитички простор насочен кон натамошно проширување под влијание на НАТО како основа за стабилизационо дејствување според главните светски кризни жаришта денес.

Веројатно е дека и САД поради свртување кон глобалните безбедносни предизвици денес, да ги рационализира сопствениот воен ангажман на подрачјето на Европа, истовремено поттикнувајќи зајакнување на ангажманот на европските членови на Сојузот. Во последните десетина години се зајакнувани значително интеграциските процеси на Европската унија на економски план и во областа на интерната безбедност.

Со имплементација на таканаречениот втор степен, односно заедничката надворешна и безбедносна политика, Унијата се повеќе се бави со прашања од европската безбедност и одбрана на истата. Заедничките одбранбени, безбедносни сили, чие формирање е планирано уште од почетокот на 2003 година, претставуваат претпоставка за преземање на повеќе одговорност во подрачјето на надворешната политика и безбедност, но и фактор за општото консолидирање и зајакнување на Европската унија. Со тоа и натамошното проширување на Европската унија и НАТО сојузот на просторот на транзициските земји меѓу кои е и Македонија, претставува потенцијален позитивен фактор за натамошно зајакнување на стабилноста и безбедноста во овој регион.

Покрај тоа што редефинирањето на улогата и задачите на постоечките безбедносно-одбранбени институции сеуште не е во целост довршено и не се очигледно преклопувањата во подрачјето на нивното дејствување, воочливо е

дека Европската унија, со постапно градење на Европската безбедносна и одбранбена политика, се повеќе се развива во насока на преземање на примарна одговорност за сигурноста на просторот на Европа.

Исто така, се посилниот ангажман на сите европски држави во дејноста на безбедноста на сопствените подрачја, се истакнува како неопходност која го наметнува постоечкиот карактер на ризиците и заканите. Директното ангажирање на најмоќните политички и воени фактори на меѓународните заедници во стабилизацијата на југоистичниот дел од Европа ја докажува важноста на овој регион за вкупната безбедност. Овие настојувања се насочуваат кон обликување на ефективен, целосен европски простор како подрачје со висока политичка, економска и социјална стабилност, каде и во иднина ќе има стратешка важност во себе.

Иако придонесот на меѓународната заедница кон стабилизација на регионот е значителен, градењето на безбедноста не може и натаму да се спроведува исклучително само со негово дејствување. Неопходно е сепак да се преземе одговорност од земјите од регионот за овој процес на стабилизација на просторот и градење на безбедноста и довербата, каде иницијативата за ова мора да дојде од самиот регион. Со заедничкото решавање на проблемот во регионот, земјите од ЈИ Европа, со достигнување на постоечкиот степен на безбедност, ќе ја докажат и сопствената способност за влез во повисок степен на поврзување, карактеристични особено за евро-атлантските интеграции.

Ова ќе резултира секако, со нова стратешка, ефективна, архитектура на институциите и односи кои и овој дел од Европа ќе може да го доведат состојба на стабилноста и безбедноста како што веќе е воспоставено и во западниот дел од регионот.

2.2. Специфичноста на меѓународниот тероризам денес

Како што веќе е познато, тероризмот не е само ексклузивна активност на поединецот, групите или организациите, туку во одредени ситуации го применуваат и поттикнуваат самите држави. Терористичката активност на секоја држава може да биде директна, непосредна или индиректна, односно посредна. Директното терористичко дејствување на државите се спроведува преку своите

разузнавачки служби каде за таквите дејствија се специјализирани организации, кои се формираат на сопствена територија, како и на територијата на некоја друга земја. Додека пак, индиректното терористичко дејствување на некоја држава се забележува во поттикнување на веќе постоечките терористички групации, односон нудење на некој вид поддршка, со давање оружје, обуки и слично. Според дадените глобални критериуми, организациите и групите кои се карактеристични и се истакнуваат со овој вид на тероризам, спаѓаат во категоријата на тероризмот под спонзорство на државата, со тоа станувајќи агенти на самите власти.³³

Според тоа, сфаќањето на суштината на меѓународниот тероризам е значително сложено денес. Основната причина за ова е токму во неговата политичка природа, политичкиот карактер на насилството со кое се користат некои држави со цел реализација на своите надворешно политички цели. Според мислењата на повеќето автори, меѓународниот тероризам го означува тероризмот во кој се вклучени граѓаните или територијата на повеќето земји.

Со тоа, може да се оцени дека за меѓународниот тероризам се однесуваат оние ситуации каде терористичките акти се одвиваат на територија на две или повеќе земји, кога нивните актери доаѓаат од две или повеќе земји и кога објектите кои се опфатени со тие дејности спаѓаат во две или повеќе земји³⁴.

Меѓународниот тероризам во почетокот се однесуваше само на терористичките акти со странски елементи, за подоцна да се искористи изразот меѓународен тероризам, однесувајќи се на секој напад на меѓународното право. Во тие рамки, меѓународниот тероризам се спроведува секогаш кога крајна цел на напад е странската држава, односно нејзиниот постоечки политички режим, поединечни државни или политички органи, општествени групи или поединци.

Меѓународниот тероризам може да се подели на транснационален и меѓудржавен тероризам каде класификацијата всушност, се темели на аналитички мерки со кои крајната цел е да се истакне дејствувањето на

³³ Pape, Robert A. The Strategic Logic of Suicide Terrorism. – American Political Science Review, 3/2003 стр 50

³⁴Harmon, C. Terrorism Today . London : Frank Cass 2010,стр.55-62

тероризмот во рамките на имплементирање на меѓународните односи. Меѓународниот тероризам во главно се врзува за државата, односно нејзините разузнавачки служби, кои се јавуваат како организатори на терористичките дејствувања и кои се комбинираат со останатите облици на тајното субверзивно дејствување, со цел загрозување на поединечни субјекти на меѓународен план. Разузнавачките служби на поединечните земји ги остваруваат своите интереси преку терористичките групи и организации, паравоени и параполициски сили, во рамките со спроведување на субверзија кон другите држави.

Поточно, меѓународниот тероризам е транснационален тероризам кој се спроведува преку автономни недржавни субјекти без оглед на тоа дали уживаат одреден степен на морална и материјална поддршка на една или повеќе благо наклонети влади, или пак, оперираат без помош од одредена влада.

Со дејностите на транснационалниот тероризам се манифестираат актите чии извршители се недржавни субјекти, односно поединци или групи. Во случај на манифестација на овој вид тероризам во меѓународните односи по правило постои одреден степен на соработка на извршителите на терористичките акти од повеќе земји. Според тоа, транснационалниот тероризам претставува примена или закана за примена на насилство кој служи за политички цели, кога целта на таква акција е да се влијае на ставот и однесувањето на една група. Овде инаку спаѓаат и оние кривични дела напад на меѓународно заштитени добра и односи, односно посебни групи на меѓународни кривични дела, исклучително тешки по својата општествена опасност, погледот против животот на невини луѓе, материјалните и државни добра, создадени и признаени во светската заедница каде со користење на различни средства овие добра се уништуваат или оштетуваат, создавајќи општа опасност и загрозување на безбедноста.

2.3 Одлики на современиот тероризам

Современиот тероризам е злочин од мултикаузална природа бидејќи го поттикнуваат и условуваат бројни, субјективно-објективни фактори. Неговата феноменологија е мулти манифестна, бидејќи мулти варијантноста на појавните облици на тероризмот се ограничени само со креативното размислување на

терористите.³⁵ Современиот тероризам го одликува употребата на насилство, и тоа претежно, физичко насилство, каде неретко се спроведува и со разни облици на ментална манипулација и индоктринација кон јавноста пред се.

Жртвите од тероризмот се разновидни, од оние кои се инволвирани во политичко-идеолошки проблематики, односно селективни жртви, па се до оние кои немаат никаква врска, односно недолжни граѓани. Овој вид на тероризам се истакнува со основна карактеристика која е проследена со ефектот на изненадување. Овој ефект се појавува дури и кога терористичките напади се најавени и се очекуваат, се најавуваат и изборот на мета, време, место и начин на напад на целта на домашно или меѓународно ниво, со кое се создава неизвесноста, паника и стравот дека секој може да биде потенцијална жртва³⁶.

Современиот тероризам денес е претежно идеолошко-политички мотивиран. Дури и реализацијата на верските, расни, социјални и други цели на крајот се сведуваат и стануваат политички проблем. Со терористичкиот акт се пренесува извесна порака, односно се прокламираат одредени цели и интереси и се предизвикува на последици во случај на нивно неисполнување. Со тоа се мобилизира јавноста, се создава јавно мислење и се реafirмира вооруженото достоинство на извесните општествени групи.

Меѓутоа, терористичкиот акт најчесто се одликува и со симболичност, со тоа што со нападот на непосредна жртва, цивил, се симболизира и напад на реална мета на политичкото насилство, односно државата. Освен тоа, жртвите не се доживуваат како “средство”, во случаите на киднапирање кога се во текот на преговори со државниот предмет на размена. Всушност, тероризмот не би ни постоел без очекуваните ефекти и реакции.

Покрај наведеното, современиот тероризам се одликува и со систематичност, односно целно, планирано и организирано дејствување, со неморалност и противзаконитост, економичност во постигнување на целите, разновидност на објектите на напад и слично. Во современата теорија на

³⁵ Ganor , B . The feasibility of post-modern terrorism . In Post Modern Terrorism , ed. B. Ganor , Israel : The Interdisciplinary Center – the International Policy institute for CounterTerrorism 2005b

³⁶Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010,стр.99

безбедносните науки, како насоки на современиот тероризам може да се издвојат глобалноста, леталноста, односно промена на тактиките со кои некогаш се тежнееело кон вознемирување на јавноста со импресивни жестоки активности, нова тактика на убивање на што поголем број на цивили, значително поголема координираност на терористите и поголем обем на насилство и слично.

Од голема важност е да се нагласи и фактот дека современиот тероризам значително ги менува своите карактеристики, каде се помалите потсетуваат на тероризам од минатиот век, се поголем број е бројот на терористичките организации поединци, се почести се терористичките акти со смртен исход, жртвите се се помасовни и материјалната штета е се поголема, целите се се повеќе радикални, се поголеми се напорите за терористичките организации да дојдат во поседување на оружје за масовно уништување и слични негативни дејствија со тешки, долготрајни негативни последици.

Според тоа, се поголеми напори на терористичките активности зазема меѓународна димензија, терористичките дејствувања се се повеќе организирани и спектакуларни. Терористичките организации имаат денес се поголем број на членови, поттикнувајќи и намалувајќи ја разликата меѓу тероризмот и организираниот криминал, терористичките акти со тоа се повеќе се насочуваат кон цивилното население, кое значително го истакнува како сложен и комплексен проблем чие итно решавање денес зазема број еден од загрозувањата на глобалната безбедност не само во Европа туку и во целиот свет на глобално ниво.

2.4 Дејствувања и сегментација на современиот тероризам

Современиот тероризам се манифестира со терористички акти кои најчесто се реализираат преку следните дејствувања³⁷:

- *Вооружен напад на објекти и лица преку имплементација на атентати(убиства)*
- *Подметнување и активирање на експлозивни направи*
- *Предизвикување пожар, употреба на штетни гасови и отрови*

³⁷Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .стр.281

- *Употреба на хемиски и слични опасни материји*
- *Киднапирање на лица, возила, авиони и сл*
- *Испраќање на писмо-бомби, како и употреба на автомобил бомби, живи бомби*
- *Самоубиствени напади³⁸*

На страна од деталното елаборирање на дадените дејности на современиот тероризам, од голема важност е да се споменат традиционалните, добро познати класификации на дејствување на тероризмот, каде истите се имплементираат според географското ниво на подготовка и изведување на нападот, како и внатрешен тероризам и тероризам со меѓународна важност, познат како и транснационален тероризам со не државни актери и меѓудржавни актери кои ги изведуваат самите држави. Исто така, во овие рамки класификацијата се имплементира на изборот на објектот на напад, и тоа делејќи го на селективен, неселективен или случаен и типски.

Според обемот на нападот, тероризмот се дели на индивидуален, групен и масовен тероризам. Додека пак, според изведувачите на терористичкиот акт, се дели на поединечен и групен. А пак, според можностите за разрешување на конфликтната ситуација меѓу терористите и оној против кој нападите се насочени, на тероризам кој може да се спречи и не попречен тероризам. Со личниот однос на изведувачите на терористичкиот акт истиот се сегментира според тероризам на непосреден или нареден, односно платенички тероризам. Според геопросторот на терористичкото дејствување се дели на урбан и рурален.

Во корелација со активните и пасивните субјекти на терористичките напади, тероризмот се дели на држава против држава, држава против недржавен субјект, недржавен субјект против држава и недржавниот субјект против недржавен субјект³⁹.

Според мотивите, тероризмот се дели на националистички, сепаратистички, религиозен, превратнички и емигрантски. Во рамките на

³⁸ Wolfendale, Jessica. Terrorism, Security, and the Threat of Counterterrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, 1/2007 стр 55

³⁹ Harmon, C. Terrorism Today. London: Frank Cass 2010, стр.128

односите на терористот кон владеачкиот режим, се дели на антидржавен и про државен тероризам. Додека пак, според последиците кои ги произведува по опкружувањето, се дели на еколошки и останати видови на тероризам. Во однос на политичката ориентација на терористите, се дели на револуционерен, односно левичарски и реакционен, односно десничарски. Меѓутоа, денес се имплементира осврт на едни од најзастапените класификации на современиот тероризам кои секако не ги исклучуваат ниту останатите типологизации.

За разлика од класичните терористи кои примарно имаат интерес да одземат што е можно поголем број на жртви и невини животи, или пак, да удрат на симболите на современата демократска држава (рационален/калкулистички), терористите се насочуваат да предизвикаат што е можно поголема економска штета и да го загрозат квалитетот на живот на избраната група, настојувајќи дури и да поштедат човечки животи во нивното глобално дејствување. Таков е на пример, енергетскиот тероризам насочен кон националните и меѓународно економски-енергетски системи, кои стануваат “моќно економско и политичко оружје” на глобално ниво.

Со оглед на личната безбедност и тактика на изведувачите на терористичкиот напад, тероризмот може да се подели на следните категории:

- ❖ *Промислен – кој го изведуваат терористи кои не сакаат да бидат фатени на дело ниту пак, убиени*
- ❖ *Самоубиствен тероризам – изведен на основа на политички, верски и националистички убедувања, користејќи конвенционални или импровизирани експлозивни направи, не водејќи грижа за животот на останатите ниту пак, за својот живот*

Средишната умерена тактика во рамките на самоубиствениот тероризам и дејствување, го користи таканаречениот активен стрелец, кој користејќи огнено, поретко ладно оружје или оружје погодно за директен напад, убива колку е можно повеќе невини луѓе околу себе, најчесто изведувјќи ги ваквите самоубиствени дејствувања на поголеми и транспортни јавни места.

Денес дури постојат поединечни држави кои се покровители на терористите, спонзориран тероризам на глобално ниво, бидејќи ги поттикнуваат

и помагаат терористите ви нивната реализација на цели, односно дури и иницираат и наредуваат терористички акти преку припадниците на своите воени и тајни служби, каде во нив исто така и непосредно учествуваат. Најчесто овде станува збор за таканаречениот идеолошки, финансиски, воен и оперативен облик на терористичко современо дејствување на глобално ниво.

Посебен вид на државниот тероризам е и тероризмот сурогат на војната, против останатите нации кои се применуваат во рамките на различните концепти на специјално-неконвенционално војување.

Доколку во рамките на изведување на терористичките напади се користи оружје за масовно уништување може да се зборува веќе за нуклеарен, хемиски, биолошки или комбиниран тероризам. Заедничкиот назив за овие видови на тероризам но и за терористичките акти со кои се предизвикува смрт на поголем број лица и огромна материјална штета е супер, мега тероризмот, односно пост-индустрискиот тероризам. Биотероризмот пак, може да се манифестира како агро-тероризам чии мети се земјоделието, изворите на храна, односно растителни и животинскиот свет, кој се користи најчесто во прехранбени цели. Во овие рамки терористичките дејствувања се спроведуваат како геноцидно и екоцидно терористичко оперирање.

Постмодерниот, односно, високо-технолошкиот тероризам подразбира и злоупотреба на современите технологии при изведување и имплементација на терористичките дејствија и напади. Неговиот посебен вид е сајбер, односно компјутерскиот тероризам, поточно изведување на терористичките напади со посредство на современи информатички технологии. Вкупниот назив за нуклеарниот, хемиски, биолошки, сајбер тероризам и тероризам со употреба на високо софистицирано оружје и материјали за масовно уништување е познат и како технолошки, односно неоконвенционален тероризам.

Еден од специфичните видови е и компромисниот тероризам. Во потесна смисла на зборот, станува збор за пресметување на странските служби за безбедност со политичките противници кои наоѓаат азил во друга држава, со злоупотреба на погодностите на дипломатските функции и гостопримство на државата и нејзината акредитација. Во поширока смисла, станува збор за

терористички напад кој организацијата или групата го насочува против една држава, барајќи при тоа, трета држава да ги исполни нивните барања.

Во рамките на глобалното терористичко дејствување специфичен е и феноменот на нарко-тероризмот. Во не правно значење, тоа е финансирање на тероризмот со профитот од трговијата со наркотични средства. Во вистинска смисла, станува збор за настојувањата на нарко картелите да се стекнат со политичка моќ, поради кое прибегнуваат кон непосредни или платенички терористички дејности за да може да се пресметаат со постоечкиот режим на власта на чие место претендираат да бидат.

Современ е и денешниот вид познат како зелен тероризам, кој презема формални и неформални општествени групации кои се заложуваат за правата на животните, зачувување на животната средина, шума, вода, воздух и слично. Политизирање на традиционално- не политичките прашања доведува и до екстремистичко однесување на поединецот и групите. Целта име тесно ограничена, па се нарекува и тероризам со една, краткотрајна цел. Со примена на насилство се укажува на конкретни еколошки проблеми и се врши притисок на органите на власта за да може да иницираат донесување на законски прописи со кои истите би можеле веднаш, ефективно да се решат. Најчесто не предизвикува човечки жртви.

Исто така, брзо растечкиот, транснационален, односно постмодерен тероризам, збогатен со новите форми на истакнување се олицетворува во екстреман радикален религиски, особено исламистички фундаментализам, на чија основа поприма веќе глобален карактер и се претвора во најголемата закана за светската, глобална безбедност. Затоа, повеќето го нарекуваат веќе глобален тероризам. Се одликува со глобално простирање на поединечни терористички организации и мрежи преку нивна изразена мобилност и глобалните ефекти на терористичките напади кои имаат тенденција за примена на оружје за масовно уништување.

Сепак, од голема важност е да се спомене фактот дека терористичките напади во безбедносната практика најчесто е комбинација на некои од наведените чисти облици на тероризмот. Исто така, се наметнува и прашањето

каков тероризам може да се очекува во иднина. Реално е дека може да се очекуваат терористички напади претежно изведувани од поединци или помали групи вооружени со прости автоматски оружја, токму поради неговата голема распространетост и достапност.

Освен тоа, реално е да се очекува и се поголемата употреба на импровизирани експлозиви, конвенционални, воени и од “куќна родност” средства кои служат за масовно уништување. Следното, повисоко ниво на терористичка опасност за современата безбедност доаѓа од професионално обучените групи, герилци, опремени со конвенционално вооружување, од средна класа кои користат висока технологија, како што е интернетот, насочувајќи го теророт кон обичното население. Всушност, третото опасно ниво од дејствување на современиот, глобален тероризам се однесува на високо обучените групи кои се опремуваат со оружје за масовно уништување кое би можело да придонесе кон масовно користење на хемиското, биолошкото и нуклеарното оружје, со кое терористичките глобални дејствувања всушност достигнуаат светски размери на негативни, смртни последици од ваквите акти.

2.4.1 Структура и карактеристики на дејствување на терористичките организации

Во поширок контекст, терористичките, глобални организации, особено оние кои имаат слаб или никаков пристап до владините ресурси, имплементираат и имаат неопходност од структурна поддршка. Структурата на терористичките организации има всушност, пирамидален облик(сл.1) на чиј врв се наоѓа јадрото на лидерството, потоа, активниот кадар, активната поддршка и на крајот пасивната поддршка. Всушност, на врвот од пирамидата е јадрото на лидерството на терористичката група која ги дефинира правилата и целите како и политиката на современото дејствување на оваа група и нивните активности. Типично е дека лидерите во целост се посветени на целите кои групата ги поставува каде неретко станува збор за харизматични, упорни и едуцирани личности. Доколку групата ја подржува и некоја држава или доколку директно ја води некоја друга земја, во тој случај, лидерството вклучува само една или две

лица кои имаат поминато низ специјално обучување во рамките на другата земја која ја подржува оваа група.

Слика бр.1 Пирамидален облик на современо терористичко дејствување и операција⁴⁰

Активниот оперативен кадар е всушност извршителот – мажите и жените кои ги вршат терористичките активности или ги оспособуваат членовите на групата. Ваквите извршители се длабоко посветени кон задачите на групата. Професионалците кои може а и не мораат да бидат идеолошки мотивирани исто така се многу чести членови на активниот кадар. Под активниот кадар се наоѓа сегментот на активната поддршка. Поединците во овој сегмент не мора себеси да се сметат за членови на групата, но тие сепак обезбедуваат парични средства и слични потребни ресурси. Исто така, обезбедуваат и техничка и логистичка поддршка за терористичкото дејствување на групите. Може да играат и помалку, релативно безопасна улога во терористичките операции како што се улогите на набљудувач или врски во текот на одвивање на целната операција. Постојат повеќе видови на индивидуи кои стапуваат во терористичките организации или ги даваат своите услуги во смисла на давање на поддршка на целите на терористичката група, односно организација.

⁴⁰ Извор - Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010

Лидерство. Лидерството на терористичките организации се разликува од организација до организација. Сепак, карактеристичен имиџ на терористите е таков што се појавува во медиумите карактеризирајќи се како нестабилна, криминално- психотична целина. Иако во поголемиот дел на случаите се укажува на фактот дека терористите и нивните лидери имаат одредени политички мотиви, тие во главно поседуваат добро образование и најчесто потекнуваат од елитна средина и средна класа. Лидерите на терористичките организации се харизматични лица и имаат опсежни искуства и знаење од доменот на воени вештини и дејствување. Во своите активности се длабоко посветени на своите крајни цели, меѓутоа, некогаш многу често се поврзани со организирани криминални групи.

Регрутирање. Терористите во главно се регрутираат од млади старосни групи, обично во раните деведесетти години, меѓутоа истите располагаат со специјални знаења и вештини имајќи со тоа континуирано присуство во организацијата не е случајно ниту фактот дека пристапуваат кон терористичка група и имаат неостварени амбиции или неуспеси при реализација на личните цели. Исто така, не е реткост дека станува збор за личности со идеалистички сфаќања кои се под влијание на одредени случувања одредувајќи ги своите политички убедувања. Овие претпоставки ги издвојуваат ваквите лица и оставаат на организацијата да ги придобијат нивното членство за кое постои поголема веројатност доколку имаат заеднички цели за реализирање.

Обука. Терористичките групи како и секој друг облик на формални организации изведуваат различни програми на обучување. Сепак, овие програми на обуки се разликуваат од видот на групите. Изгледа дека сепак, таквите програми имаат некоја заедничка нишка на реализација. Терористите во главно учат како да користат лесно вооружување со минимална или некогаш висока вежба и практика. Во некои примероци лесното наоружување со кое располагаат терористите еквивалентно е на оружјето со кое располагаат неколку армиски единици во одредени земји во светот. Некои терористички групи дури користат и нивни програми на обучување и пешадиска обука, како и обука за противоклопни борбени возила, обука за против авионски системи и слично. До таквите програми и средства се доаѓа преку кражба, недозволена трговија и слични

криминални дејности. Терористите имаат всушност ригорозни обуки на користење, изработка и употреба на експлозивни направи. Зависно од нивото на поддршка на некои владини организации и држави, терористичките организации во своите активности користат многу често и хемиски супстанции од оние кои се пронаоѓаат во секојдневна употреба до исклучително ретките средства. Терористите исто така се обучени во областа на изнаоѓање и користење на значително важни информации, вршејќи разузнавачки дејности и анализи, ориентација во простор, криптографија, употреба на користење на системот на мрежно поврзување, упаѓање во програмски системи и интернет мрежи, и слично. Квалитетот на обука сепак, се разликува од група до група. Исклучително важен фактор во однос на квалитетот на обуката е нивото на кое некоја странска влада поддржува терористичка група со знаење и неопходни средства.

Разузнавачки дејствувања и анализи. Терористичките групи денес често се фокусираат на основање на разузнавачки организации и операции. Задачата на ваквите организации е да се соберат повеќе информации за активностите или потенцијалните цели, олеснување на идентификација на специфични цели, овозможување на терористичките лидери да изберат ефективни тактики на дејствување и исто така да имплементираат обезбедување на планот на делување по извршување на одредени операции. Квалитетот и софистицираноста на начинот на собирање на информации исто така, се разликува од групата. Најдобро организираните финансирани организации може да придобијат и информатор кој ќе обезбеди информации во однос со обидите за активностите на силите на безбедност во една таргетирана заедница или држава.

Сепак, изборот на целите на терористичките акции се јавува како резултат на разгледување и анализирање на бројни фактори. Целите обично се избираат на основа на одреден потенцијал и тоа потенцијали за⁴¹:

- ❖ *Поттикнување и привлекување на интерес на медиумите*
- ❖ *Уништување и нанесување штета на противничката страна и тоа во сите облици*
- ❖ *Остварување на влијанијата на политичките преговори*

⁴¹Harmon, C. Terrorism Today. London: Frank Cass 2010, стр.192-201

- ❖ *Атенати на клучните политички, воени и други личности*
- ❖ *Истакнување на репутација или кредибилитетот на групите*

Во овие рамки се вбројуваат и останати фактори кои може да придонесат кон остварување на проектираните цели на терористите. Сепак, основата најмногу зависи од тоа колкава поддршка групата ќе добие за реализација на своите терористички дејствувања и цели.

Во овие рамки од голема важност е да се напомене фактот дека терористичките групи исто така се добро обучени и во имплементација на контра-разузнавачка дејност на терористите. Терористите водат исклучително ефективни контра-разузнавачки организации. Некогаш овие организации се во состојба да користат и услуги од регуларната полиција или официјалните разузнавачки служби, со поткупување, мито, пронаоѓање на симпатизери во овие групи кои сакаат да им обезбедат информации поврзани за карактеристиките или останатите активности при спроведување на заокнот. Терористите исто така покажуваат значителна софистицираност во употреба и контрола на комуникациско-разузнавачките опреми. Постојат извештаи од медиумите каде случај на Близок Исток и во Европа терористите користеле скенирани полициски фреквенции на авио сообраќајот во текот на своите напади.

Терористичките групи покажаа немилосрдно држење кон поединците и независно од тоа дали се полициски агенти или нивни соработници, односно шпиони. Некогаш терористите ги мачат, а подоцна и убиваат потенцијалните шпиони во нивните редови. Во некои примероци современиот тероризам и нивните терористи манипулираат со потенцијалните соработници ангажирајќи ги во улога на дупли агенти и со тоа предизвикуваат и неуспешно дејствување, обезглавеност и лажни информации за силите на спротивната страна и нивното ниво на безбедно дејствување.

2.5 Стратегии на дејствување на глобалниот тероризам

Стратегијата се имплементира како промислена примена на потребни средства за да се постигнат одредени цели. Тероризмот тоа секако многу повеќе го употребува во нивното терористичко дејствување. Со оглед на фактот дека современиот тероризам се користи за имплементација и реализација на повеќе

цели истовремено, стратегијата е неопходен фактор на дејствување во нивните операции⁴².

За разлика од останатите воени групации, делувањето на терористите е исклучително насочено кон невините цивили. Неговата суштина во пресметаната употреба на насилство создава се поголема паника и терор низ целиот свет на глобално ниво.⁴³ Според тоа, се истакнуваат три вида на дејствувања кои имаат национални и стратешки последици на чија основа дејствуваат терористичките групации и тоа се политичката, економската и воена стратегија. Ваквиот поредок е важен бидејќи повеќето терористи се обидуваат да избегнат конфликт со воените лица, додека сите бараат економски цели во своите кампањи со тоа што сите посакуваат и политички бенефиции од нивните дејствувања . со тоа, невините цивили се само средство кое се користи за лепезата на цели да може да биде целосно реализирана⁴⁴.

Политички стратегии. Политичките стратегии може да настојуваат да ја ослабнат или уништат целосно политичката моќ, некои дури имаат цел и да понудат политичка поддршка. Современиот тероризам има намера да го уништи чувството на општествен и политички мир во земјата. Терористите со тоа користат свои знаења за да може да ги збунат или дезориентираат своите таргет групи и организации. Тероризмот пред се, шири анархија со цел да се озлогласи моменталниот владин режим. Тие попречуваат во работата на властите, одвраќајќи ги оние кои би служеле на власта, закочувајќи ја распределбата на добра и услуги за јавното добро. Секој успешен напад на терористите многу често се користи како опоменување на лошото работење на властите и нивниот неуспех да ги заштитат своите луѓе. Исто така, некоја држава со цел да може да го задржи својот кредибилитет меѓу населението, нуди потребна сигурност со тоа што ја дуплира својата сила доколку сметаат дека им се заканува опасност врз нивната безбедност од терористичко дејствување. Меѓутоа, секој вид на вакво дејствување

⁴²Black, Ian. Violence Won't Work: How Author of 'Jihadists' Bible' Stirred up a Storm. – The Guardian, 27 July 2007.стр.59

⁴³ Hoffman , B . Inside Terrorism, Revised and Expanded Edition . New York : Columbia University Press 2006 стр 52

⁴⁴Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .стр.42

ја дефокусира и економски ослабнува секоја држава, со тоа што ваквото терористичко дејствување поприма значително тактички карактер на дејствување. Во рамките на политичкото дејствување, современиот тероризам многу често се користи со имплементација на пропаганди. Најновиот облик на пропагандно дејствување на терористите се имплементира преку интернетот. Еден друг облик на политичка стратегија кој е исклучително делотворен е кога се успева користењето на организацијата како параван која ги сокрива своите незаконски дејствија и поддршката од терористите. Предизвикот за таквите паравани во модерното општество е да бидат радикални но сепак, не толку многу за населението да се сврти против нив, туку против моменталното владеење на властите.

Економска стратегија. Економската стратегија ги зајакнува општествените и политичките ефекти на пореметување на нормалното функционирање. Таа вклучува саботажа на нафтовод, фрлање бомби и изнудување, уцена против големите корпорации и слични дејствувања. Сите тие активности ги зајакнуваат трошоците за заштита од истите, влијаејќи врз економскиот и финансиски поредок и напредок на секоја земја во светот. Инаку, интересно е да се спомене и дека кражбите, особено масовните кражби на банки и поголеми институции се важна дејност на терористите бидејќи освен тоа што симболично ги погодуваат меѓународниот тероризам, нанесуваат и финансиски губитоци со тоа што парите од граѓаните се носат кај терористите.

Во рамките на реализација на оваа стратегија, постои уште едно масовно дејствување а тоа е трговијата со дрога и наркотични средства и тоа на меѓународно, односно глобално ниво. Оваа стратегија е многу повеќе сложена од било кои други активности на добивање на средства за поединечните терористички дејствувања и групи. Покрај тоа, атакот на туризмот е уште една економско-политичка стратегија која е навистина важна бидејќи освен што економски се уназадува државата, таа уште два и лош меѓународен углед на државата на глобално ниво. Па со тоа, за опоравување мора да помине многу време и многу парични средства.

Воена стратегија. Иако е вообичаено терористите да нападнат невоени цели, поради запрепастување и психолошки причини на предизвикување на масовна хистерија и страв, туку и поради тоа што целите се не бранети и посигурни за ефективен напад. Некои групации сепак ги напаѓаат и воените организации и групации на една или повеќе земји. Секој терористички напад е директен предизвик за државата и има барем ограничени воени ефекти, бидејќи секој успешен напад ја слабее државата а и го слабее угледот и репутацијата на воените сили. Чувството на населението и невините граѓани дека не се заштитени од оние кои треба да ги заштитат, уште толку ја поткопува владата и го зголемува притисокот за основање на силите за борба против тероризмот кој се милитаризира и специјализира и во ова поле. Вооружените конфликти меѓу организациите кои користат тероризам и војската или полицијата на една земја, служи на својата стратешка цел бидејќи ги распределуваат безбедносните сили на повеќе места, дефокусирајќи ги така што во даден момент организацијата може да има поголема предност. Државата затоа мора да ги имплементира ефективните безбедносни стратегии за квалитетна организација за да може да ги смири граѓаните, како и да ја одржи безбедноста и мирот во заедницата кое секако, финансиски ја погодува повторно државата, каде овие пари наместо да се употребат за социјални, едукативни, културни програми и позитивни промени, се користат за одржување на безбедноста на една држава.

Типичните терористички сили и организации прават голем напор кон вонредните цели преку целосна анархија или создавање на некој сличен облик на општествена организација или поредок за кој тие држат дека е конечен или најдобар. Дури и малцинството е пореално и практично бидејќи се бори за автономија во една држава и за дадени цели кои во скоро време може да се реализираат. Меѓутоа, терористичките стратегии вклучуваат секое неопходно средство отфрлајќи ги скоро сите ограничувања при нивното оперативно дејствување.

Всушност, терористичките активности на големо потекнуваат и произведуваат општествена поларизација, особено доколку применуваат добро позната тактика “бори се и преговарај”, како што е тоа случај и со современите, денешни терористички организации кои се грижат и да не изгледаат премногу

радикални во некои демократски земји, со цел населението да го свртат против државата.

Меѓутоа, современиот тероризам е интересно да се напомене дека се насочува се повеќе кон поголемо создавање на масовна хистерија и страв, отколку разорување и носење на голем број жртви. Како терористичка група токму оваа тактика многу често се применува во глобалното дејствување.

Иновација. Иновацијата е вклучена во терористичкото делување и е значително важна за да ги збунува силите на безбедноста бидејќи придонесува кон непредвидливоста на терористичкото дејствување.

Интернационализам/глобализација. Под ваквото современо дејствување се мисли на интернационална соработка со останатите терористички групи за подобро да функционираат и да бидат секогаш еден чекор пред безбедносните антитерористички сили. Таквата соработка се реализира во смисла на меѓународна поддршка, вежбање и разменување на оперативците. Сепак, тероризмот денес е се повеќе политички фактор отколку воен. Тој е повеќе насочен на промена на мислењето на јавноста отколку на разорување на воениот потенцијал на секоја држава. Во некои случаи доаѓа и до појава на “терористички триаголник” кој може да се забележи тогаш кога некоја земја се граничи со некои други две кои се привлечни за терористите. Меѓутоа, терористите исто така ги користат и културните врски за да дојдат до реализација на своите цели.

ГЛАВА 3

3 АНАЛИЗА – СТРАТЕГИИТЕ ЗА СПРОТИВСТАВУВАЊЕ НА ГЛОБАЛНИОТ ТЕРОРИЗАМ И ЗАЧУВУВАЊЕ НА ГЛОБАЛНАТА БЕЗБЕДНОСТ

3.1. ОСНОВНИ ТАКТИКИ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ТЕРОРИЗМОТ ДЕНЕС

Спречување на тероризмот вклучува дејност во организиран облик на општествена превенција за криминална профилакса како основна функција на криминалната, правна политика на дејствување. Се имплементира преку формални и неформални облици на влијанија на етиолошките фактори на деликвенција, сузбивање на процесите и појавите кои се истакнуваат како извор на оваа негативна појава⁴⁵. Спречување на тероризмот претставува познавање на криминалната појава, политичките, економските, социјалните и општествените фактори и услови кои доведуваат до истите. Се одвива низ превентивна дејност на државните органи и општествени, глобални институции, каде ја следат политичките, социјалните, економските, педагошките и останатите мерки и дејности насочени на целосно отстранување на факторите на загрозеност и тероризам.⁴⁶

Современите терористички извори и облици на загрозување во практиката и вредностите на државата, претставуваат значително неопходно, материјално-техничко ниво на опременост на органите на безбедност, нивната ефикасна организација, се по развиениот простор за примена на резултатите на природните и општествените дисциплини во реализација на нивната улога и задача како стручна служба на општествениот систем и соодветниот систем за безбедност како потсистем на општествената заедница и зачувување на нејзината сигурност.

На сето ова во прилог оди и фактот дека терористичките современи организации денес се опремени со најсовремено вооружување и опрема, каде за

⁴⁵Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010,стр.59

⁴⁶ Juergensmeyer , M . Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence . London : University of California Press 2003 стр 95

нив работат и повеќето стручни лица од различни области на науки, каде материјално и финансиско се навистина добро обезбедени, дури во неко случаи се обезбедени и далеку подобро од службите за безбедност на некоја држава.

Од самиот факт дека тероризмот е изразен облик на загрозување на безбедноста и мирот на поединечните држави во светот, региони па дури и меѓународните заедници, потекнува и значајноста за спречување на тероризмот преку ефективна примена на значителни мерки. Според тоа, спречување на тероризмот со примена на разновидни мерки и постапки на внатрешен и на надворешен план на дејствување, претставува неопходност и составен дел од националната и глобална безбедност. Така, спречувањето на тероризмот бара единствено ангажирање на внатрешен и глобален, меѓународен план.

Уважувајќи ги горенаведените податоци, повеќе од јасно е дека тероризмот претставува повеќеслојна појава, како и фактот дека многубројните фактори кои доведуваат до тероризмот значително го отежнуваат процесот на нивно спречување. Спречувањето на тероризмот се истакнува преку познавање на криминалните појави, политичките, економските, социјалните и општествените фактори и услови кои доведуваат до појава на тероризмот. Неопходно е со тоа да се градат и имплементираат антитерористички стратегии кои ќе можат успешно да одговорат на предизвиците на современиот тероризам. Тоа значи дека државите мора истовремено да преземат низа антитерористички мерки од кои во литературата најмногу се споменуваат **Политичките антитерористички мерки од конфликтно – резолутивен вид.**

Ова се всушност мерки и активности кои се насочени кон решавање на конфликт на средствата од јавен дијалог и тајна дипломатија. Со нив се повикуваат терористичките организации да учествуваат во масовни движења кои донесуваат одредени, политички промени, афирмирајќи се на основање на опозициони структури и движења со кои ќе се намалува влијанието на терористичките организации, давајќи делумни или условни амнести на припадниците на некои терористички движења кои се наоѓаат на граница со таканаречените револуционерни ослободувачки движења, вршејќи дипломатски притисок на државата и останатите спонзори на терористичките организации и

слично. Нивната суштина се ноаѓа во воведување на соодветна антитерористичка политика како на внатрешен така и на надворешен, меѓународен план на една држава.

Економските и социјални антитерористички мерки исто така се од голема важност. Овие мерки се насочени против монетарните и социјалните аспекти на тероризмот. Со овие мерки се настојува да се елиминираат социјалните фактори на тероризмот преку разни социјални пгорами, програми на вработување, отворање на легални алтернативи и слично. Исто така, со нив се забранува финансирање на терористичките организации, како и соработката на државата на проследување и конфискација на фондовите кои служат за финансирање на тероризмот.

Психолошко – комуниколошко –образовни антитерористички мерки. Ваквите мерки се дејствувања со кои се настојува да се воспостави заеднички, ефективно организиран систем на вредности со цел реализација на дијалогот со политичките противници и обезбедување на слободно изразување на мислењето. Овој збир на мерки се однесува на специфичните прашања на користење на медиумите во услови на антитерористички кампањи.

Разузнавање и воено-полициски-антитерористички мерки. Со овие мерки се обезбедува пред се, заштита на потенцијалните објекти, човечки и материјални, од современото терористичко дејствување. Благовременото поседување на разузнавачки податоци поврзани за терористичката дејност е од пресудна важност за успешно спротивставување на тероризмот. Воено-полициските антитерористички мерки исто така се остваруваат со ограничени и насочени, во главно, краткотрјни делувања на воените и полициските структури по командните структури и логистика на терористичките организации. Овие мерки инаку, подразбираат и формирање на посебни антитерористички воени и полициски специјални единици на специјално обучени кадри кои се оспособени за борба против тероризмот.

Сепак, во рамките на имплементација на горенаведените тактики, од голема важност се истакнува ефективноста на имплементација на истите, односно значително се поттикнува и првното, политичко дејствување кое е

неопходно да се насочи против глобалното делување на терористичките групи. Според тоа, значително е важна соработката на меѓународните организации и нивното делување во ефективно и продуктивно решавање на проблемот со глобалниот тероризам со цел да се зачува и одбрани безбедноста на глобално ниво.

3.2 Правно-организациски аспекти на спротивставување на глобалниот тероризам

Одбраната од тероризам, односно антитерористичкото делување, се состои од примена на одбранбени мерки и постапки, кои имаат за цел подигање на нивото на заштита на поединецот и имотот од терористички активности. Се состои од примена на мерки за безбедност и почитување на законитоста во одбрана на објектите, извидување, набљудување и разузнавачко обезбедување, со цел благовремено предупредување и откривање на закани, сфаќање на опасноста од тероризам и негово сузбивање. Антитероризмот според тоа, се истакнува како активност која ги обединува сите дејности кои ги применуваат државните институции и меѓународните организации насочени во борбата со тероризмот.

Со тоа, антитероризмот се имплементира преку збир на мерки и активности и постапките кои ги имплементира Организацијата на Обединетите Нации, и државните институции на своја територија со цел благовремено препознавање и искоренување на современиот тероризам, со примена на стратегија на одвраќање и возвраќање. Тоа е значително сложен и комплексен процес, кој бара превентивно, репресивно и борбено делување на безбедносните структури на секоја држава, со примена на меѓународно правните акти кои ги има спроведено и донесено Организацијата на ОН.

Целите на антитерористичкото делување се јасно утврдени вредности кои треба да се сочуваат, реализираат или стекнат преку антитерористичкото дејствување. Основните цели на антитерористичките активности е елиминирање на современиот тероризам како масовна, негативна појава. Целта на антитерористичкото дејствување-акции се наоѓа во директна спротивност со целите на терористичките организации. Ваквите цели се изведуваат при воочување на појавата на тероризам и идентификување на организираната терористичка активност. Целта како изведен фактор, се искажува и спроведува

низ хиерархиско степенување по дадените нивоа и тоа на општа цел, посебна цел и конкретна цел на антитерористичките операции.

Меѓутоа, условите за реализација на антитерористичките активности се истакнуваат низ одредена форма и содржина. Како неопходни за успешно изведување на ваквите активности, особено се значајни следните услови:

- *Просторна организација – дисперзиран распоред на неопходните делови на надлежните државни институции и специјализирани елементи на системот на државата кои мора да обезбедат благовременост и континуитет на антитерористичките активности и сигурна информација како капитален ресурс на модерната организација. Неопходна е за благовремено сознание за состојбата, процена на ситуацијата, реално планирање, благовремена акција, координација и целосна анализа*
- *Структурна организација – проектиран систем на посебно групирани состави кои ја регулираат одредените видови на проблеми и дејности значајни за ефикасна реализација на антитерористичките акции*
- *Функционална организација – како услов која се темели на збирот на активности со кои се реализираат задачите о рамките на поставените цели на антитерористичките активности*

Во овие рамки се истакнува и неопходноста од оспособување, како и плански организирана и системски реализирана дејност и едукација преку психофизичко градење и организирање на надлежните органи и специјализираните единици за антитерористичко дејствување и моралот како посебен облик на општествената свест, имплементирајќи ефективен систем на норми и збир на правила на однесување на современите граѓани во една демократски стабилна и развиена земја.

3.2. Меѓународни документи кои го инкриминираат глобалниот тероризам

Обединетите Нации веќе во минатиот век имаат донесено и спроведено низа меѓународни документи преку конвенции, резолуции и слично, наменети за спротивставување на глобалниот тероризам. Овие важни документи не наоѓаат доволно основа во практика, каде нивната имплементација и никогаш не е спроведена до крај до ден денес. Уште од Третата меѓународна конференција во Брисел од 30тите години во минатиот век, во рамките на Пет комисијата, се изучува деликтот познат како тероризам. Под тој поим уште од тогаш се наведува серијата на различни злочини, како што е предизвикување на општа опасност за животот, здравјето и имотот на луѓето.⁴⁷

Веќе следната година на Четвртата конференција во Париз, се нагласува дека секој кој во тероризирање на населението или против некое лице или неговиот имот употреби бомби, мини, експлозивни направи, огнено оружје и руги опасни разорни направи, или предизвикува или се обидува да предизвика, шири епидемија, зараза, или ќе ја прекине јавната служба во извршување на својата дејност од општо добро, се казнува со кривично дело тероризам⁴⁸.

Меѓународна конференција на 1ви ноември 1937 година во Женева е посветена на теоризмот, со учество од околу 35 држави. Конференцијата се присвојува на 16 Ноември 1937 година со две конвенции првата која го осудува тероризмот, потпишувајќи ја 24 држави и втората за востановување на Меѓународниот кривичен суд за судење на причинители на терористичките активности, потпишан од тринаесет држави⁴⁹. Меѓутоа, овие конвенции никогаш не стапиле на сила бидејќи никогаш не биле ратификувани. Се претпоставува дека до ратификација не дошло поради тоа што поимот тероризам во истите не детално бил прецизно одреден, но и поради случувањата кои претходеа на Втората Светска војна и го свртеле вниманието на државите од борбата против тероризмот.

⁴⁷ Asal, Victor, Nussbaum, Brian, Harrington, D. William. Terrorism as Transnational Advocacy: An Organizational and Tactical Examination. – Studies in Conflict and Terrorism, 1/2007 стр 84

⁴⁸ Actes de la III me Conference pour l' Unification du Droit penal, Sirey, Paris, 1933.

⁴⁹

Веднаш по Втората светска војна OUN пристапува кон разгледување на проблемот со меѓународниот тероризам, исполнувајќи ги задачите кои Генералниот совет на ООН ги поставува уште од 47ма година од минатиот век. Комисијата за меѓународно право пристапува кон изработка на Нацрт кодекс за злочини против мирот и безбедноста на човештвото. По интензивирање на тероризмот во земјите во Западна Европа, кон крајот на 60тите години од минатиот век, особено по масакрот на израелските спортисти на Олимписките игри на Минхен во 1972 година, ООН ја обновува својата активност насочена на утврдување на меѓународните правни инструменти за сузбивање на тероризмот и тоа преку:

- *Конвенцијата за кривични дела и некои други акти извршени во воздухопловно поле донесена во Токио 1963 година, стапува на сила 1969 година, ратификувајќи ја 127 држави меѓу кои и Југословенските држави*
- *Конвенција за сузбивање на незаконски киднапирања на авиони, донесена во Хаг 1970 година, стапува на сила 1971 година, до крајот на 1986 година ја ратификуваат 121 држави*
- *Американска конвенција за тероризам донесена во Вашингтон во 1971 година*
- *Конвенција за спречување и казнување на кривични дела против лица под меѓународна заштита, вклучително и дипломатски агенти, донесена во Њујорк 1973 година, стапува на сила 1977, во 1987 е ратификувана од 71 држави*
- *Европска конвенција за сузбивање на тероризам донесена во Стразбур 1977 година,*
- *Меѓународна конвенција против земање на заложници донесена во Њујорк 1979 година, стапува на сила 1983 и е ратификувана во 1987 од 45 држави*
- *Меѓународна конвенција за спречување на терористички напади со бомби настанува во Њујорк 1997 год*
- *Меѓународна конвенција за сузбивање на финансирање на тероризам, донесена во Њујорк, 1999 година*

- ✚ *Меѓународна конвенција за спречување на акт на нуклеарен тероризам, бр.59/290 донесена во Њујорк 2005 година*

Покрај горенаведените документи, Организацијата на Обединетите Нации, со цел да придонесе кон дефинитивно спротивставување на современиот, глобален тероризам, ги носи следните значајни документи за тероризам:

- ✚ *Рез.бр.48/122 – Човекови права и тероризам, 1993 година*
- ✚ *Рез.бр. 47/31 – Разгледување на мерки кои треба да се преземат 1992 година*
- ✚ *Рез.бр. 46/51 – Мерки за елиминирање на меѓународен тероризам, 1991 година*
- ✚ *Рез.бр.42/154 – разгледување на мерки кои треба да се преземат, 1987 година*
- ✚ *Рез.бр.42/22 – Декларација за зајакнување 1987 година*
- ✚ *Рез.бр.38/130 – Мерки за превенција на меѓународен тероризам, 1983 година*
- ✚ *Рез.бр.36/109 – Мерки за превенција на меѓународен тероризам 1981 година*

Советот за безбедност исто така ги носи документите кои навестуваат успешна борба против меѓународниот тероризам и тоа:

- ✚ *Рез.бр.1267/1999 – Санкции воведени против Авганистан поради нудење поддршка на Бин Ладен, 1999 година*
- ✚ *Рез.бр.1269/1999 – Осуда на сите дела на тероризам, без разлика на мотив, односно кога и кој го има извршено, со оваа резолуција инаку се повикуваат сите држави целосно да ги применат антитерористичките конвенции кои ги потпишале и да преземаат соодветни мерки, да сузбијат планирање, финансирање и реализирање на терористички акти, обезбедувајќи нивно апсење, гонење и екстрадирање*
- ✚ *Рез.бр.6559 – Совет на Безбедност – строга осуда на бомбашки терористички напади во Најроби и Дар Салам, 1998 година*

🚩 Рез.бр.748 – Спречување на акти на меѓународен тероризам, 1992 година

🚩 Рез.бр. 638 – Инциденти со земање заложници 1989 година

🚩 Рез.бр.635 – Последици од терористички дела, 1989 година

🚩 Рез.бр.579 – инциденти со земање заложници, 1985 година

Со Декларацијата 2.131 од 21 декември 1965 година, Генералниот совет на OUN, наложува на државите да не смеат да се мешаат во внатрешните работи на сите останати држави. Односно, ниту една држава нема да организира, помага, поттикнува, финансира, толерира субверзивни терористички или вооружени активности насочени на насилно заслабување на режимот на една држава или мешање во граѓански конфликт во друга држава. Таквата забрана укажува на можноста државата да биде носител на терористички активности – држава терорист. Исто така, со Резолуцијата SB на ОН 1.189 од 1998 година се обврзува секоја држава да се воздржи од организирање, поттикнување, помагање и учествување во терористичките акции против друга држава. Советот на Безбедност на ОН исто така има донесено и резолуција со бр.1.373 од 2001 година според која сите држави треба да соработуваат во борбата против тероризмот.

Европската унија и пред случувањето на 11 септември во 2001 година има покренато иницијативи за борба против тероризмот. Веднаш по самитот во Тампере во 1999 година, Унијата ја носи одлуката за соработка на правосудниот систем на државите членки во областа на борба против криминалот, вклучувајќи ја во тоа и борбата против тероризмот. По случувањата во САД, Европската комисија веќе на 21 септември, објавува пакет мерки за борба против тероризмот, кој се нарекува “план на акција” а потоа е потпишан и споменатиот Договор за размена на информации меѓу EUROPOL и министерствата за правда и внатрешни работи на САД.

Европската унија повлече многу повеќе конкретни чекори веднаш по терористичките напади во Мадрид, со кој Ал-Каеда јасно покажа дека Европа не е исклучок од нивните натамошни активности. По присвојување на таканаречената Декларација на солидарност на 25 март, во која особено се истакнува принципот на колективна одбрана и зачувување на безбедноста, европските лидери

именувале координатори на антитерористички мерки и прв пат имаат промовирано идеја за создавање на разузнавачки агенции во рамките на Европска унија.

Покрај овие мерки, се подготвува и нацрт прописи кои требало да ги присвојат сите држави членки во форма на национален закон, чија смисла наликува на американскиот Патриотски акт. Нацрт на овој акт содржи контроверзни одредби за давање на поголеми овластувања на провајдерите на разни видови комуникации, како мобилната телефонија, интернетот, за да биде овозможено создавање на банки на податоци за корисниците. Овие податоци може да послужат на полициските или останатите органи тогаш кога постои можноста за одреден поединец да е вмешан во нелегални активности.

Сите наведени мерки имаат позитивно влијание на евроатлантските односи, конкретно на односите на ЕУ и САД. Меѓутоа, со овие акти и меѓународните документи, конвенции, Унијата изрази и умереност ограничувајќи ги воените дејствија исклучително на тоа да бидат краен одговор на тероризмот од широки размери. Пакетот на овие мерки во некои кругови се нарекува и антитерористички воаеризам, со кое се алудира на пасивноста на Европа во војната против тероризмот и на неприфаќање на пристапот кој го испраќаат популарните организации и во Соединетите Американски Држави, меѓу кои се наоѓаат и доктрините на “превентивна војна” или трајна војна против тероризмот.

3.3 Проблеми на имплементација на меѓународните акти во борбата против тероризмот на глобално ниво

Со воспоставување на детална анализа на содржината на горенаведените меѓународни документи, особено конвенциите и резолуциите, може со сигурност да се заклучи фактот дека главна и основна карактеристика која ја истакнува нивната смисла е елементот на меѓународност, отстранување на факторите на отуѓување на проблемот, каде кривичното дело произведе ефекти на глобално ниво. Овој спектар на елементи го ограничува и бројот на држави кои може и треба да ги гонат извршителите на терористичките активности, а заштита на

општото меѓународно добро се реализира со посредство на акциите на погодените држави.

Значајна карактеристика на овие конвенции и дејствување, се истакнува во тоа што не даваат објективни дефиниции на поединечните видови на кривичните дела и дејствувања, кога ниту самиот мотив на причинителот не се зема предвид. На тој начин, конвенциите се опфатени со дела кои може да бидат извршени и без реални терористички мотиви, политички, кој е значаен и суштинска одредба на современиот тероризам денес. со таквите недефинирани појави дополнително се замаглува проблемот на самите терористички активности на глобално ниво. На тој начин се создава можноста за наменскиот, едностран пристап на препознавање на терористичките активности, односно опасноста по глобалната безбедност, каде мора да се прогласи и за криминална дејност и обратно.

Заедничките обележја на поголемиот дел конвенции, присвоени и подготвени под рамките на Обединетите нации и Меѓународните организации се исклучително нагласени во овие рамки на зачувување и заштита на глобалната безбедност. Истите се сведуваат на целта дека извршителот мора да биде казнет, но не и на униформна и обавезна екстрадиција. На тој начин на потписниците им се остава можноста за да зачуваат и право на азил и да избегнат исходи кои би биле неправични или неопростиви за нивното јавно мислење и јавното добро. За да не биде база за терористи, се прошируваат и основата за кривична јурисдикција, така што, практично достега универзален, односно глобален карактер.

Со тоа, државите потписници го истакнуваат и прашањето на кривично гонење и санкционирање на виновниците кои решиле со задржување на дискреционото право да ја оценат природата на делото и самите да одлучат дали ќе се удоволат на евентуалното барање за екстрадиција или самите ќе покренат кривична постапка.

Антитерористичките конвенции не сугерирале убедливо на Организацијата на ОН да основа меѓународен суд надлежен за судење на причинителите на одредените видови на терористички акции, каде надлежноста

за кривичното гонење останува во ингеренции на државите во кои во повеќето случаи не им е во интерес инкриминирање на терористичките активности. Иако општите карактеристики на антитерористичките конвенции заклучени на глобално ниво укажуваат на одредени недостатоци, каде не се потенцирани факторите, мотивите, целите на терористичките активности, тие сепак даваат одреден придонес кон развојот на меѓународното право во областа на сузбивање на глобалниот тероризам.

Меѓународно-правните антитерористички документи сепак, не се прецизни во обврзување на државата во начинот на борба против меѓународниот тероризам на глобален план, кое во следниот период треба да се промени. Системот на безбедноста е нарушен од страна на терористичките групи кои ги загрозуваат основните човечки права и слободи на граѓаните кое е во спротивноста со прокламираната политика и демократските тежненија на современите општества.

Антитерористичките глобални конвенции претставуваат, покрај своите недостатоци, израз на волјата дека националните кривични законодавства мора да се доградат, усовршат, и дека во реално можни рамки мора да се зајакне и меѓународната соработка за фаќање, гонење и санкционирање на виновниците и за превентивно дејствување во спротивставување на глобалниот тероризам и глобалните терористички дејствувања и операции.

Меѓутоа, повеќето меѓународно-правни акти и документи обично се донесени по извршените терористички активности и откако веќе е загрозувана глобалната безбедност на меѓународно ниво, опфаќајќи ги последиците, но не и факторите, мотивите како предуслови за дефинирање на глобалните терористички дејности и примената на соодветните, пред се, превентивни а потоа и репресивни мерки на државата кон причинителите на ваков вид на насилство или пак оние на кои им се закануваат со насилство и нарушување на безбедноста.

Без оглед на повеќето антитерористички правни документи, сепак, бројот на терористички напади веќе се зголемува од година во година. Значително изненадува фактот што бројот на терористички активности по имплементација

на овие меѓународни акти се зголемува дури и до 38% во почетокот на 2000та година во однос на почетокот на 90тите години од минатиот век. Додека пак, со свртување на меѓународните акти кон правилно дејствување против тероризмот со ефективна глобална соработка на меѓународните организации, бројката на терористички напади во последните неколку години се има зголемено за многу повеќе.

За жал, современиот тероризам е во постојана експанзија, без оглед на сите организирања на спротивставување на меѓународната заедница и на мерките кои се преземаат за негово сузбивање. Според тоа, интензитетот на тероризмот годишно дури се зголемува од 12 до 15 проценти⁵⁰. Постоечките меѓународно правни рамки за контрола на тероризмот и заштита на глобалната безбедност затоа се критикува од повеќе аспекти. Прво, изразени се потешкотиите во одредување на поимот што е всушност предметот на криминализација низ дефинирање на терористичките современи дејствувања, бидејќи законот може да се искриви во две насоки кога ќе се постави прашањето на политичкиот и не политичкиот карактер на ова дело. Обидите за општоприфатливо дефинирање на терористичките активности на повеќето меѓународни форуми сеуште остануваат без никаков резултат. Во рамките на ООН многу повеќе внимание се посветува на изнаоѓање на работните дефиниции на тероризмот, но прашањето на легитимитетот и оправдување на политичко насилство ја оневозможува оправданата согласност за ова прашање.

Покрај тоа, проблематиката на постоечката правна рамка е во тоа што конвенциите го фаворизираат дејствувањето на националните тела и не овозможуваат екстериторијална јурисдикција. Всушност, доколку државата одлучи да не ги испорача лицата или групите обвинети за дела во другата држава на правосудниот систем, државата која ги бара не може целосно да направи ништо за да се реализираат нивните очекувања.

Третиот проблем во рамките на дејствувањето за зачувување на глобалната безбедност во борбата против тероризмот, се однесува на тоа што општата природа на конвенциите остава на државите голема доза на слобода во

⁵⁰ START GTD – Global Terrorism Index

нивната интерпретација и примена. Тоа го слабеа користењето на текстот во смисла на глобалната безбедност, кое би можело да се подобри со утврдување на главните императиви.

Четвртото проблематично подрачје е секако, правото. Конвенциите експлицитно не ги штитат причинителите низ наведување на постапки, санкции и процедури. Политичките престапи во недемократските и репресивни опкружувања, според тоа, би можело да се карактеризираат и како терористички дела. Иако меѓународниот поредок самиот повикува на експлицитно демократски начела, квалификацијата на противниците на недемократските влади може лесно да се означи при заштита на тиранијата низ начела на државниот суверенитет.

Со тоа, меѓународно-правните документи анализирани во овој труд, би требало да претставуваат појдовна основа за правни, политички и морални претпоставки за ефикасно зачувување на глобалната безбедност и спротивставување на современиот, глобален тероризам. Но за жал, не е така, првенствено поради фактот што сеуште не е пресечена идеолошката и политичка дилема, пренесена од рано време, за оправданата а со тоа и сакана и корисна, неоправдана штета и дејствување на глобалниот тероризам во однос на безбедноста на глобално ниво. Исто така, сеуште не е изградена конзистентна и релевантна дефиниција на тероризмот која ќе сведе на најмала мерка или во целосност елиминирање на одредениот регион меѓу тероризмот, герила, диверзантските активности, вооружениот бунт, ослободувачките револуционерни борби каде сеуште не е имплементиран неопходниот степен на меѓународна солидарност и кооперација во сузбивање на тероризмот. Првото и во овој сегмент на меѓународното дејствување може да биде не само недоволно ефикасно, туку и политички злоупотребувано кое може да донесе навистина негативни и штетни последици по зачувување на глобалната безбедност како значаен фактор за политички, економски и морален парадокс на сите земји во светот.

3.4 Спречување и спротивставување на тероризмот

Спротивставувањето и спречувањето на тероризмот претставува должност на секоја држава, па со тоа таа мора да постави цврсти темели за градење на безбедносна политика. Како прв чекор во секое национално законодавство претставува правната регулација на оваа појава. Воведувањето на антитерористичка легислатива е неопходно за да се определи насоката на понатамошното постапување, односно одредување надлежност на службите, посебни мерки и активности, средства итн.

Иако државите се соочуваат со проблем при дефинирањето на тероризмот, заедничко е тоа што тероризмот секаде се определува како кривично дело за кое следуваат соодветни санкции. Третирањето на овој проблем е мошне чувствителна област поради самата природа на тероризмот. Тој најчесто е поттикнат од разни идеологии (како борба за слобода, борба за поголеми права на одредена група и сл.), па така, асиметричната употреба на сила од страна на државата или ригорозното постапување, може само да ја засили решителноста на терористите во остварување на своите цели. Тука државата се соочува со решавање на комплексен проблем, каде од една страна би се вложил максимален труд во спротивставувањето на тероризмот, а од друга страна тоа не би го засилило “огнот” на терористите. Ова претставува појдовна точка во одредување на мерките и активностите кои ќе ги преземаат безбедносните служби, нивната координација, организираност, стратегија, мерките за безбедност и сл. Исто така, значајно е и утврдувањето на конкретните сили и капацитетите за одговор на терористичките закани. Најважно во нивната работа е меѓусебната соработката и соработката со институциите кои поради природата на својата работа може да дојдат до податоци за можни сторители на терористички акти, планирање на терористички акт или финансирање на тероризам. Неизбежна е и меѓународната соработка, која претставува еден од клучните причини за успех во борбата против тероризмот.

За директен одговор на заканите, секоја држава мора да предвиди формирање на добро обучени специјални единици, кои ќе делуваат ефикасно во справувањето со терористите. Тие можат да бидат дел од полициските сили или пак, да дејствуваат во рамките на вооружените сили.

Самата борба против тероризмот вклучува два вида на акција, кои претходно беа дефинирани: антитероризам (мерки за одбрана, превенција, минимизирање на нападите) и контратероризам (офанзивни мерки, директен одговор на терористички напади). Комбинацијата од овие два вида на акции ја претставува суштината на борбата против тероризмот. Тие се условени од информациите прибавени со разузнавањето, кое зазема клучно место во справувањето со тероризмот. Разузнавачките податоци ја одредуваат понатамошната работа на сите актери, вклучени во безбедносниот сектор.

Една од работите на која треба да и се посвети внимание е политиката на самата држава. Добро е познато дека често токму политичките одлуки влијаат врз (не)дејствувањето на терористите, посебно на балканскиот регион, па така сите витални одлуки треба да бидат соодветно анализирани, за да може да се прогнозира потенцијален терористички напад.

3.4.1. Антитерористички активности на службите за безбедност во светот

Претходно напоменавме дека тероризмот има меѓународна димензија поради која соработката помеѓу државите е неопходна. Националните законодавства вложуваат напори во усогласување со поставените стандарди кога е во прашање тероризмот, меѓутоа потребен е еден компаративен преглед за воочување на разликите на кривичните законодавства на повеќе држави. Во овој труд, кратко ќе бидат објаснети антитерористичките пристапи на Италија, Франција, Велика Британија и САД, а понатаму и на Република Македонија.

1. Италија

Најголемиот придонес во борбата против тероризмот е забележан во Италија, од аспект на активностите што се преземени од институциите за спроведување на законите и надополнувањето со законските регулативи на Европската Унија. По грабнувањето на Алдо Моро настанале голем број на измени и дополнувања на Кривичниот законик и Законот за кривична постапка.

Но терористичките тензии не се намалиле и се проценило дека сепак треба дополнително зајакнување на законските мерки, со што се донел Законот за антитероризам.

Со законот за антитероризам се настојувало да се постигнат неколку цели:

1. Овозможување на институциите да се спротивстават на новите терористички закани (Полицијата, Јавното обвинителство и сл);
2. Одбрана на непосредно загрозените вредности, наведени во Уставот, како животот, слободата, сигурноста и правдата;
3. Реализирање на ефективен нормативен систем кој ќе ги напаѓа појавите на тероризам и организираното насилство во сите негови сфери;
4. Изолирање на феноменот тероризам и во однос на другите видови деликвенција;
5. Поголем интензитет на санкциите.

2. Франција

Законодавството на Франција предвидува специјален закон против тероризмот, поради заклучокот дека се потребни измени и корекции во правната регулатива на државата. Во членот 706-16 од Законот за кривична постапка наведени се кривични дела, кои содржат одредени елементи со што може да се сметаат за терористички акти. Во овој член има набројување на делата кои се предвидени како терористички акти и делата кои се предвидени со специјалните закони.

“Особено внимание им се предава на делата кои се предвидени во посебните закони, а тоа се:

1. производство или илегално држење на смртоносни или запаливи направи или експлозив (член 3 од Законот од 1871 со кој престанува да важи Декретот од 1870 за производство на воено оружје);

2. кршење на режимот за барут и експлозивни направи (чл. 31 од Законскиот декрет од 1939 год.);

3. Држење на сладишта за оружје од 1 до 4 категорија (чл. 31 од Законскиот декрет од 1939 год.);

3. носење и транспортирање оружје од 1 до 4 категорија без законска причина (чл 32 од цитираниот Законски декрет);

4. преработка, изработка, држење, складирање, набавување и отстапување на користење на биолошко оружје или оружје врз база на отрови (чл.1 до 4 од Законот бр. 72-467 од 1972 год.);

5. активност која има за цел да предизвика судар или превртување на воз (чл. 16 и 17 од Законот од 1845 за железничката полиција.) “⁵¹

Во Франција имаме и засилување на законодавството и менување на некои инкриминации, а во поглед на администрацијата предвидено било распуштање на било какви здруженија кои се поврзани со терористички активности.

3. Велика Британија

Велика Британија го донела Законот за анти-тероризам, криминал и безбедност во 2001 година, по нападите од 11 септември, со согласност од кралското семејство и тој стапил во сила на 14 декември 2001 година. Во законската регулативна било предвидено сите странци за кои постои сомневање дека се поврзани со терористички акти или организации да бидат приведени и депортирани во нивните земји. За таа цел биле предвидени посебни истражни мерки.

Европската конвенција дала забелешка дека со овој закон се кршат човековите права на наводно осомничените терористи, кои претежно потекнуваат од земји во кои не владее правото, па по нивното враќање истите би биле измачувани и убивани. Британските власти овој проблем го решиле со воведување на алтернативна мерка која предвидува притвор на странските осомничени лица на неодредено време се додека не се изведат пред суд.

Судот, по добиени информации од разузнавачките служби, носел одлука за тоа дали тие лица ќе добијат престој во Велика Британија или сепак ќе бидат депортирани во нивните земји.

Оваа алтернативна мерка била изгласана од Домот на Лордовите, како мерка која ќе се користи за заштита на граѓаните на Велика Британија од потенцијалните терористички напади.

4. САД

⁵¹ Димовски З., Илијевски И., Меѓународен тероризам, Факултет за безбедност, Скопје, 2011 год., стр. 97

Во Соединетите Американски Држави, кривичното законодавство го дефинира тероризмот како однапред предвидено, политичко однесување спрема недолжни цели од страна на националистички групи и нивни агенти, претежно насочени да влијаат врз јавноста.

Во глава 113 од кривичниот закон на САД е опишан Тероризмот како кривично дело и опфатени се и сите дела кои се третираат како терористички акти и за истите се пропишани соодветни санкции според правната регулатива на САД. Тука спаѓаат: употребата на оружје за масовно уништување (хемиско, биолошко и нуклеарно оружје), финансиски трансакции и финансирање на тероризмот односно терористичките организации, бомбашки напади на јавни места, јавни објекти, јавен транспорт, ракетни системи за уништување односно соборување на воздухоплови, киднапирање и вршење на атентати на дипломатски – конзуларни претставништва и сл. Во САД е формирана и контратерористичка полиција која во своето функционирање применува 3 начела како минимализирање на преговорите со терористите, нивно изведување пред суд и преземање мерки кон државите кои го поддржуваат тероризмот. Исто така, во рамките на борбата против тероризмот, САД има составено црна листа на терористи на кои им е забранет влез во државата.

Во САД постојат институции кои делуваат превентивно и репресивно во борбата против тероризмот: Министерството за внатрешни работи, Министерство за надворешни работи, Федералното биро за истраги при Министерството за правда, Министерство за сообраќај, Министерството за одбрана односно Пентагон, Централна агенција за разузнавање (ЦИА), Агенција за национална безбедност и Бирото за разузнавање и развој на Стејт департментот.

4. Антитерористички активности на службите за безбедност во Република Северна Македонија

4.1. Тероризмот во Република Северна Македонија

Во македонската пракса досега се појавиле неколку случаи на терористички напади кои подоцна ќе бидат разгледани. Како почеток на оваа глава прво би сакала да ги спомнам странските борци на нашата земја, со цел да се сфати сериозноста на заканите по тероризам во Република С. Македонија, а не на тероризмот да се гледа како нешто што се случува далеку од нас. Заканата од тероризмот во нашата земја не е многу висока, но мора да се напомене дека е во постојан пораст. Со самиот факт што во денешно време комуникациите се значително олеснети, а со тоа и можноста за врбување на странски борци, вниманието го привлече нивниот одлив од Западен Балкан кон боиштата на Сирија и Ирак. Нивната точна бројка е тешко да се претпостави, меѓутоа се располага со доволно податоци за надлежните органи да усвојат нови регулатива за борба против тероризмот како закана за земјата и регионот. Претседателот на Република С. Македонија, Ѓорѓе Иванов во својата изјава на 22 јуни 2016 година сподели информација дека во Сирија има 110 борци од Македонија, од кои 25 официјално се водат како загинати, додека 86 се повратници во Република Македонија. Дополнителни информации се добиени и од службеник на УБК кој укажува на тоа дека три од странските борци од Македонија се жени, додека други тројца во Сирија се преселиле заедно со своите семејства.ⁱ Учеството на македонски државјани во странски паравоени структури не е новост, така што извештаите за лица кои се борат во Авганистан и Пакистан се стари неколку децении. Во мај 2013 година, се појави првиот случај на македонски граѓанин убиен додека се борел во Сирија и таа вест ја изненади домашната јавност. Се работи за 28-годиншниот Р.З. од село покрај Гостивар, кој бил убиен додека се борел за Џабат-ал-Нусра, сирискиот огранок на Ал-Каеда. Во видео објавено од ИСИС (на 12 јуни 2014 година), чија содржина беше група на борци кои кинат пасоши и се откажуваат од нивниот национален и етнички

идентитет, забележан беше втор случај на македонски граѓанин – борец во странска војска. Според направена анализа на постапувањето со странските борци по нивно враќање во земјата (кое денес е инкриминирано), донесен е заклучок дека тие претставуваат закана за земјите во кои се враќаат, главно поради тоа што можат да бидат посредници за регрутација на нови борци, ги знаат борбените тактики и техники, односно начинот на дејствување на терористичките групи и можат да дејствуваат засебно.¹ Тие исто така имаат можност за регрутација на нови членови преку Интернет мрежите, преку кои се лесно се шири терористичката пропаганда, а со тоа и се зголемуваат шансите за радикализација.

Македонската стратегија кон борбата против тероризмот во фокус ги става извршната и судската власт и на проблемот гледа од безбедносен аспект, без поголем општествен ангажман. Тони Јакимовски, поранешен координатор за спротиставување на тероризмот, во една прилика изјави дека лицето одговорно за врбување на македонски државјани за ИСИС, Реџеп Мемиши е уапсено.¹

Иако идеологијата не може да “умре”, сепак неговото апсење на некој начин ги поттикна терористичките групи да дејствуваат по внимателно и да ги чуваат своите планови во тајност.

Соработката на земјите во борбата против тероризмот главно се заснова врз споделувањето информации, како неопходно, со оглед на интернационалното движење на терористичките групи. Важен удел во борбата против тероризмот има и базата на податоци на Интерпол, до која имаат пристап сите земји членки кога се работи за увид во датотеките на странските борци кои се обидуваат да влезат во некоја држава, меѓутоа дел од земјите сметаат дека информациите не се обновуваат брзо и навремено за да би биле корисни.

Република С. Македонија е дел од борбата на меѓународната заедница за ставање крај на насилствата уште од самиот почеток на конфликтот во Сирија. Понатаму, во оваа магистерска работа, подетално ќе бидат анализирани мерките и активностите на безбедносните служби во Република Македонија, кои државата ги презела за справување со тероризмот преку своите институции.

4.2. Кривично правен аспект на борбата против тероризмот во Република Македонија

Во македонското законодавство (како и во повеќето законодавства), тероризмот е третиран како кривично дело кое се јавува во повеќе форми. Затоа, во Кривичниот законик на Република Македонија, постојат девет кривични дела кој имаат терористички карактер. Поради класификацијата на кривичните дела според заштитните објекти, овие кривични дела се поделени во различни глави на Кривичниот законик, и тоа:

- во делата против државата (Глава 28)
- во делата против јавен ред и мир (Глава 33)
- во дела насочени против човештвото и меѓународното право (Глава 34)
- во дела насочени против безбедноста на јавниот сообраќај (Глава 27)

Во кривичните дела против државата влегува кривичното дело терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста (чл. 313) кое гласи:

“Тој што со намера да го загрози уставниот поредок или безбедноста на Република Македонија ќе предизвика или сериозно ќе се закани со предизвикување експлозија, пожар, поплава или друго општоопасно дејствие или акт на насилство, создавајќи чувство на несигурност или страв кај граѓаните, ќе се казни со затвор најмалку десет години.”

Во делата против јавниот ред и мир се наоѓаат следниве кривични дела: Терористичка организација

Член 394-а

(1) Тој што создава група, банда или друга злосторничка организација за извршување на кривични дела на: убиство, телесно повредување, грабнување на лица, уништување на јавни објекти, транспортни системи, објекти на инфраструктура, информациони системи и други објекти во општа употреба, грабнување на авиони или други средства за јавен транспорт, производство, поседување или трговија со нуклеарно оружје, биолошки, хемиски оружја и други видови на оружја и опасни материи, пуштање на опасни радиоактивни, отровни и

други опасни супстанции или предизвикување на пожар или експлозија, уништување на постројки за снабдување со вода, енергија или други основни природни извори, со намера загрозување на животот и телото и создавање чувство на несигурност или страв кај граѓаните, ќе се казни со затвор од најмалку осум години.

Тероризам

Член 394-б

(1) Тој што ќе изврши едно или повеќе дела на убиство, телесно повредување, грабнување на лица, уништување на јавни објекти, транспортни системи, објекти на инфраструктура, компјутерски системи и други објекти во општа употреба, грабнување на авиони или други средства на јавен транспорт, производство, поседување, транспорт, трговија, набавка или примена со нуклеарно оружје, биолошки, хемиски оружја и други видови на оружја и опасни материи, како и истражувања во насока на развој на биолошко и хемиско оружје, пуштање на опасни радиоактивни, отровни и други опасни супстанции или предизвикување на пожар или експлозија, уништување на постројки за снабдување со вода, енергија или други основни природни извори, со намера за загрозување на животот и телото и создавање чувство на несигурност или страв кај граѓаните, ќе се казни со затвор најмалку десет години или со доживотен затвор.

Финансирање на тероризам

Член 394-в

(1) Тој што на кој било начин директно или индиректно дава, обезбедува или собира пари или друг имот, со намера тие да бидат употребени или со знаење дека ќе бидат искористени целосно или делумно заради извршување на кривично дело грабнување на воздухоплов или брод (член 302), загрозување на безбедноста на воздушниот сообраќај (член 303), терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедност (член 313), терористичка организација (член 394-а), тероризам (член 394-б), злосторство против човечноста (член 403-а), меѓународен тероризам (член 419), земање на заложници (член 421) или друго дело на тероризам предвидено со овој закон или друго дејствие сторено со намера да предизвика смрт или тешка телесна повреда на граѓаните или на други

лица кои не се вклучени во судир кој има карактер на вооружен судир според меѓународното право со намера да се создаде чувство на несигурност или страв кај граѓаните или да се присили државата или некоја меѓународна организација да изврши или да се воздржи од извршување на определени дејствија, ќе се казни со казна затвор најмалку осум години.

Во делата насочени против човештвото и меѓународното право предвидени се кривичните дела:

- Меѓународен тероризам (чл. 419)
- (1) Тој што со намера да наштети на странска држава или на меѓународна организација ќе изврши грабнување на некое лице или некое друго насилство, ќе предизвика експлозија или пожар или со некое општоопасно дејствие или со општоопасни средства ќе предизвика опасност за животот на луѓето и за имотот од значителна вредност, ќе се казни со затвор најмалку три години.
- Загрозување на лица под меѓународна заштита (чл. 420)
(1) Тој што ќе изврши грабнување или некое друго насилство спрема лице под меѓународно правна заштита или ги нападне неговите службени простории, приватниот стан или превозното средство, ќе се казни со затвор најмалку една година.
- Земање заложници (чл. 421);
- Тој што ќе изврши грабнување на некое лице и се заканува дека ќе го убие, ќе го повреди или ќе го задржи како заложник со намера да ја присили некоја држава или меѓународна организација нешто да стори или да не стори, како изричен или молкумен услов за ослободување на заложникот, ќе се казни со затвор најмалку една година.

Додека пак, во делата насочени против безбедноста на јавниот сообраќај, се наоѓаат следниве:

- Грабнување воздухоплов или брод (чл. 302)
- (1) Тој што со сила или сериозна закана ќе ја преземе контролата над воздухоплов во лет или брод што плови, ќе се казни со затвор најмалку една година.

- Загрозување на безбедноста на воздушниот сообраќај (чл. 303)

(1) Тој што во воздухоплов ќе внесе експлозивна или слична направа или супстанција, ќе ги уништи или оштети уредите за навигација или ќе предизвика друга штета на воздухопловот, ќе даде лажни известувања во врска со летот, непрописно или неправилно ќе управува со летот, ќе ја пропушти должноста за надзор врз безбедноста на воздушниот сообраќај или на друг начин ќе ја доведе во опасност безбедноста на летот во воздухопловот, ќе се казни со затвор од една до десет години.

Република С. Македонија, направи значајни измени во казненото законодавство со цел истото да го усогласи со меѓународните стандарди, и во Казнениот закон го вовеле кривичното дело „учество во странска војска, полиција, паравоени или параполициски формации“ – чл. 322-а ќе се казни со затвор од најмалку 4 години.

Сметам дека наведените кривични дела ги содржат потребните елементи, меѓутоа треба да се вметне и елементот на поддржување на тероризмот и тој да се третира како кривично дело. Оние лица кои на било каков начин шират радикални идеи, поддржуваат терористички акти и јавно го третираат тероризмот како оправдано и неопходно дело. Ова мислење би го образложила со примерот во случајот “Диво Насеље” кога едно лице на социјалните мрежи ја истакна локацијата на специјалните единици на РМ, додека нивната акција беше во тек, со цел да ги помогне терористите во нивната одбрана, а притоа не сносеше никаква одговорност.

Нашето законодавство мора да изнајде начин да ги регулира делата од овој вид, бидејќи сепак се работи за дело кое им штети на службите за безбедност во извршување на својата работа, а со тоа и штети и на самата држава.

4.3. Стратегиски пристап во функција на спротивставување на тероризмот

Доста важни за безбедноста на земјата се двете стратегии на Република Македонија за заштита од тероризмот и насилниот екстремизам. Тие се сместени во два државни документа, како Националната стратегија за спречување насилен екстремизам (2022-2026) и Националната стратегија за борба против тероризам

(2022-2026) кои се изработени од Националниот комитет за спречување насилен екстремизам и борба против тероризам.

На чело на овој комитет стои Националниот координатор за спречување насилен екстремизам и борба против тероризам со двајца заменици, од кои едниот е задолжен за борбата против тероризмот, додека другиот е задолжен за спречувањето на насилен екстремизам. Комитетот брои 22 члена и 22 заменик – членови кои се вработени во 21 министерство на земјата и други институции.

Исто така, значајна за борбата против тероризмот е Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, која е стратешки документ во рамките на Министерството за финансии.

4.3.1. Национална стратегија за борба против тероризмот

Во стратегијата наменета за борбата против тероризмот (која содржи околу 30 страни) се тврди дека заканите од тероризмот постепено еволуираат и се приспособуваат на развојот на општеството, па така, и покрај досегашните успеси во справувањето со овој негативен феномен, потребно е постојано надоградување на безбедносниот систем за понатамошна заштита.

Република С. Македонија се наоѓа во средиштето на регионот и затоа е често подложна на опасностите од транснационалниот тероризам, па мора подготвено да ги престретнува новите предизвици.

Во документот, исто така, се наведени и потребните мерки кои треба да се преземат како: зацврстување на безбедноста на границите, навремено споделување информации, промени во кривичното законодавство, мерки за спречување на факторите кои го предизвикуваат насилниот екстремизам.

Според овој безбедносен документ, тероризмот не се поврзува со било која религија, националност или етничка припадност, а се дефинира како незаконско користење насилство и заплашување против цивили, заради исполнување на политички цели.

Стратегија ги наведува и честите негативни особини на тероризмот како дејствија против животот и имотот на граѓаните, обиди за поткуп на владата,

акти за влијание врз законодавството, за влевање на страв и паника низ населението итн.

Наброени се и начините на борба против тероризмот кои државата ги предвидува во документот, под кои се подразбира: координирање на институциите за цели на детекција, превенција и одговор на терористичките активности и преземање политички, воени и безбедносни активности за спречување на тероризмот, исто така наведено е и дејствувањето на државата против појавите на насилно однесување на групи и поединци од политички и идеолошки мотиви.

Во документот се наведува дека Македонија учествува во спречувањето на ризиците што ги носат странските борци – повратници во земјата, кои учествувале во странските војски на Блискиот Исток така што, безбедносните служби на земјата ги регистрираат заминувањата и враќањата на терористите, а институциите интензивно прават напори за кривично гонење на истите.

Во поглед на позитивното законодавство, органите на прогонот и граничната безбедност, во Република Македонија може да се каже дека има сеопфатни антитерористички одредби што забрануваат домашни и меѓународни акти на тероризам, како и учество на македонски граѓани во странски војски..

Се предвидува дека остварувањето на предвидените активности ќе овозможи:

- поефикасно детектирање, документирање и истражување на криминалните активности поврзани со терористички акти;
- координирани активности и размена на информации на меѓу секторско ниво;
- зголемена и ефикасна меѓународна соработка во превенцијата и борбата против тероризмот;
- зголемување на свеста на населението за значењето на борбата против тероризмот и улогата и местото на државните организации и други институции што учествуваат во оваа борба;

- постигнување повисоко ниво на распоредување на персонал и опрема на институциите вклучени во борбата против тероризмот;

- Ускладување со меѓународните стандарди и хармонизирање на националното законодавство со европското.

4.3.2. Националната стратегија за спречување насилан екстремизам

Националната стратегија за спречување насилан екстремизам е владин документ во кој се зборува за заканите од насилниот екстремизам и одговорностите на државата кон неговото сузбивање.

Во овој документ насилниот екстремизам се опишува неговата суштина која се однесува на “верувањата и постапките на луѓе што го поддржуваат или користат идеолошки мотивираното насилство за да ги остварат радикалните идеолошки, религиозни или политички ставови.”ⁱ

Насилниот екстремизам претставува голема опасност за Република С. Македонија поради геополитичката положба на земјата, надополнета со историски причини за опстојување на ваквите состојби.

Напоменато е дека Република Македонија не е извозник на насилан екстремизам и тоа е една голема предност на земјата за пристапување кон евроатланските интеграции, но претставува важна стратегиска држава за спротиставување на причините за радикализација што може да доведат до насилан екстремизам, а потоа и во тероризам.

Во стратегискиот документ се наведува дека борбата против насилниот екстремизам се одвива на неколку нивоа и тоа државно ниво, локално (општинско) ниво и меѓународно или регионално ниво. Наведени се четири чекори на спречување на насилниот екстремизам во овој стратегиски документ, и тоа:

Првата мерка се однесува на делот на планирање и превенција, односно на воведување методи и мерки за детекција и спротиставување на нетолеранцијата и омразата насочени кон други социјални групи.

Втората мерка се има за цел да се создаде одредена мрежа на активности за идентификација на факторите кои го предизвикуваат насилниот екстремизам и

препознавање на оние лица кои ја шират радикализацијата и инспирираат тероризам.

Третата мерка на стратегијата се занимава со анализа на насилниот екстремизам, односно со подготвување и регрутирање поединци и групи кои ќе вршат одредени дејствија против оние лица кои пропагираат екстремизам и остваруваат терористички цели.

Четвртата мерка има за цел да спречи насилни активности извршени од лица со радикални гледишта, поврзани со групи за нетолеранција кон етнички, верски или расни групи. Остварувањето на предвидените активности се очекува да овозможи:

- Разбирање на опасностите од маргинализација, економски тешкотии и закани од поделби на заедницата;
- Подобрена доверба во заедниците и меѓу заедниците и полицијата и другите владини органи;
- Помалку страв од табуа во заедницата што се фокусираат исклучиво на специфични етнички или верски групи;
- Постигнување повисоко ниво на соработка меѓу државните и локалните институции во борбата против насилниот екстремизам;
- хармонизирање на националното законодавство и прописи меѓународните стандарди

4.3.3. Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирање тероризам

Друга важна стратегија од областа на тероризмот е Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирање тероризам која ги дефинира активностите и приоритетите за надоградба на системот за спречување на перењето пари и финансирањето на тероризмот во Република С. Македонија.

Во документот јасно се претставени целите кои се планирани да се остварат, активностите со чија реализација ќе се остварат целите, а исто така рангирани се и приоритетите на самиот документ. Предвидени се следниве цели:

- формулирање на политиките и преземање на координирани мерки, адекватно на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам од страна на надлежните институции

- зајакнување на меѓународната соработка

- воспоставување на систем за водење на статистички податоци на национално ниво и нивно користење

- законската рамка за спречување и гонење на перење пари и финансирање на тероризам усогласена со меѓународните стандарди - надзор над системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам адекватен на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам

- зголемена ефикасност на превентивните мерки за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

- заштита на системот од злоупотреба на правните лица за целите на перење пари и финансирање на тероризам

- изготвување на квалитетни извештаи и известувања кои надлежните органи ги користат во истрагите и постапките во случаи на перење пари и финансирање на тероризам од страна на Управата за финансиско разузнавање

- зголемена ефикасност во откривањето, процесуирањето и соодветно санкционирање на сторителите на кривичното дело перење пари

- конфискација на нелегално стекнатите приходи и инструменти

- зголемена ефикасност во откривањето, процесуирањето и соодветно санкционирање на сторителите на кривичното дело финансирање на тероризам

- спречување на користење на средства и злоупотреба на невладините организации за целите на финансирање на тероризам

- спречување на користење на средства на лица определени со резолуциите на ООН

Се очекува оваа стратегија да помогне во воспоставувањето на правна рамка во согласност со стандардите на меѓународната заедница, зајакната контрола врз субјектите кои ги реализираат активностите, повисоко ниво на опременост (кадровска и техничка), поголем степен на откривање и истраги поврзани со перењето пари и финансирање на тероризмот, поголема меѓу ресорска соработка и координираност во делот на размена на информации, како и подигнување на јавната свест за значењето на борбата против финансирање на тероризмот.

Стратегијата е комплексен документ чија главна цел е да се надминат слабостите и недостатоците на државниот апарат со вметнување на активности за реализација во сите релевантни институции.

Стратегијата треба да содржи утврдени недостатоци во тековната состојба на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, со цел тие ефикасно и ефективно да се избегнуваат во идниот период од нејзиното спроведување. Како дел од овие недостатоци се законските празнини во делот на утврдување на надлежноста на органите, несоодветната обука на вработените да препознаваат индиции на перење пари, а со тоа и потенцијално финансирање на тероризам и малиот број на извештаи за извршување на сомнителни трансакции.

Во изготвувањето на оваа стратегија, која се очекува да биде целосно остварена до 2026 година, системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот се гради врз основа на меѓународните стандарди, односно препораките на ФАТФ, кои ќе бидат објаснети во понатамошниот текст на овој труд.

Анализирани се недостатоци во областа на контролата, односно потреба од механизми за следење на реализацијата на активностите кои се предвидени во Стратегијата од страна на институциите за кои истите се предвидени, како и потреба за поголемо ангажирање на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам.

Според анализата направена за целите на оваа стратегија, највисоко ниво на закана претставуваат следните кривични дела злоупотребата на службена положба, неовластената трговија со дрога, даночното затајување и

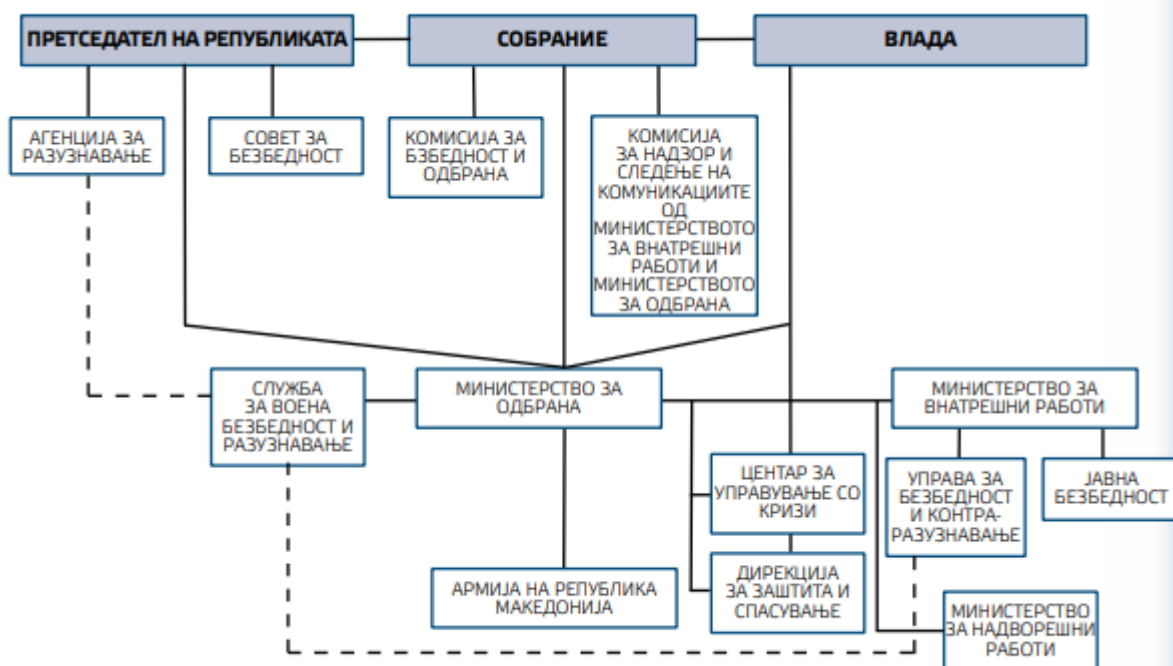
криумчарењето на мигранти ниво на висока закана. “Според тоа приоритет е преземање на активности во сферата на: се: неформалната економија, меѓународната соработка на кривични предмети, зајакнување на системот на казни, спроведувањето на наредбите за заплена на имот, зајакнување на капацитетите на судиите и обвинителите, транспарентност на правните субјекти и др.”ⁱ

Важен сегмент во системот е надзорот кој го врши Управата за финансиско разузнавање, Народната банка на Република Македонија, Агенцијата за супервизија на осигурување, Комисијата за хартии од вредност, Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, Управата за јавни приходи, Агенцијата за пошти и Комисиите на адвокатите и нотарите.

4.4. Институционален одговор на терористичките закани

Мерките и активностите треба да се имплементираат од институции вклучени во борбата против тероризмот, и тоа: Агенцијата за разузнавање, Министерството за внатрешни работи, Агенција за национална безбедност, Министерството за одбрана – Сектор- Служба за воена безбедност и разузнавање, Министерството за финансии – Управа за финансиско разузнавање, Царинска управа, и Управа на финансиска полиција; Јавното обвинителство и другите вклучени институции во работата на Националниот комитет за спречување на насилниот екстремизам и борба против тероризмот.

Во продолжение подетално ќе бидат објаснети институциите, нивните задачи и цели и средствата наменети за борба против тероризмот, а на сликата 1.1 прикажана е шемата на системот за безбедност и одбрана на Р. Македонија за поголема прегледност на местото во кое се наоѓа одредена безбедносна институција.

1.1. Преземено од Бела книга на одбраната, 2012 година

Промена е направена само во делот на реформирање на Управата за безбедност и контраразузнавање и етаблирање на нова Агенција за национална безбедност.

4.4.1. Улогата на јавниот обвинител во борбата против тероризмот

Јавниот обвинител претставува единствен и самостоен орган на државата кој ги гони сторителите на кривични дела и други казниви дела утврдени во Законот за јавното обвинителствоⁱ, во кој се опфатени неговите надлежности. Во 2013 година, Законот за кривична постапка беше изменет и со тоа јавниот обвинител доби нова функција, а со тоа и една клучна улога во процесот од настанување на кривично дело па се до поднесување на обвинение. Може да се каже дека тоа ја остварува својата функција во рамките на Уставот и Законот за јавно обвинителство, но неговите должности и овластувања се пропишани и со Законот за кривична постапка

За секое кривично дело за кое се постапува по службена должност, јавниот обвинител мора да биде известен бидејќи тој ја контролира и насочува работата

на полициските службеници, дава наредби кои докази треба да се обезбедат и генерално раководи со предистражната и истражната постапка. Јавниот обвинител, при вршењето на работите од својата надлежност ги има истите овластувања како Министерството за внатрешни работи и ги има на располагање неговите службени лица, како и службените лица на Управата за финансиска полиција и Царинската управа.

Одговорноста на јавниот обвинител е голема и обемна, затоа оваа функција бара посветено, праведено, обучено лице кое има широки познавања од повеќе сфери.

Во борбата против тероризмот, јавниот обвинител има главна задача да собира информации за кривичниот предмет, меѓутоа тој не треба да се ограничи само на знаењата од криминалистиката туку треба да собира што повеќе информации за карактеристиките на современиот тероризам. Тероризмот како кривично дело, често е поврзан со политичките случувања или со верските движења во нашата држава. Оваа поврзаност, јавниот обвинител е должен да ја знае уште пред да се изврши терористички акт, познавајќи ги уште и карактеристиките (бројност, членство, обука итн.) на терористичките организации кои би можеле да дејствуваат на Балканското подрачје. Тој мора да биде теоретски поткован со знаења од идеолошките и верските побуди на терористите.

Секој кривичен предмет се темели на прибавените докази, затоа, јавниот обвинител мора да одлучи кои докази се потребни и на каков начин, односно со кои оперативни и истражни дејствија, тие треба да бидат прибавени. Залудно е непланското собирање на информации кое може да резултира со докази кои не можат да изградат солиден кривичен предмет, односно да се соберат информации кои немаат цврсто доказно значење. Јавниот обвинител не смее да се потпира само на примената да посебни истражни мерки кога се работи за сузбивање на една терористичка организација, бидејќи една ваква криминална структура има свои начини на комуникација, како и посебен вид на организација во поглед на финансиите кои ги употребува, просториите со кои располага и сл. Единствената посебно истражна мерка која би можела да се примени е следењето

на комуникациите, меѓутоа најголема потреба се јавува од користење на лица со прикриен идентитет што е тешко остварливо поради неможноста на државата да ја гарантира безбедноста на вака инфилтрирано лице.

Соработката со странски разузнавачки служби е исто така клучна во собирањето на докази поради интернационалната димензија на тероризмот, а главно е заснована на размена на информации за функционирањето на одредени терористички групи.

Комплексноста на тероризмот и како поим и како кривично дело, налага јавниот обвинител да бара докази за секој елемент засебно од кривичното дело, што значи планирање на соодветни дејствија за сите субјективни елементи како за сторителите, средствата, објектот на заштита, последицата итн.

Проблемот на јавното обвинителство во борбата против тероризмот го гледам во самиот профил на јавниот обвинител. Во Република Македонија сеуште се практикува поставувањето на функцијата на јавен обвинител лице кое има познавања само од правните и безбедносните науки, меѓутоа за успешно справување со тероризмот потребно е многу повеќе од тоа. Јавниот обвинител треба да има искуство со справување со комплицирани случаи, да има познавање од области надвор од кривичното право, образование, талент и висок психофизички развој неопходен за спомнатата сестраност. Неопходно е да се зголемат критериумите за вршењето на оваа функција за успешно справување со современите видови тероризам, бидејќи како што се развиваат методите и начините на терористите, пропорционално треба да се развива и способноста на јавното обвинителство и другите органи на прогонот.

4.4.2. Улогата на разузнавањето во борбата против тероризмот

Државите се стремат да постигнат одредени цели и да остварат свои интереси, меѓутоа во тој процес неопходно е да се обезбедат и да се разберат сите потенцијални закани и ризици. Доверливите факти и информации се темел на одлуките кои ги донесуваат државните службеници и лидери во врска со нивните понатамошни постапки кои ја засегаат државата. Разузнавањето, со право се смета за најважната алка во безбедносниот систем, бидејќи без навремени, вистинити и јасни разузнавачки информации, секогаш ќе има недостаток во

донесувањето одлуки во интерес на државата. Најтешката област во сферата на разузнавањето претставува токму тероризмот, поради неговата интернационална димензија, современите форми, цели, планови и слично, меѓутоа тие се од клучно значење за спроведување на делотворна антитерористичка програма. За успешно водење на борбата против тероризмот карактеристични се шест категории на разузнавачки податоци:ⁱ

- Политички податоци – потребни за спознавањето на домашната и меѓународната политика на земјата, што го олеснува предвидувањето на потенцијалните цели на терористичките напади.

- Воени податоци – неопходни за согледување на борбените капацитети, воената моќ, вооружувањето, експлозивите итн. на една земја.

- Научни и технички податоци – главно се однесуваат на научно технолошките достигнувања во цивилниот и воениот сектор.

- Социолошки податоци – кои содржат социолошка анализа на одредени општествени групи кои се предмет на интерес кога станува збор за потенцијални терористи.

- Економски податоци – содржат економска анализа на државата со која се добива целосна слика на економскиот развој и економските состојби во едно општество.

- Податоци за средината – кои се однесуваат на значајни географски, климатски, временски состојби, вегетација, ендемични заболувања и др., а се потребни за зоните на потенцијални кризни жаришта.

Во Република С. Македонија, разузнавачките податоци се добиваат преку Агенцијата за разузнавање, Агенција за национална безбедност, Министерството за внатрешни работи и Сектор – службата за воена безбедност и разузнавање при Министерството за одбрана.

4.4.2.1. Агенција за разузнавање

Агенцијата за разузнавање е автономна централно-разузнавачка служба која е формирана во април 1995год. Таа е под ингеренции на Претседателот на Р. С. Македонија, кој мора да одобри, Владата или Министерството за внатрешни

работи, да ги користат информациите кои оваа служба ги дознава.. “Разузнавачкото одделение делува преку корпуси , разузнавачки органи на граничната бригада, диверзанско-извидувачки батаљон”ⁱ

Агенција за разузнавање (АР) е македонската агенција за собирање информации вон територијата на Македонија и тоа информации од важност за безбедноста на земјата, која работи согласно Законот за Агенција за разузнавање.ⁱ

Делокругот со надлежности на Агенцијата за разузнавање пропишан во Законот за Агенција за разузнавање опфаќа:ⁱ

- рано предупредување, процена и прогнози за тенденциите и можните безбедносни ризици по националната безбедност на РСМ,
- прибирање податоци и информации од значење за безбедноста и одбраната, стопанските, политичките и другите витални интереси на државата,
- прибирање податоци и информации за спречување на меѓународниот тероризам и транснационалниот организиран криминал,
- анализи и истражувања на податоците и информациите кои се од значење за безбедноста и одбраната на Република С. Македонија и за стопанските, политички и други интереси на државата,
- техничка поддршка,
- активности за логистичка поддршка и безбедност во работата на Агенцијата за разузнавање.

Што се однесува до борбата против тероризмот, таа дејствува преку Директоратот за разузнавање на меѓународниот тероризам и транснационален организиран криминал.

Според извештаите за работа на АР, фокусот на разузнавањето бил ставан на активностите на верско – радикалните структури во Регионот и европската дијаспора кои пропагираат радикална идеологија. Од овие структури биле регрутирани борци кои заминале во кризните подрачја (Сирија и Ирак), а

добиените информации се разменуваат со МВР и МО, како и со други партнерски разузнавачки служби.

АР е вклучена во борбата против насилниот екстремизам и собира информации за македонски државјани кои патуваат со цел да им се приклучат на странски воени или паравоени формации и меѓу другото го проценуваат и ризикот на странските државјани поврзани со терористички групи да влезат на територијата на Македонија. Доста е важно соработката на АР со АНБ да биде на соодветно ниво, за тие да можат навремено да постапуваат по сознанијата прибавени од АР. АР со години ја следи самата динамика на радикализација. Агенцијата освен со самостојно истражување, исто така, добива информации преку билатерална соработка со партнерските и пријателските агенции и со мултилатерална размена меѓу разузнавачката заедница во југоисточна Европа. Кога АР ќе добие дојава за македонски граѓанин во Сирија им ја пренесува информацијата на АНБ и МВР, доколку е тоа дозволено во рамките на правилата на работа и споделување информации. Според АР, споделувањето информации за странските борци и насилните екстремсти во регионот е на солидно ниво, што не може да се каже за споделувањето на друг вид информации.ⁱ

Доколку државата сака да ги задоволи своите национални и стратешки цели во борбата против тероризмот, неопходно е да се насочи на собирање и анализирање на разузнавачки податоци за терористите, а потоа од податоците да се оформи еден продукт кој ќе се достави до оние институции кои имаат потреба да го имплементираат во антитерористичките активности. Разузнавачката служба претставува безбедносен штит кој работи “во сенка”, пронаоѓа извори и навлегува во редовите на непријателот за да обезбеди информации од значење за националната безбедност. Значењето на АР е големо поради фактот дека за преземање на успешни антитерористички дејствија прво е потребна навремена идентификација на тероризмот.

Навремените и веродостојни податоци се клучен фактор во ефикасноста на контратерористичките акции, така да разузнавачката активност има неколку аспекти во однос на борбата против тероризмот, и тоа: операции на терен, тајни акции, техничко собирање податоци и нивна анализа. Разузнавачката служба

делува на разоткривањето терористички активности во првата фаза, односно во фазата на планирање и подготвување на терористичкиот акт и има клучна улога во откривањето на финансискиот принос на терористите како и во обезбедувањето круцијални податоци за реализација на воените маневри и операции. Најзначајните податоци за тероризмот се прибавуваат по пат на тајни и прикриени методи, меѓутоа голем е процентот на разузнавачки информации кои се откриваат со употреба на легални техники и извори, како што се мас медиумите, јавни собири, интервјуа и анкети.

Претходницата на подготовката за борба против терористичка организација е условена од податоците за степенот на опасност и сила на екстремистичката група, нивните капацитети, вооружувањето и положбата, како и податоци за лицата кои им пружаат логистика и заштита. До прецизни податоци за овие групи се доаѓа преку стручна и научна анализа и констатирање на претходно утврдени места и локации на напад преку делување на дипломатско-конзуларните претставништва, акциите на службите за државна безбедност (УБК), информативни разговори со државјаните кои можат да дадат информации од терористички карактер, континуирано следење на движењата на странски државјани или државјани на Р. Македонија кои биле членови на странски војски, следење на домашни и странски мас медиуми и на крај, информации од самите членови на терористичките групи по нивно апсење.

4.4.2.2 Министерство за внатрешни работи

Министерството за внатрешни работи (МВР) е државна институција на Република Македонија задолжена за спроведување на законите и со тоа го има најголемиот удел во борбата против секој вид криминал во земјата. Своите надлежности, МВР ги извршува во рамките на јавната безбедност преку Бирото за јавна безбедност (БЈБ).

Генерално, борбата со тероризмот ја водат службите за разузнавање. Во некои земји постои голема соработка помеѓу полицијата и тајните служби, додека во други земји пак, недостасува таа соработка со што се отежнува борбата против тероризмот. Главната улога во оваа борба ја има АНБ, меѓутоа таа е поддржана и од други институции, вклучувајќи го и БЈБ (преку Секторот за спротивставување

на тероризам) како орган кој ги врши полициските работи во Министерството и чија организација и надлежност е уредена со Законот за полиција.ⁱ Помеѓу овие две служби на МВР постои недостаток на соработка во поглед на борбата против тероризмот. Во 2011 година беше изработена „Националната стратегија на Република С. Македонија за борба против тероризмот“ и тоа за периодот од 2012 до 2015 година. Во надлежност на Бирото за јавна безбедност е концептуалното планирање, следење и анализирање на безбедносната состојба и причините за појава на криминалитет и загрозување на јавната безбедност. Иако, БЈБ има значајна улога во борбата против тероризмот, утврдена е потреба за подобрување во областа на превенцијата, профилирањето, заштита од терористички напади, справување со идентификувани терористички групи и подобрување на истрагите по извршен терористички напад. Исто така, се очекува дека организациската структура и Единицата за сериозен криминал и тероризам (при Секторот за криминалистички истраги, ОСОСК) ќе ја зголеми координацијата и транспарентноста помеѓу БЈБ и другите служби во делот на антитероризмот.ⁱ

Оперативната активност ја наметнува потребата од разузнавање, со цел да се добијат одредени информации, што се претходно обработени и анализирани од АР или УБК.

Според советник во МВР, тие генерално се насочени кон прибирање разузнавачки информации преку СИГИНТ (собирање податоци преку пресретнување сигнали), но затоа имаат недостаток на податоци преку ХУМНИТⁱ (собирање податоци од човечки извори). ХУМИНТ пак е многу значаен за борбата против тероризмот. Освен овие две постојат и други видови на разузнавачки податоци, како ИМИНТ (разузнавачки податоци од визуелен карактер), ТЕКХИНТ (разузнавачки податоци од технички карактер), МАСИНТ (податоци добиени преку мерење и означување) и ОСИНТ (податоци добиени од отворени извори).ⁱ

Со цел зајакнување на капацитетите на БЈБ во борбата против тероризмот, предвидени се следните мерки и активности:ⁱ

- Подигање на свеста на граѓаните за препознавање на заканите од тероризам и превенирање на можни терористички напади, и подигање на свеста кај сите полициски службеници во БЈБ за важноста на превенцијата;

- Утврдување на индикатори за идентификација на можни носители на терористички активности и нивно следење, како и утврдување на индикатори за идентификација на можни цели на напад;

- Воспоставување на процедури и постапки за антитерористичка заштита на лица и објекти како и други идентификувани цели на напад;

- Јакнење на капацитетите на единиците за справување со терористички групи во поглед на тактичко знаење и материјално-техничка поддршка;

- Јакнење на организациските, кадровските и материјално-техничките капацитети на БЈБ за водење истраги по извршен терористички напад.

Во рамките на БЈБ, Граничната полиција (именувана како Оддел за гранични работи и миграции) е исто така, анагажирана во борбата против тероризмот, и тоа преку Сектор за гранични операции во чиј состав влегуваат Единица за прекуграничен криминал и миграции и Единица за меѓународна соработка и заеднички операции.

Секторот за гранични работи како посебен организационен облик во составот на Бирото за јавна безбедност при Министерството за внатрешни работи ги има следните должности кога се работи за борбата против тероризмот:

- Постојано усовршување на методологијата на управување со безбедноста со границите, борба против прекуграничниот криминал, меѓунационална соработка и интер агенциска соработка со други субјекти во Интегрираниот систем на гранично управување;

- Координира активности со меѓународни организации и агенции за реализација на оперативни планови и акции во борба против прекуграничниот криминал;

- Гради единствен систем за обуки компатибилен на концептот на обуки во ЕУ-Европската агенција за безбедност на надворешните граници на Европа/ФРОНТЕКС;

Во рамки на Секторот за организиран криминалитет во МВР поместено е Одделение за тероризам и спротивставување на екстремизам. Во тие рамки постои и оддел за антитероризам и деминирање, кој е поделен на Сектор за антитероризам и Сектор за откривање и демонтирање на експлозивни средства и направи. Работата на овој сектор се состои од:

- Откривање и деактивирање на импровизирани експлозивни направи (ИЕН);

- Откривање и деактивирање на воено-формациски експлозивни средства и направи

- Мерки и активности при пронајдени сомнителни предмети

- Мерки и активности по настанати експлозии

- Антитерористички прегледи на објекти по добиени анонимни закани за поставени бомби

- Антитерористичка проверка на патнички моторни возила

- Антитерористичка проверка на возила, објекти и траси на движење како и заштита при посета на странски државни делегации

- Антитерористички проверки на објекти при одржување на меѓународни спортски и културни манифестации

- Контролни антитерористички проверки на објекти од витално значење

- Вршење на контролирани експлозии заради уништување на запленети воено-формациски експлозивни средства

Согласно СОП овие единици по пристигнување на стручната екипа на местото на настанот се преземаат следните мерки:

- утврдување на внатрешен и надворешен безбедносен параметар

- поставување на клучно место од каде ќе се раководи со операцијата

- разговор со службените лица на Полицијата кои први пристигнале на местото или со граѓани кои ја забележале направата

- вршење на делумна или целосна евакуација

-
- антитерористички преглед на околината со цел откривање на секундарна експлозивна направа
 - мерки за идентификација, категоризација на ИЕН и нејзино онеспособување на самото место или на безбедна локација доколку по претходна проценка постои можност за нејзин безбедносен транспорт.

Припадниците на Секторот за откривање и демонтирање на експлозивни средства и направи, при своето работење утврдиле дека им треба постојано и систематско дополнување на знаењата при постапувањето со експлозивните направи, усовршување на стручниот кадар преку организирање на обуки, како и потреба од одделенија за развој и истражување, форензика и за хемиско биолошко радиолошка заштита (ХБРЗ).

Во Упатството за постапките и мерките што ги превзема МВР по добиени сознанија за терористички операции, опишан е процесот на мерките и дејствијата при добивање дојава за поставено опасно средство или направа како еден од начините на извршување терористички акт. Постапката почнува кога ќе се добие известување и доколку лицето кое го дава известувањето искаже подготвеност за разговор, овластеното службено лице, настојува да го продолжи разговорот колку што е можно подолго, при тоа настојувајќи на добивање повеќе сознанија за:

- видот на поставеното средство или направа;
- местото каде средството или направата се поставени;
- времето на активирање на опасното средство или направа;
- причините за поставување на опасното средство или направа;
- евентуално постоење на други опасни средства или направи;
- податоци за лицето кое известува;
- кој ќе ја преземе одговорноста и

-други податоци кои можат да бидат од значење за откривање на идентитетот на сторителот и карактерот на опасното средство или направа.

Во комуникацијата со лицето кое го дава известувањето особено треба да се внимава на евентуално постоење на било какви шумови, гласови или други

звучни ефекти од поблиската околина на лицето како и карактеристиките на говорот, јазикот, полот, возраста, душевната состојба и други поединости кои можат да бидат од значење.

По приемот на вакво известување, за поставено опасно средство или направа, надлежното службено лице веднаш започнува со преземање на соодветни активности како:

- информирање на определените овластени службени лица за сознанијата што ги има добиено во однос на локацијата, видот на опасното средство или направа и големината на опасноста;

- го одредува вооружувањето, работно - заштитната опрема и средствата што треба да се користат од страна на определените овластени службени лица;

- им дава конкретни задачи на определените овластени службени лица за вршење на физичко и сообраќајно обезбедување заради: нивна лична заштита и безбедност, укажување на помош и заштита на граѓаните, спасување и заштита на имот и материјални добра, прибирање на сознанија и информации поврзани со случајот, итно и целосно повратно информирање во ПС, обезбедување услови за соработка и координација со останати служби (итна медицинска помош, противпожарна единица или друга соодветна служба);

- во зависност од ситуацијата и проценката, презема и други безбедносни мерки и активности како што се: организирање на блокада на просторот или пошироката околина, распишување потрага по сомнителни лица, обезбедување екипа за противпожарна заштита, итна медицинска помош или други специјализирани служби доколку за тоа има потреба.

Во Упатството опишани се и мерките кои се преземаат по доаѓањето на овластените службени лица на местото на настанот:

- утврдуваат надворешен периметар околу местото на настанот;

- спречуваат приод на граѓани во потесниот простор каде што е поставено опасното средство или направа;

- го пренасочуваат сообраќајот;

- преземаат мерки за своја лична заштита и безбедност, како и безбедност на граѓаните и материјалните добра;

- го утврдуваат идентитетот на лицата затекнати на потесното и поширокото подрачје на местото на настанот;

- ги оддалечуваат сите присутни граѓани од местото каде што е посочено дека се наоѓа опасното средство или направа;

- собираат првични информации и податоци од вработените во објектот и граѓаните;

- преземаат мерки за пронаоѓање на сторителите што го поставиле опасното средство или направа;

- забрануваат употреба на мобилни телефони, радио станици, запалки, кибрити и други средства кои можат да предизвикаат искри, односно забрануваат пушење и употреба храна и пијалоци на местото на настанот;

- по потреба и по своја процена превземаат други неопходни мерки и активности.

По приемот на известување за ваков тип на терористичка активност потребно е да се информираат одредени безбедносни органи, и тоа: Началникот на Одделот за антитероризам и деминирање, Началникот на Одделот за криминалистичка техника во ЦПС; Началникот на Одделот за обезбедување на личности и внатрешно обезбедување на објекти; Началникот на ЦПС; Директорот на АНБ; АР, Директорот на Бирото за јавна безбедност; Министерот за внатрешни работи и по потреба и други раководни работници во МВР.

Во Упатството, исто така се опишани и мерките и дејствијата кои МВР ги превзема по добиено известување дека е извршено грабнување на едно или повеќе лица како заложници и при тоа се добиваат закани дека ќе ги убијат или повредат, кои започнуваат со проверка на вистинитоста на ваквата ситуација.

Во зависност од околностите што се однесуваат на конкретниот случај, во постапката за ослободување на заложници, организационите единици на Министерството во рамките на својот делокруг на работа, ги преземаат следните мерки и активности:

- вршат затворање на потесно и пошироко подрачје, а по потреба и па поголем број сообраќајници;

- вршат евакуација на подрачјето на местото на настанот и предупредување на граѓаните;

- воспоставуваат контролни влезно-излезни точки наменети за дотур на стока и луѓе;

- ангажираат возила за итна медицинска помош, противпожарни единици, и други единици за специјална намена доколку тоа е потребно;

Во случај кога АНБ ќе биде известена или на друг начин ќе дознае дека е сторено кривично дело за кое се гони по службена должност е надлежна во конкретниот случај да поднесе кривична пријава. Доколку во текот на предистражната постапка се утврди дека не се работи за дејствие кое ги има карактеристиките на терористички акт, односно се работи за кривично дело за чие откривање и документирање е надлежна друга организациона единица на Министерството, односно Бирото за јавна безбедност, АНБ е должна да ја прекине постапка, а целокупниот предмет заедно со сите дотогаш обезбедени докази и материјали, да и ги предаде на соодветната организациона единица во Бирото за јавна безбедност за понатамошно постапување.

4.4.2.3 Улогата на полицијата во борбата против тероризмот

Полицијата во откривањето и докажувањето на кривичното дело тероризам се потпира на правила и принципи, утврдени во криминалистичката наука. Постапката за гонење на терористите се состои од три фази, кои се зависни една од друга и се неизбежни за успешен крај на истрагата.

Првата фаза го опфаќа преземањето на одредени оперативни тактички мерки и активности, веднаш по дознавањето дека е извршено кривично дело тероризам или постојат индиции за вакво нелегално поведение. По начелото на итност, се информираат другите органи за внатрешни работи во Р. Македонија, вклучувајќи ги и органите за контрола на преминување на државната граница. Припадниците на БЈБ делуваат засилено, употребувајќи ги сите облици на оперативни дејствување, а најмногу до израз доаѓа оперативната контрола на

лица и објекти, односно се засилува контролата на сообраќајот, патниците и багажот во сите правци на територијата на државата.

И покрај ваквата организирана работа на службите од јавна и државна безбедност, задолжително се вклучуваат и други органи кои се во можност да пружат помош на органите на безбедносниот сектор. Поради професионалноста и степенот на подготовка на терористите, тие ретко се фаќаат по првиот оперативен зафат.

Во втората фаза, освен горенаведените се организираат дополнителни дејствија, засновани врз, претходно утврдената фактичка состојба на увидот и прибраните информации. Во овој дел се гледа доказното значење на пронајдените траги и предмети, податоците добиени од информативни разговори, резултати од вештачење итн. и се формираат верзии за местото од каде може да доаѓаат терористите, а доколку дозволуваат условите, се разгледуваат и потенцијалните терористи или нивни поддржувачи во одредено подрачје. Поставените верзии се проверуваат, а истовремено се поставуваат и главните криминалистички прашања, врз чија основа се прави планот за работа, односно се определуваат конкретни тактички начини и технички средства чие преземање ми довело до откривање на терористот или терористичката група и докажување на неговата/нивната вина. Заедничкото, тимско работење на службите за безбедност може да доведе до идентификување на сторителот и негово лишување од слобода, доколку тоа е возможно (ако терористот не е во бегство).

Доколку расположливите податоци укажуваат на тоа каде тој би можел да се наоѓа, се преземаат потребните мерки за негово фаќање, како потера, претрес на лица, простории и објекти, заседи, рации, блокади итн. Овие мерки одат во склоп со разни технички средства.

Во организирањето на потера, при претрес на отворен простор во населено место, може да се користат и службените кучиња (кучиња трагачи). Покрај тоа се користат разни теренски возила, хеликоптери, радио-станции и други технички средства кои можат да помогнат околу онеспособувањето на терористот. Секое место каде што се констатирало дека терористот се задржал треба да се обезбеди

и внимателно да се изврши увид во потрага по нови траги, кои ќе допринесат за откривање на нови факти или за негова идентификација, доколку тој не е сеуште идентификуван или на овој начин можат да се откријат некои соучесници (со проверка на сопственикот на просториите каде што терористот престојувал).

Со преземањето на овие мерки, во соработка со други служби за безбедност, терористот не може успешно да се сокрива подолго време, па доколку тој не успее да ја напушти државата, може да се каже дека неговото апсење е извесно.

Најпосле останува меѓународната соработка во сузбивањето на тероризмот т.е. на пронаоѓање и испорачување на тероризмот по правилата на меѓународната кривично-правна помош, а низ активноста на меѓународната криминалистичка полиција – Интерпол. За Интерпол подетално ќе биде објаснето во наредната глава која се однесува на меѓународната соработка во борбата против тероризмот.

Како и кај другите кривични дела против државата, и кај кривичното дело тероризам, кога терористот ќе се фати, со него треба да се изврши разговор за сите околности на кривичното дело и неговата кривична одговорност, како би се разјасниле сите релевантни факти и би се собрале нови докази кои укажуваат на степенот на вина, како важен услов за поднесување на кривична пријава до надлежниот јавен обвинител. Треба да се разјасни и докаже намерата на сторителот, дали сторителот имал соучесници, од кои лица добивал информации и друг вид на помош, дали се работи за организирано делување на одредена терористичка организација, кои се следните цели и намери на таа организација кон државата, начинот на организирање и подготовка на терористите и терористичките акции, локации на местата за обука на терористите, средства за извршување на акциите, каде се набавуваат тие средства и начинот на финансирање, постоење на одредени врски во странство и во земјата, начинот на нивно комуницирање, како и други информации важни за расветлување на терористичкиот акт, кои се од корист за оперативната дејност.

4.4.3. Агенција за национална безбедност

Агенцијата за национална безбедност ја има водечката улога во борбата против тероризмот во Р. С. Македонија. Таа е многу значајна поради вршењето на активности поврзани со заштита од тероризам, главно со собирање на домашни разузнавачки податоци и соработката со странски разузнавачки служби, за кои декларативно се тврди дека се соработува со повеќе странски разузнавачки служби.ⁱ

Најважно за Агенцијата е таа да добие квалитетни информации за лица кои имаат predispositions за извршување на терористички акт и да утврди дали тие претставуваат закана по националната безбедност на Р. Македонија. АНБ, исто така го следи движењето на странските борци кои се вратиле во Р. Македонија. Иако, учеството во странските војски, денес, претставува криминална активност, која се усвои со закон во 2014, сепак повеќето од борците се вратиле пред донесувањето на законот. Затоа, можноста за нивно судење е исклучена, меѓутоа УБК продолжува со следење на нивните активности и социјалните кругови во кои се движат за да утврди дали тие претставуваат потенцијална закана.

Надлежност на Агенцијата за национална безбедност:

- Агенцијата собира, обработува, анализира, проценува, разменува, чува и штити податоци и информации со цел откривање и спречување на активности што се поврзани со безбедносни закани и ризици за националната безбедност на државата и тоа:

- шпионажа,
- тероризам и негово финансирање,
- насилан екстремизам,
- сите форми на сериозни и организирани криминални активности насочени против државата,
- спречување на кривични дела против човечноста и меѓународното право,

- незаконито производство и пролиферација на оружје за масовно уништување или нивни компоненти, како и материјали и уреди кои се потребни за нивно производство,

- нарушување на виталните економски интереси и финансиската безбедност на државата,

- нарушување на безбедноста на носители на високи државни функции и на објекти од стратешко значење за државата,

- откривање и спречување на други активности поврзани со безбедносни закани и ризици за националната безбедност на државата.

Агенцијата врши и безбедносни проверки во согласност со овој и друг закон. Агенцијата е должна да известува за прашања од значење за националната безбедност и тоа: претседателот на Република Северна Македонија, претседателот на Собранието на Република Северна Македонија, претседателот на Владата на Република Северна Македонија, Советот за координација на безбедносно-разузнавачката заедница, како и други субјекти во зависност од прашањето што е предмет на известување. Известување се однесуваат за добиени и обработени разузнавачки информации за постоење на основи за сомневање дека се подготвува, организира или е извршено кривично дело за кое се гони по службена должност. Доколку податоците и информациите укажуваат на постоење на основи за сомневање дека се подготвува, организира или е извршено кривично дело кое се гони по службена должност, Агенцијата веднаш го известува надлежното јавно обвинителство.

Како цел за собирање на податоците и информациите, претставуваат информации кои може да се користат само за целта за која се собрани, а не за други цели. Како друга активност која ја има во своја надлежност АНБ е вршење безбедносни проверки. Агенцијата врши безбедносни проверки за:

- лица во постапката за прием во државјанство на Република Северна Македонија,

- лица кои бараат отпуст од државјанство на Република Северна Македонија,

-
- лица кои бараат меѓународна или привремена заштита согласно со закон,
 - лица кои поднесуваат барање за одобрување на постојан престој согласно со закон,
 - лица кои поднесуваат барање за одобрување на привремен престој доколку постои ризик по националната безбедност,
 - лица-баратели на виза за кои е потребна претходна согласност од Агенцијата,
 - лица кои поднесуваат барање за вршење промет со оружје и експлозивни материи согласно со закон,
 - лица за кои со закон е пропишано вршење безбедносна проверка како услов за засновање на работен однос, заради утврдување на постоење безбедносен ризик од вработување на тоа лице,
 - лица-заради утврдување на безбедносни пречки при издавање на безбедносен сертификат за користење на класифицирани информации,
 - лица-заради утврдување безбедносни пречки за работа во објекти од стратешко значење за државата. Заради вршење на безбедносната проверка Агенцијата може:
 - да врши разговор со лицето за кое се врши проверката,
 - да врши разговор со други лица,
 - да користи податоци од службени евиденции кои ги водат државни органи и институции,
 - да презема мерки за тајно собирање податоци,
 - да врши полиграфско тестирање, со писмена согласност на лицето.

Во вршење на контраразузнавачките активности за личностите и објектите што се обезбедуваат согласно со закон и други прописи, Агенцијата врши безбедносни проверки на лицата кои имаат пристап до личностите и објектите што се обезбедуваат, применува мерки за заштита од незаконско следење на комуникации за објекти и простор и учествува во планирање, спроведување и надзор над техничките мерки за заштита.

Освен наведените активности, АНБ исто така се занимава со превенција и спречување на терористичките закани со тоа што поединци биле под третман со цел да се спречи нивното учество во странските војски.ⁱ Најчесто се реагирало со разговори со нивните семејства, а поретко со самите потенцијални борци. Во својата мисија, АНБ има голема потреба од развивање на стратегија каде што ќе бидат вклучени сите институции на државата, без разлика дали се од безбедносен или не безбедносен карактер, поради специфичноста на информациите кои и се потребни за остварување на својата превентивна и репресивна улога во сузбивањето и општо, во борбата против тероризмот и терористичките групи. Ваков пример во минатото е забележан кога било известно Министерството за образование дека некои професори од основните и средните училишта се членови на екстремистички групи.ⁱ

Интересно е да се забележи дека АНБ, најмала соработка има со најранливите општини во поглед на постоење на потенцијални екстремистички групи, а таа соработка се настојува да се зацврсти и да се поттикне размената на информации. При своето работење, АНБ, по претходно дадено одобрение од јавен обвинител или врховен суд, може да се служи и со специјални истражни мерки како вршење претрес на приватен имот, прислушкување, тајно набљудување, користење на лажен идентитет (инфилтрирање) итн. Овие мерки, се неопходни во борбата против тероризмот, а се користат кога претходно ќе се утврди дека не постои друг начин да се дојде до бараната информација. Следењето на комуникации и допустливо кога се работи за националната безбедност и одбрана на земјата, а регулирано е во Законот за следење на комуникациите.

За успешен разузнавачки процес на АНБ, мое гледиште е дека на Агенцијата, заедно со АР и ССВБиР им треба централизација, односно нивно обединување во заедничка организациона структура, поради природата на разузнавачките информации и нивната поврзаност. Тие би можеле да разменуваат информации, да се помагаат, развиваат, да користат заеднички сили и средства и така да добијат една реална слика за проблемот, а притоа да изнајдат и заедничка стратегија со справувањето на тој проблем, во случајов, борбата против тероризмот и екстремистичките групи.

Во оваа прилика сметам дека важно е да се споменат реформите на Управата за безбедност и контраразузнавање и формирањето на Агенцијата за национална безбедност. Како дел од реформите предвидени за безбедносно-разузнавачкиот систем, предвидено беше Управата за безбедност и контраразузнавање да изврши реформирање, така што нема повеќе да биде во состав на Министерството за внатрешни работи. Целта на оваа промена е да се надмине константното непочитување на професионалната етика и недостатокот на познавања поврзани со разузнавачките задачи, кои биле утврдени од страна на Европската комисија. Внатрешната контрола во Агенцијата ќе ја врши посебна организациска единица, а надзор на работата ќе врши Собранието на Република Македонија, Народниот правобранител на Република Македонија и Советот за граѓански надзор и други институции и Комисии формирани од Собранието на РСМ..

Во предлозите за име на АНБ беа предложени неколку меѓу кои и Агенцијата за внатрешно разузнавање. На крајот називот е дефиниран како АНБ која е овластена како орган кој “собира, обработува, анализира, проценува, разменува, чува и штити податоци и информации со цел откривање и спречување на активности што се поврзани со безбедносни закани и ризици за националната безбедност на државата како шпионажа, тероризам и негово финансирање, екстремизам и други насилни активности, организиран криминал насочен против државата итн.”

Во својата работа, предвидено е Агенцијата да се служи со методи и средства (кои се исти или слични на оние кои се користеа во рамките на Управата за безбедност и контраразузнавање) како:

1. јавни извори,
2. собирање податоци и информации од физички лица,
3. собирање службени податоци и информации од органите на државната власт, јавните претпријатија, единиците на локалната самоуправа и другите правни лица,
4. тајно собирање на податоци и информации преку следење на комуникации и

собирање на мета податоци, следење и снимање на меѓународен телекомуникациски сообраќај, следење и снимање на телефонски и други електронски комуникации со посебни технички уреди и опрема, користење на тајни соработници, надзор над поштенски и други пратки, користење лица со прикриен идентитет, таен откуп на предмети и документи и прикриено набљудување.

4.4.4 Оперативно техничка агенција

Уште една реформа која се реализираше во изминатиов период е формирањето на Оперативно-техничката агенција (ОТА)ⁱ Формирањето на ОТА претставуваше отстранување на клучните забелешки во Извештајот на Прибеⁱ. Целта на нејзиното формирање беше да се спречи злоупотреба на мерката незаконско следење на електронските комуникации на граѓаните од страна на органите за следење на комуникациите или пак од страна на операторите. ОТА е формирана за да ги штити исклучиво електронските комуникации на граѓаните. Агенцијата работи на тој начин што обезбедува техничка поврзаност помеѓу операторите и овластените органи, како независен, посреднички орган, меѓутоа нема овластување да ги активира или спроведува снимките од следените комуникации. Таа техничка поврзаност се спроведува врз основа на Законот за следење на комуникациите со судска наредба за спроведување на следењето на комуникациите. Агенцијата главно има задача да создаде услови односно да биде посредник во следењето на комуникациите поврзани со кривичните истраги или пак со оние кои се од интерес за националната безбедност.

Во ОТА е сместен уред (LEIMD) преку кој таа создава услови за техничка поврзаност помеѓу овој уред и операторите или работните станици што се користат за спроведување на следење на комуникации сместени во просториите на овластените органи како и помеѓу LEIMD и LEMF. Следената комуникација (нејзината содржина) во техничкиот уред (LEMF) автоматски се криптира. ОТА според законот треба да овозможи одржување на техничките уреди како и воспоставување мерки и процеси, со цел заштита од злоупотреба од страна на вработените во ОТА, а посебно да спречи внатрешни и надворешни хакерски упади.

Контрола и надзор врз работењето на ОТА вршат Судовите и Јавното обвинителство на РМ, Собранието на Република Македонија, Дирекцијата за заштита на лични податоци, Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации, Народниот правобранител на Република Македонија, Советот за граѓанска контрола.

4.5. Специјални единици на МВР во борбата против тероризмот

Единицата за антитероризам – “Тигар” е дел од специјалните единици на Министерството за внатрешни работи. Нејзината главна цел при формирањето била обезбедување на јавни личности и справување со кризи, додека подоцна станала надлежна за антитероризам, диверзантски акции, инфилтрирање во непријателските редови, обезбедување на терен, приведување и апсење, извлекување на давеници, извлекување на лица затрупани во лавина, експлозивни итн. Работата на снајперистите на оваа единица беше рангирана како трета во светски рамки, а се вбројува и во првите десет Специјални полициски единици во светот.

Единицата за антитероризам “Тигар” својот придонес во врска со тероризмот го дала во вооружениот конфликт во 2001 година (елиминација на командант Тели, ослободување на тетовски окупирани маала, акција во Арачиново итн.), во акцијата Планинаска бура во Бродец во 2007 година (елиминирање на 8 терористи и приведување на 7 припадници на ОНА), во акцијата на Скопска Црна Гора во 2010 година (пронајдена и разбиена паравоена формација), акцијата кај Рашче и Радуша (елиминирани 4 униформирани лица на паравоена формација) и акцијата Диво Насење во 2015 година (целосно неутрализирана и елиминирана терористичка група).

Единица за брзо распоредување или скратено ЕБР, исто така е специјална единица во состав на Министерството за внатрешни работи, чија главна задача е воспоставување и одржување на јавниот ред и мир, приведување на лица по кои се трага со потерница, антитерористички дејствија, обезбедување на личности од витално значење итн.

Најзначајни акции на ЕБР во однос на тероризмот се Операцијата Планинска бура во Бродец и акцијата Диво Насење во Куманово, каде заедно со ЕСЗ “Тигар” успешно елиминараа терористички групи.

- 4.5.1 Контратерористички операции во Република С. Македонија

Во овој дел опишани ќе бидат неколку од контратерористичките акции на специјалните единици. Република Македонија во 2016 година имала три контратерористички акции, од кои една била во координација со властите во Албанија и Косово, во која биле уапсени 23 лица од Македонија, Албанија и Косово.

1.Акцијата “Ќелија 1 и 2”

Во рамките на борбата против насилниот екстремизам, македонските органи за безбедност ја спроведоа операцијата наречена „Ќелија“. На 6ти август 2015 година македонските власти уапсија девет лица осомничени за организирање и регрутација на борци за странски војски. 27 лица беа недостапни, а 20 беа под сомнение дека се придружиле на ИСИС во Сирија. Во рации извршени во Скопје, Гостивар, Тетово, Струга и Куманово МВР изврши претрес на неколку приватни куќи, НВО-и, џамија и интернет кафе. Под сомнение дека стои зад регрутирањето на борци за екстремистички групи, полицијата уапси и едно верско лице – оца. За време на рациите од страна на МВР беа заплени и одреден број компјутери, лаптопи, мемориски картички, таблети, патни исправи, оружје и слично. Американската амбасада во Скопје даде поддршка на акцијата „Ќелија“, со тоа што ја сметаше оваа акција како голем и значаен придонес како за глобалните, така и за регионалните настојувања да се сопре тероризмот. Истовремено информираа дека оваа акција била мошне внимателно и долго подготвувана од страна на полицијата и во согласност со измените на законот за анти-тероризам. Пресудно за успешноста на оваа акција беше крајната внимателност при нејзиното спроведување, од причина што меѓуетничките односи во Македонија се сеуште чувствителни и несоодветно постапување код одредена верска или етничка група, лесно може да доведе до појава на проблеми и тензии. МВР на 9 јули 2016 година ја спроведе акцијата наречена „Ќелија 2“ при што уапси четири лица осомничени за учество во странски паравоени формации.

Уапсените лица беа на возраст од 23-38 години и за време на нивниот престој во Сирија имаа стекнато воени вештини, поради што претставуваат закана за мирот и безбедноста на Р Македонија, како и пошироко во регионот. Акцијата мошне бавно се иницираше и се спроведуваше. Во тој контекст во август 2014 година ИВЗ побара полициска заштита, од причина што таа немаше контрола врз некои цамии во Република Македонија каде дејствувале и пропагирале верски лица со радикални погледи. Акции за сузбивање на мрежите за регрутација произлегоа и од другите земји во регионот, кои беа иницирани порано од акциите во Република Македонија.

2.Акцијата “Диво Насеље”

Во приградската населба Диво насеље во Куманово во неколку објекти била стационирана терористичка група која претставуваше закана по безбедноста на граѓаните на РМ. Рано утрината во 04:30 часот во сабота на 9ти мај 2015 година започнала акција која траела речиси 28 часа се до 10:00 часот во недела на 10 мај 2015г. Во акцијата дошло до судир помеѓу македонските специјални сили и терористичка група составена од поранешни припадници ОНА и ОВК. Во акцијата целосно победиле македонските специјални сили, со неутрализирање и елиминација на терористичката група Цел на групата, до која безбедносните сили на РМ дошле првично од разговорите со самите лица кои се предале, биле напади на државни и цивилни цели. Според Министерството за внатрешни работи на РМ станува збор за една од најопасните терористички групи, составена од членови барани со меѓународни потерници, закана за регионот и пошироко. На местото на акцијата пронајдени се 14 мртви тела во униформи, на страна на терористите. Немало цивилни жртви. Од страна на македонските безбедносни сили, осум припадници на специјалните единици на македонската полиција загинале, а дури 37 полицајци биле повредени во уличните борби во приградската населба во Куманово. Поднесена е кривична пријава од страна на МВР до основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција против определен број лица, а за дело „терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедност“. 37 лица се обвинети за тероризам, 33 се осудени, 4 лица се ослободени. Седуммина добија казна доживотен затвор.

3. Акцијата “Молња

По елиминирањето на терористичката група во кумановското Диво Насеље, полицијата уапси уште седум терористи, кои главно имале улога на логистичари во Диво Насеље, во акцијата “Молња“ на 15-ти октомври 2015 година.

“Акцијата почнала во раните утрински часови со координирани упади и претреси во домовите на осомничените во селата Брест, Отља и Матејче. Во домовите на осомничените се најдени карти на голема Албанија, униформи на УЧК, 13 телефонски апарати, автоматска пушка, седум рамки за автоматска пушка, 127 куршуми со калибар од 7,62 милиметри, две ловни пушки, гасен пиштол, машина за полнење патрони, сачми, околу 60 патрони, два детектори за метал, мапи и ВХС-касети, лисици за врзување, 1400 евра, 45 куршуми со калибар од 7,9 милиметри, фотографии со припадници на УЧК, оптички нишан и други предмети и траги кои МВР ќе ги предаде на надлежниот јавен обвинител.”ⁱ

Во поглед на граничната безбедност на Република Македонија, Граничната полиција ги користи листите на ИНТЕРПОЛ и ЕВРОПОЛ кои имаат можности за биометриски скрининг. Освен со овие меѓународни организации, таа соработува преку споделување на информации преку Заедничките контакт-центри со Бугарија, Албанија и Косово.”

4.6 Министерство за одбрана

Министерството за одбрана е едно од првите оформени министерства по осамостојувањето на земјата и под негова надлежност се наоѓа Армијата на Република Македонија, чиј врховен командант е Претседателот на државата.

Најважниот сегмент во одбраната на Р. Македонија во поглед на борбата против тероризмот е воената служба за разузнавање, односно Сектор-Служба за воена безбедност и разузнавање (ССВБиР). Оваа служба “извршува разузнавачки, контраразузнавачки и безбедносни активности за потребите на политичките авторитети во Р. Македонија, како и за воените команди, односно го организира и го спроведува разузнавањето, контраразузнавањето и безбедноста за потребите на Армијата и одбраната при учество во мисии надвор од земјата.”ⁱ

Во оваа служба вклучени се и административно одделение (чија главна задача се анализата, финансиите и логистиката) и истражно, кое е задолжено за кривичните активности. ССВБиР има посебно овластување за следење на комуникациите за оние дела кои се од нејзин интерес, односно тие што се однесуваат на националната безбедност и воените сили под кои се подразбира вооружен напад против државата или нејзините безбедносни структури.ⁱ

Според Упатството за документација и евиденција во Воената служба за безбедност и разузнавање, документацијата е претставена како документација на разузнавањето и аналитички документи. Овој вид на евидентирање е многу важен дел бидејќи во овие документи е собран целиот материјал односно информации, податоци, известувања и сознанија за појавата на тероризам или индициите за негово настанување и за неговите чинители, помеѓу другите кривични дела.

На ССВБиР во својата работа и помага и Воената полиција, која главно е оформена за заштитата на воените единици, меѓутоа една од задачите и е учество во борба против диверзантски, терористички и други вооружени групи.ⁱ

Министерството за одбрана освен преку овој сектор, на полицијата и помага во борбата против тероризмот и преку Армијата на Р. Македонија, а нејзината поддршка е регулирана со Законот за одбрана и со Законот за управување со кризи. Од Армијата посебно важен сегмент е Полкот за специјални операции (ПСО), чиј единици директно учествуваат во контратерористички активности (ваква активност последно е забележана во вооружениот конфликт во 2001 година).

Причината за нискиот степен на вклученост на војската во борбата против тероризмот е фактот дека таа е во надлежност на полицијата, меѓутоа во одредени ситуации потребни се и нејзините активности во спротивставувањето на терористичките групи на територијата на државата. Може да се каже дека вклучувањето на војската во антитерористичката борба е условено од следниве ситуации:

- кога терористичката активност на територијата на државата прераснала во повисок вид на насилство т.е. герилски дејствија и востание. Тогаш полицијата

не е во состојба сама да го реши безбедносниот проблем и во акција се вклучува војската врз основа на одлука од врховниот командант односно претседателот на државата.

- кога државата ќе западне во заложничка криза од поголеми размери со закана за загрозување на нејзините витални интереси, војската повторно се вклучува во антитерористичката борба.

- кога терористите ќе употребат оружје за масовно уништување (нуклеарно, хемиско или биолошко) и во државата ќе предизвикаат безбедносен ризик по здравјето и животот на граѓаните, тогаш, војската е единствено способна да ги преземе сите потребни мерки, како деконтаминација и други мерки и активности за да ја спречи опасноста по животот на луѓето и животните и општо на животната средина.

- кога терористичката организација ќе киднапира воздухоплов или брод, кој превезува луѓе, материјални добра или опасни материи, државата спроведува антитерористичка акција во која прво се ангажира полицијата, меѓутоа ако полициските единици не се во можност сами да го решат проблемот, на акцијата се приклучуваат и вооружените сили на Армијата.

Армијата се вклучува ретко во терористичките активности поради тоа што нејзината главна улога е зачувување на територијалниот интегритет и суверенитет на државата од надворешни закани и таа не може да го пренасочи својот фокус на тероризмот, туку може да биде само помошник на полицијата во одредени ситуации.

Секој евентуален противник, вклучувајќи ги и терористите, мора да се набљудува професионално, без разлика на разузнавачките сознание за степенот на неговата обука, средства итн.

Важна разлика помеѓу работата на полицијата и Армијата во борбата против тероризмот е тоа што според полициската етика, главна цел не е да се ликвидира терористот, туку тој да се уапси и да биде осуден, додека Армијата пак, од друга страна користи системи на вооружување преку кои се стреми да го совлада и победи терористот со нанесување на максимални загуби.

4.6.1. Специјални единици на МО во борбата против тероризмот

Во рамките на Министерството за одбрана делуваат две специјални единици. Баталјон за специјални намени „Волци“, како дел од специјалните единици на АРМ, има задача да планира и спроведува специјални операции чија главна цел е заштитата на територијалниот интегритет и суверенитет на Република Македонија. Оваа единица е прва воена единица од овој вид, формирана во 1994 година.

Волците се специјални единици кои се секогаш спремни за извршување на акции во екстремни услови. Тие освен со огнено, се служат и со ладно оружје т.е. нож. Најчесто нивните тренинзи се одвиваат низ македонските планини, каде што се оставени сами на себе се со цел да научат да преживуваат. Во борбата против тероризмот, нивната значајна улога е забележана во вооружениот конфликт во 2001 година, каде заедно со ЕСЗ „Тигар“, единицата учествувала во низа операции.

Ренџерскиот баталјон е дел од Полкот за специјални операции во Армијата на Република Македонија. Негова главна цел е да изведува мисии за поддршка на внатрешната безбедност на земјата и поддршка на надворешната и безбедносна политика на земјата со изведување на специјални офанзивни операции во сите земјишни и временски услови.

Со оглед на тоа дека антитероризмот не е примарна задача на оваа единица, таа нема посебен придонес во акциите против терористичките напади во Република Македонија.

Меѓутоа, надвор од границите на Р. Македонија единицата има учествувано во мировни мисии во Ирак во периодот од 2004 до 2009 година и во Авганистан во 2010 година.

4.7 Министерството за финансии

4.7.1. Управа за финансиско разузнавање

Министерството за финансии својата улога во борбата против тероризмот и другите видови на криминал ја врши преку Управата за финансиско разузнавање, Царинската управа и Управата на финансиска полиција, чиј

дејствија се насочени кон спречувањето на финансирање на терористичките организации преку илегално прибавени средства. Улогата на секоја од овие управи поединечно ќе биде опишана во натамошниот текст. Финансирањето на тероризмот е правно регулирано со Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам и други подзаконски акти, а сите институции кои се вклучени во процесот на откривање и докажување на финансирање тероризам функционираат синхронизирано, така што сите имаат своја посебна улога и надлежност, кои меѓусебно добро ги познаваат. Перењето пари е тесно поврзано со финансирањето тероризам поради незаконитоста на материјалните средства (прибавени со перење пари) со кој тероризмот најчесто се финансира, па затоа законодавецот одлучил заедно да ги третира двете кривични дела.

“Управата е поставена како репресивен орган, со казнени овластувања, за одредени прекршоци за недоставување на податоци, или за банките ако не го надградат софтверот за автоматска обработка на податоците и превентивен орган, чија првостепена задача се состои од следењето, обработувањето, анализирањето на податоците за перењето пари, врз основа на доставените информации и податоци од субјектите, кои ги преземаат мерките за спречување на перењето пари и други приноси од казниво дело.”ⁱ

Иако во наведениот цитат на Управата повеќе се гледа како на орган чија единствена улога му е спречувањето на кривичното дело перење пари, а не се спомнува финансирањето тероризам (има посебно Одделение за спречување на финансирање на тероризам), сепак може да се согледа неговата улога во системот на институции кои се надлежни за оваа проблематика.

Управата за финансиско разузнавање претставува посредник помеѓу субјектите кои поради нивната функција дознале за извршено кривично дело перење пари и финансирање тероризам и извршните органи (МВР, УФП и ЈО) до кои доставува извештај дека постои основано сомнение за спомнатите кривични дела.

Во првиот столб на системот против перењето пари и финансирање тероризам се наоѓаат субјектите, кои може да забележат ваков вид на криминал

според листата на индикатори, нивните стекнати сознанија или пак листите на терористи и терористички организации.

Субјекти се лицата кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам предвидени со Законот, и тоа:

- финансиските институции и претставништва, подружници, филијали и деловни единици на странски финансиски институции кои согласно со закон вршат дејност во Република С. Македонија;

- правните и физичките лица кои ги вршат следните услуги:

а) промет со недвижности,

б) ревизорски и сметководствени услуги,

в) нотарски, адвокатски и други правни услуги што се однесуваат на: купопродажба на подвижни предмети, недвижности, содружнички удели или акции, тргување и управување со пари и хартии од вредност, отворање и располагање со банкарски сметки, сефови и други финансиски производи, основање или учество во управувањето или работењето на правни лица, застапување на клиенти во финансиски трансакции и друго,

г) давање совети од областа на даноците;

д) давање консултантски услуги и

ѓ) давање на услуги на инвестиционен советник

- приредувачи на игри на среќа согласно закон;

- здруженија на граѓани и фондации (домашни или странски);

- друштва за финансиски консалтинг;

- даватели на услуги за правни лица;

- берза за хартии од вредност;

- кредитни бироа;

- правни лица кои примаат во залог подвижни предмети и недвижности.

По постоењето на основи на сомнение за одреден вид финансиска активност, субјектите и даваат извештај на Управата, а од лицата кои ги вршат сомнителните активности може да се побараат информации за трансакцијата доколку лицето сака да ги даде. Сите субјекти според Законот, не се обврзани да чуваат деловна тајна доколку се работи за основи на сомнение за финансирање тероризам.

Кога се поднесува извештај до Управата, тоа најчесто се прави преку електронски пат, а во некои случаи се доставува и преку пошта. Податоците кои се доставуваат се класифицирани како доверливи и се запазуваат стандардите да се зачува нивниот доверлив карактер. Управата користи разна безбедносна опрема за примање, анализирање и зачувување на информациите кои и ги праќаат субјектите, каде што податоците и извештаите што се разменуваат се шифрирани, како начин на нивно обезбедување. Од страна на вработените, овие информации не може да бидат злоупотребени бидејќи според Законот за заштита на личните податоци¹ и Законот за класифицирани информации¹, сите кои во извршувањето на својата службена дејност, доаѓаат во контакт со ваков вид на информации, подлежат на кривично-правна и материјална одговорност доколку не ја чуваат службената тајна. Управата може да бара достава на податоци и документација од сите државни органи доколку има потреба од нив, што алудира на значењето на меѓу институционалната соработка. Во базите на Управата, податоците се чуваат најмалку 10 години од нивното примање.

Најзначајната фаза во работењето на Управата е анализата, обработката и меѓусебната поврзаност на податоците, бидејќи после неа се донесува заклучок за постоење на кривично дело, (во нашиот случај, финансирање тероризам) и се изготвува извештај наменет за истражните органи (МВР, УФП, ЈО). Финансиско – разузнавачката анализа главно е иницирана од пријава на субјектите за сомнителна трансакција, затоа Управата, освен на податоците, прави и целосна анализа на сите институции кои се дел од системот за да собере сознанија која институција со каков вид на податоци располага и колку истите се потребни за расветлување и докажување на тероризмот.

Доколку се прибави доволно доказен материјал за извршено кривично дело финансирање тероризам, тогаш Управата има надлежност да преземе привремени мерки. Тоа се должи на фактот што процесите на судење за ова кривично дело траат долго и им даваат доволно простор на криминалните структури да го сокријат нелегално стекнатиот приход. За тоа да се оневозможи, воведени се мерки со кои привремено се замрзнуваат парите или имотот за целите на конфискација.

Што се однесува до меѓународната соработка, Република С. Македонија преку Управата е членка на групата ЕГМОНТ во која се третираат проблеми поврзани со перењето пари и финансирањето тероризам со давање меѓусебна помош со размена на податоци.

Според податоците на УФР, за 2018 година, од вкупниот број извештаи кои ги доставиле субјектите (228) само 5 извештаи се со сомнение за финансирање тероризам. “По анализата на сомнителните случаи, Управата за финансиско разузнавање до надлежните институции лани има доставено вкупно 28 извештаи, од кои 26 извештаи со сомнение за перење пари и 2 извештаи со сомнение за финансирање тероризам.”ⁱ

4.7.2. Царинска управа

Царинската управа на Република Македонија претставува орган кој извршува работи, односно презема мерки за контрола на царините според Законот за царинска управа. Таа е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии, а нејзината организациона структура е составена од сектори и царинарници, кои имаат посебна цел и задача меѓутоа работат поврзано и координирано.

Посебно значаен сектор, за темата на истражување е Секторот за контрола и истраги кој во својот состав ги вклучува Одделението за истраги; Одделението за разузнавање, Одделението за управување со ризик, Одделение за контрола на трговски друштва и Одделение за оперативни работи. Секторот за контрола и истраги презема мерки и активности за откривање и расветлување на кривични дела, фаќање и пријавување на нивните сторители и обезбедување на доказен материјал.

Обезбедувањето на граничните премини е доста важно во борбата против тероризмот, поради тоа што преку нив може да навлезат во државата интернационални терористички борци, но и поради други видови на кривични дела кои му одат во прилог на финансирањето на тероризмот. Како криумчарењето, трговијата со дрога, оружје, луѓе итн. Вработените во царинската служба вршат надзор на сите лица кои влегуваат и излегуваат од државата и при тоа внимаваат дали некое од тие лица се наоѓа на листите на терористи кои ги поседуваат безбедносните служби. Царинската управа има свои овластувања кои и даваат право да идентификува осомничен, да врши технички надзор заради спречување на кривични дела, како и да прибира информации за кривичните дела или царински прекршоци.

Царинската управа во своето работење има потреба од користење на разна техничка опрема, службени автомобили опремени со светлосна и звучна сигнализација, кучиња за детекција на дрога, експлозивни средства итн. Царинската управа поседува посебен систем за видео надзор кои се состои од два потсистеми: систем кој врши целосно набљудување на местото на граничните премини и систем за препознавање на регистерски таблички на превозните средства. Табличките кои се препознаваат се пренесуваат на одредена листа која се испраќа во централна база на податоци, а во случај кога камерата препознава табличка која е под сомнение, во истиот момент се вклучува алармен сигнал. Видео надзорот на граничните премини се извршува 24 часа на ден и тој може да се употребува како материјален доказ доколку дојде до некое противзаконско дејствие.

Службениците на царината можат да побараат соодветна помош и заштита од Полицијата и Армијата во справувањето со кривични дела доколку сметаат дека тоа е неопходно, поради сложеноста на задачата со која се справуваат.

Одделението за разузнавање прибира и анализира податоци кои имаат врска со откривањето на криумчарењето или увозот/извозот на стоки кои се забранети или ограничени во земјата.

За справување со кривичните дела исто така важно е и Одделението за оперативни работи, кое се состои од Служба за мобилни тимови и Служба за

мобилен скенер кое има задача да учествува во акции против недозволената трговија со стоки кои придонесуваат за финансирање на тероризмот, како и други царински кривични дела или прекршоци. Глобалниот тероризам како закана во современиот свет бара подобрување на контролата на граничните премини, односно контролата на увозот и извозот на стоки. Мобилните тимови и мобилните скенери се клучен дел во мерките што се преземаат во справувањето на криминалот за кој се надлежни царинските служби. По препорака од Светската царинска организација, Царинската управа поседува четири мобилни скенери, кои поради големината на транспортните средства кои ја преминуваат границата, се практични за брз и ефикасен преглед на стоките. Скенерите може да се монтираат секаде и имаат капацитет да скенираат до 25 камиони или други поголеми превозни средства за еден час, што им оди во прилог и на граѓаните кои нема многу да чекаат за да ја поминат границата. Тие поседуваат и камери за видео надзор, а се вклучува и звучна сигнализација кога е скенирана некоја сомнителна стока, без разлика колку добро таа е сокриена. Од друга страна, мобилните тимови ја проверуваат онаа стока која е пронајдена, ја заплenuваат и пријавуваат до надлежните служби. Царински службеник може да запре и изврши претрес и преглед на секое транспортно средство што влегува или излегува од државата доколку постојат основани причини за сомнеж дека се пренесува некој вид нелегална стока, а исто така може да пребарува во сите прегради и места во внатрешноста на транспортното возило. Во одредени случај, Управата може да побара од Судот примена на посебни истражни мерки доколку ситуацијата тоа го налага.

Одделението за истраги презема акции кои се однесуваат најчесто на откривање, расветлување и докажување на кривични дела од економскиот криминал, а во неговиот состав влегуваат Службата за борба против економскиот криминал и Службата против криумчарење. Одделението подготвува кривични пријави кои му ги доставува на јавниот обвинител, а притоа ги следи трендовите на појавните облици на економските кривични дела и нивната динамика.

Освен преземањето на потребните мерки и дејствија, многу е важно да се работи на спречувањето на корупцијата помеѓу царинските службеници, а за таа

цел се изготвува Стратегија за интегритет и борба против корупцијата во Царинската управа на Р. Македонија.

4.7.3. Управа на финансиска полиција

Во рамките на Министерството за финансии постои и Управата на финансиската полиција која е одговорна за кривично гонење на сторители кои извршиле финансиски кривични дела, како перење пари, финансирање тероризам, криумчарење, даночно затајување, недозволена трговија и други дела со кои сторителите се стекнуваат со противправна имотна корист од значителна вредност. Заштитата на финансиските интереси на државата и правната рамка на работењето на Управата е дефинирана во Законот за финансиска полиција. Управата на финансиската полиција, во соработка со полициските службеници од МВР и царинските службеници на Царинската управа функционираат како правосудна полиција која му е ставена на располагање на јавниот обвинител во откривањето и докажувањето на финансиски кривични дела.

Со законот се утврдени надлежностите на Финансиската полиција кои дополнително ќе ги објасниме со посебен осврт на нивната функција во откривањето на финансирање тероризам. Финансиската полиција има надлежност само врз откривањето и вршењето на криминалистичка истрага на претходно наведените кривични дела, кои противправно стекнатата имотна корист може да ја искористат за финансирање на терористички организации. Терористичките организации ретко ги добиваат своите финансиски средства преку легални извори на приход. Најчесто тие се служат со недозволена трговија на дрога или оружје како и другите видови на финансиски криминал. Борбата против тероризмот е сложена и комплексна поради тоа што мора да се разгледува од повеќе аспекти,(како од превенцијата, контратерористичките акции, финансирањето итн.). Затоа, Управата на финансиска полиција, заедно со Царинската и Управата за финансиско разузнавање претставуваат еден систем кој е насочен кон спречување нелегален приход кој подоцна би можел да се употреби за остварување терористички цели. Во мерките што ги презема може да се набројат собирањето и анализата на сомнителни трансакции, следење на трагата на парите, односно следење на нивното движење од самиот извор па се до

крајната дестинација, врши увид и преглед на сметководствени податоци и се служи со разни компјутерски евиденции и врши форензичка компјутерска анализа на привремено одземени компјутерски или други електронски уреди. За кривичните дела кои се во нејзина надлежност, Финансиската полиција поднесува кривични дела до јавниот обвинител.

Други овластувања кои според Законот ги има Финансиската полиција се следниве:

- 1) проверка на идентитет на лица;
- 2) повикување на граѓани и собирање на информации;
- 3) приведување;
- 4) лишување од слобода;
- 5) задржување;
- 6) пренасочување, насочување или ограничување на движењето на лица и превозни средства на определен простор за нужно потребно време;
- 7) привремено одземање на предмети;
- 8) увид и преглед во деловни книги и друга документација;
- 9) прикриено полициско дејствување;
- 10) сопирање, преглед на лица, багаж и превозни средства;
- 11) собирање, обработка, анализа, користење, оценување, пренесување, чување и бришење на податоци;
- 12) обезбедување на примероци од ракопис и потпис;
- 13) употреба на техничка опрема и
- 14) примена на посебни истражни мерки и прикриени извори на податоци согласно со Законот за кривичната постапка.

Службениците на Управата за финансиска полиција имаат овластување да носат оружје и да употребуваат средства на присилба во случаите кога тоа е неопходно, исто како полициските службеници. Сите правни и физички лица не се должни да ја чуваат деловната тајна доколку, Финансиската полиција побара

некои информации од финансиски карактер. Исто така тие се задолжени да и овозможат пристап до секаков вид документација, евиденција, записници, документи, компјутерски податоци итн. Како главен проблем на Финансиската полиција засега се појавува недостатокот на средства за примената на посебните истражни мерки, како следењето на комуникациите. Заменик-директорот на Управата изјавил дека нема соодветна апаратура за следење на комуникациите од 2015 година.¹ Ова е голем пропуст кога се работи за следење на финансиските средства кои му одат во прилог на тероризмот, поради самата комплексност на организираниот криминал каде што сторителите се добро организирани со соодветен заштитен механизам и потребата од посебните истражни мерки, за да се навлезе во сржта на ваквата структура, е повеќе од потребна.

4.8. Други институции вклучени во борбата против тероризмот

Освен горенаведените, во борбата против тероризмот и екстремизмот, вклучени се и други институции, кои не ја играат клучната улога, но сепак се важен фактор кој го условува успехот на целокупниот систем за национална безбедност на Р. Македонија.

Министерството за надворешни, со својата надлежност, учествува во координирањето на мерките и активностите кои се преземаат во борбата против тероризмот, помеѓу земјите кои се занимаваат со оваа проблематика, односно преку регионална соработка учествува во глобалната стратегија за спречување и сузбивање на тероризмот и терористичките организации. За зајакнување и поддршка на борбата против тероризмот, државите работат на билатерален и мултилатерален план преку размена на информации, размена на успешни практики, пружање кривично-правна помош и сл.

Својата улога, МНР ја остварува преку Секторот за меѓународна и регионална/ безбедносна соработка кој е одговорен за борбата против тероризмот.

Министерството за правда има надлежности преку кои на индиректен начин е вклучено во борбата против тероризмот. Дел од тие надлежности се судството, јавното обвинителство, јавното правобранителство; државната управа; кривичната одговорност и одговорноста за прекршоци; извршувањето на

санкциите за кривични дела и прекршоци; судските вештачења, експертизи и супер-вештачења и др. Во рамките на министерството делува и Секторот за меѓународна правна соработка, кој е централен орган во меѓународната правна помош.

Исламската верска заедница (ИВЗ) преку верските лидери зазема место во оваа тема, кои се луѓе што имаат кредибилитет и прифатлив статус во заедницата и со нивните совети и поддршка може да помогнат во превенцијата на радикалните движења. Институциите се должни да соработуваат со верските лидери за да развијат соодветна стратегија која може да се применува на една територија. ИВЗ како официјална Исламска верска заедница во Р. Македонија, вложува напори за искоренување на насилните методи во името на било која религија и приклучување кон ваков вид на групи. Заедницата има развиено идеја за проект за спречување на радикализацијата и тероризмот, преку кревање на јавната свест и досегање до муслиманската заедница во Македонија и работа за ресоцијализација на поранешните странски борци вратени во земјата, како и поддршка за нивните семејства кои доживеале неприфаќање и социјално исклучување од заедницата.

Своја улога заземаат и Единиците на локалната самоуправа. Локалните заедници придонесуваат за борбата против тероризмот преку познавањето што го имаат за потенцијалните или поранешните сторители на кривични дела поврзани со тероризмот, како лица кои живеат на одредено подрачје и се дел од заедницата.

Единиците на локалната самоуправа и ИВЗ во пракса, се многу малку вклучени во активностите насочени за решавање на овој проблем, поради тоа што нивната улога не е клучна во тој процес. Меѓутоа, тоа е голем пропуст во начинот на функционирање бидејќи токму овие тела може да остварат блиски контакти со лица поврзани со тероризмот или странски војски и со тоа да станат богати извори на информации.

За подобрување на соработката, македонските власти неодамна основаа координативно тело за борба против тероризмот со назив Национален комитет за спречување на насилан екстремизам и борба против тероризам кое има цел да

ги следи и анализира состојбите и да ги координира активностите на институциите кои се надлежни да презмаат мерки и дејствија против насилниот екстремизам и тероризмот. На чело на ова координативно тело стои Национален координатор кој е надлежен да:

- го координира процесот на изготвувањето на националните стратегии за превенција од насилен екстремизам и борба против тероризам со соодветни акциски планови;

- ги координира и насочува активностите на сите субјекти кои се вклучени во имплементацијата на плановите произлезени од националните стратегии во оваа област;

- остварува интензивни контакти со претставници на граѓанскиот сектор, локалната самоуправа, верските заедници, експертската и научната јавност, со цел дефинирање и имплементирање на соодветни мерки за превенција од насилен екстремизам и борба против тероризмот;

- ги следи трендовите на регионален и глобален план и остварува комуникација со соодветни институции и партнери на регионално и меѓународно ниво;

- го координира процесот на спроведување на проценки, анализи и истражувања за причините, појавните облици, но и новите трендови за регрутирање на терористи и

- ги координира активностите поврзани со водењето на национални кампањи за превенција од насилен екстремизам и радикализација и борба против тероризам, одржувањето на широко инклузивни јавни трибини, семинари и слично.ⁱ

Како независен орган, во координативното тело работата ја извршуваат претставници на повеќе институции и тоа МВР, Агенцијата за разузнавање, Воената разузнавачка служба, Царинската управа, Управата за јавни приходи и Јавното обвинителство кои со размена на меѓусебни знаења и искуства ги препознава формите на тероризам и ги одредува мерките кои треба да се преземат како одговор на заканите од ваков вид.

Во рамките на ова тело донесени се две стратегии, како продолжение на досегашните Национална стратегија за борба против тероризмот (2018-2022) и Национална стратегија за спречување насилан екстремизам (2018-2022) кои имаа важност до 2022 година (спомнати во текстот погоре), а во 2023 донесени се двете стратегии со нови цели, приоритети, активности и акциски планови, со важност до 2026 година. Во нивната содржина предвидено е вклучувањето и на другите државни институции како Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование. Работата на овој орган е охрабрувачка, меѓутоа поради фактот што стратегиите опфаќаат период во иднината за нивна имплементација, сеуште нема место за критика.

ГЛАВА 5

5. МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА ВО БОРБАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

Во претходната глава беше опишана работата на безбедносните служби во Република Македонија во однос на нивното справување со тероризмот. Меѓутоа, денес, во XXI век, тероризмот претставува глобална безбедносна закана која бара соработка на безбедносните служби на ниво на целиот свет. Самиот развој на општеството, а со тоа и напредокот на технологијата, придонесуваат за брзо и лесно движење, не само на лица, туку и на стоки, информации и комуникации. Овој развој им оди во прилог, не само на органите на прогонот, туку и на терористите и терористичките организации.

Денес, може лесно да се врбува лице во странска паравоена формација, со пренос на радикални идеи и сфаќања преку слободните комуникациски мрежи, без разлика на државата или континентот во кој се наоѓа. Исто така, интернетот дава пристап до многубројни информации за екстремизмот и тероризмот, па така корисниците може и сами да го идеализираат терористичкиот акт како начин за постигнување на некоја цел.

Од досегашните анализи на терористички напади, може да се заклучи дека ниедна држава не е имуна и надвор од опсег на терористичките организации, а во прилог на тој заклучок се покажа и дека меѓународната соработка во справување со оваа глобална закана е повеќе од потребна. Иако најчесто во терористичките напади страдаат цивили, тие претставуваат колатерална штета и не се цел на самиот напад, туку, преку ваквиот насилан пристап, терористите настојуваат одредени држави или други субјекти да преземат дејствија кои им одат во прилог.

Во борбата против тероризмот, денес, учествуваат државите, нивните институции и меѓународните организации (ОБСЕ, ООН, НАТО, Интерпол итн.) на едно глобално ниво на соработка. Справувањето со ваква закана бара многу повеќе од директно возвраќање на терористичкиот напад, туку и пресретнување, анализа и размена на податоци и информации, како и преземање мерки за

запирање на финансиските средства на организацијата. Меѓународната борба бара и воени интервенции кои ги предводи НАТО во соработка со претходно наведените меѓународни институции.

Борбата против современите форми на тероризмот засега дава резултати и може да се оцени како делумно успешна, поради големиот број на терористички напади кои беа спречени благодарение на работата и соработката на овие институции. Од друга страна пак, секојдневно сме сведоци на информациите за напади од терористи насекаде во светот, а посебно на Блискиот Исток. Сеуште не е најден начин како, субјектите кои се борат против глобалните безбедносни закани, да застанат еден чекор пред сторителите на истите, меѓутоа бројката на терористички напади би била значително поголема без соработката на овие меѓународни организации.

Во продолжение на оваа глава ќе биде разгледана спомнатата соработка преку ООН, ОБСЕ, НАТО, ИНТЕРПОЛ, ЕУ, Советот на Европа, СЕЛЕК, препораките на ФАТФ и надлежноста на ФРОНТЕКС во борбата против тероризмот, и општо нивната безбедносна и заштитна функција.

5.1. ООН (Организација на Обединетите Нации)

Односите помеѓу државите, уште од самото нивно создавање, се засновале врз силата на оружјето и желбата за задоволување на сопствените интереси. Војната била легитимно средство во меѓународните односи во поглед на заштита или остварување на некој интерес. Меѓутоа, со тек на време, војната била ограничена и поставена како инструмент за надворешна политика, а биле воведени разни правни механизми на билатерални и мултилатерални односи за решавање на споровите помеѓу државите. Крајниот резултат на оваа промена во меѓународните односи претставува формирањето на Организацијата на Обединетите нации (ООН), која се состои од неколку важни компоненти како: откажување од употребата на сила како легитимно средство за решавање на споровите помеѓу државите, ангажирање на сите земји членки за спречување на било каков акт на агресија и воспоставување на мир и формирање на едно меѓународно тело кое ќе биде надлежно за утврдување на повредите и понатамошните мерки кои треба да се преземат.ⁱ

ООН е основана на 20 јуни 1945 година во Сан Франциско, меѓутоа нејзиното седиште се наоѓа во Њујорк, САД. Во неа членуваат 193 држави, а членството е отворено за сите мирољубиви држави кои ги прифаќаат обврските кои произлегуваат од Повелбата на Обединетите нацииⁱ

Мирот и безбедноста помеѓу нациите, ООН ги одржува преку Советот за безбедност, кој како орган на Организацијата има надлежност да носи одлуки кои се обврзувачки спрема земјите членки, додека другите органи даваат само препораки. Одлуките кои ги носи Советот се познати како резолуции.

Главната задача на Советот за безбедност е неговата обврска да утврди кога се работи за нарушување на мирот или за акт на агресија и да преземе соодветни мерки и активности за негово повторно воспоставување и одржување во меѓународната заедница. Советот, исто така, има право да преземе принудни мерки спрема оние кои го загрозуваат или нарушуваат мирот, како економски санкции, прекин на средствата за комуникација, прекин на дипломатските односи и сл. односно мерки кои не вклучуваат употреба на вооружена сила.

Оние принудни мерки, кои вклучуваат примена на вооружена сила, Советот ги остварува преку преземање на потребни воени акции од копнен, воздушен или поморски карактер и тие служат исклучиво за воспоставување или одржување на меѓународниот мир. Кога станува збор за примената на принудните мерки, државите членки имаат обврска на Советот да му овозможат користење на соодветните воени контингенти и да му ја обезбедат потребната логистичка поддршка.

Што се однесува на борбата против тероризмот, ООН има усвоено голем број на конвенции кои се поврзани со оваа глобална безбедносна закана, вклучувајќи ги и:

- Конвенција за кривични дела и други акти извршени во воздухопловно поле, Токио, 1963 година

- Конвенција за сузбивање на незаконски киднапирања на авиони, Хаг, 1970 година

-
- Американска конвенција за тероризам, Вашингтон, 1971 година
 - Конвенција за спречување и казнување на кривични дела против лица под меѓународна заштита, Њујорк, 1973 година
 - Европска конвенција за сузбивање на тероризмот, Стразбур, 1977 година
 - Меѓународна конвенција против земање заложници, Њујорк, 1979 година
 - Меѓународна конвенција за спречување на терористички напади со бомби, Њујорк, 1997 година
 - Меѓународна конвенција за сузбивање на финансирање на тероризам, Њујорк, 1999 година
 - Меѓународна конвенција за спречување на акт на нуклеарен тероризам, Њујорк, 2005 година

Од друга страна, пак, Советот за безбедност носи одлуки во форма на резолуции што содржат одредени обврски за државите членки, кои исто така се насочени кон сузбивањето на тероризмот. Поважни од нив се:

- Резолуцијата бр. 1267, донесена 1990 година со која е основан Одборот за санкции наменети против Авганистан поради нудење поддршка на Бин Ладен.
- Резолуцијата бр. 1373, донесена во 2001 година (после терористичките напади на САД) која содржи стратегија за меѓународна борба против тероризмот.
- Резолуцијата бр. 1452, донесена во 2002 година која е насочена кон утврдувањето на недостатоците при замрзнување на средствата поврзани со тероризам.
- Резолуцијата бр. 1540, донесена 2004 година која се однесува на ограничувањата на создавањето нуклеарно, хемиско и биолошко оружје кои не треба да ја спречат соработката помеѓу државите во размената на материјали, средства, опрема, технологија и сл. за мирољубиви цели.

- Резолуцијата бр. 1624, донесена во 2005 година која ги обврзува членките на потполна соработка во борбата против тероризмот и забранува засолнување на лица кои се поврзани со тероризам.

Терористичките напади во САД во 2001 година беа причина за формирање на Антитерористички комитет (Counter-Terrorism Committee – CTC) од страна на Советот за безбедност на ООН чија главна цел е зајакнување на соработката помеѓу државите членки во справување со терористичките закани на нивна територија. Работата на ова тело генерално се состои од:

- посета на земјите за надгледување на нивниот напредок и за да се процени каков вид на техничка помош им е потребна на сите земји поединечно;
- давање на техничка помош со која би им се помогнало на земјите да добијат пристап до финансиските, техничките, законските програми;
- давање на извештаи од земјите кои би помогнале во согледувањето на глобалната слика на состојбите за борбата против тероризмот во секоја од земјите;
- давање на совети и поддршка на земјите во употребата на одредени методи и поставување на стандарди во врска со потребите и условите на самата земја;
- развој на поблиски односи помеѓу другите релевантни организации со цел да се подобри координацијата во преземањето на антитерористички активности со оддржување на специјални состаноци.ⁱ

5.2. ОБСЕ (Организација за безбедност и соработка на Европа)

ОБСЕ - Организација за безбедност и соработка на Европа претставува меѓународна институција која има цел да воспостави безбедносна стабилизација во регионот по демократски пат, односно служи за предупредување и превенција на конфликти, менаџирање со кризи и пост-конфликтно закрепнување. Организацијата има 56 земји членки, а основана е во време на Студената војна како Конгрес за европска безбедност и соработка (КЕБС).

Република С. Македонија членува во оваа организација од 12 октомври 1995 година, а Мисијата на ОБСЕ во земјата почнала со дејствување во 1992 година, со цел да се спречи прелевањето на конфликтите надвор од регионот. Сите активности на ОБСЕ се насочени кон оспособување и помош на

безбедносните институции во усогласување на законодавството и активностите со стандардите на ЕУ, како и спроведување на други предвидени реформи.

“Мисијата ги поддржува националните агенции за јавна безбедност во јакнењето на нивните институционални и оперативни капацитети во борбата против тероризмот . Организира квалитетни и иновативни обуки за употребата на современи техники за идентификување и следење на криминалните организации, финансирањето на тероризмот и патот на "валканите пари ", како и за спречување на радикалните елементи и регрутирањето на потенцијалните терористи. Со цел да се промовира соработката меѓу институциите задолжени за спроведување на законот и да се зајакне нивната меѓународна соработка, Мисијата, исто така, го поддржува учеството на официјални претставници од земјата на меѓународни конференции за превенција и справување со тероризмот.”ⁱ

Поради зајакнувањето на капацитетите на МВР во борбата против тероризмот, Мисијата на ОБСЕ обезбедува разни обуки и курсеви кои се насочени кон превенција на радикализација и врбување на потенцијални терористи.

Проектот на ОБСЕ во Македонија за рано откривање знаци на радикализација започна во 2014 година и главно се заснова на community policing – односно полициското работење во заедницата поради детектирање рани знаци на радикализација кај поединци или групи, како прв чекор во спречување на екстремизот и потенцијалниот терористички напад. Групата наменета за реализација на овој проект беше формирана од припадници на УБК и полициски службеници и во своето работење создаде разни прирачници и упатства за препознавање на радикални знаци наменети за контра терористичките единици. Доколку се пронајдат лица кои се во раната фаза на радикализација, важно е со нив да се работи превентивно, пред да извршат хипотетички терористички напад. Многу полесно е да се одврати едно лице од радикалните идеи и сфаќања пред да изврши било каков акт на насилство. Тие лица не се третираат како терористи, со дискриминација, туку им се пружа помош во менување на ставот и создавање на критичко размислување за радикалните гледишта од кои претходно биле привлечени.

Од едногодишната обука која ОБСЕ ја организираше учествуваа 24 високи службеници на МВР кои добија соодветни знаења и вештини за препознавање на потенцијални знаци на тероризам и негови извршители што претставува позитивен чекор во безбедносните структури.

ОБСЕ има план за проширување на овој проект, не само на безбедносните служби, туку и на другите делови од заедницата, како верските лидери, кадарот на образованието, граѓаните и сл, бидејќи тие имаат клучно значење во раното откривање и превенцијата на тероризмот. Безбедносните служби мора да работат заедно со заедницата како една целина, бидејќи тероризмот како глобална безбедносна закана ги засега сите сегменти на општеството и во заеднички интерес е да се изнајдат мерки и решенија за идентификување и справување со овој феномен.

“Доколку структурните и процедуралните канали на полициското работење водено од разузнавање се на место и добро функционираат, прибирањето и проследувањето на информации и сомневања станува интегрален дел од секојдневните должности на сите органи за спроведување на законот, вклучувајќи ја униформираната полиција, граничното управување и царинските служби.”ⁱ

Во 2018, ОБСЕ склучи договор со ОН во вид на Меморандум за разбирање кој има за цел да ја зајакне соработката помеѓу двете меѓународни организации во борбата против тероризмот.

5. 3. НАТО (Организација на Северноатлантскиот Договор)

Организацијата на Северноатлантскиот Договор – НАТО (North Atlantic Treaty Organization) претставува сојуз помеѓу 26 држави од Северна Америка и Европа, кои се насочени кон остварување на целите на Северноатлантскиот договор, кој бил потпишан на 4 април, 1949 година во Вашингтон, САД.

Договорот главно се заснова врз примената на политички и воени средства во интерес на заштитата и безбедноста на земјите-членки, демократијата, слободата на поединецот, мирно надминување на споровите помеѓу државите и промовирање на овие вредност во евроатлантската област. Алијансата (како што

се нарекува НАТО) ја остварува идејата за заштита на нејзините членки од агресија и го почитува принципот со кој нападот на една земја се смета за напад на сите земји-членки.

Тероризмот, НАТО го третира како еден од главните приоритети по нападите на САД во 2001 година од страна на терористичката организација “Ал Каеда”, кога за прв пат Алијансата се повикала на членот 5 од Договорот, според кој нападот на една земја-членка се третира како напад на сите земји-членки.

Борбата против тероризмот под раководството на НАТО се одвиваше во две фази:ⁱ Како прва фаза се смета периодот од 2001 до 2006 година каде што е забележан добар напредок во воспоставување и примена на мерки од страна на НАТО, како на пр. посебни мерки за надгледување на воздушниот простор на САД, формирани беа единици за брз одговор, примена на нови технологии за меѓународна поддршка и помош. Втората фаза, пак, започнува со Самитот во Рига, одржан 2006 година каде што тероризмот, во придружба на оружјето за масовно уништување, е определен за најголема опасност во наредните години, и со тоа се разгледува нов пристап каде што освен постоечките механизми за борбата против терористичките закани се воспоставија нови воени, правни и политички мерки.

Мора да се спомне и Самитот во Истанбул во јуни, 2004 година каде беше договорен пакет антитерористички мерки кои имаат големо значење.

“Овие мерки вклучуваат подобрена размена на разузнавачки информации преку Разузнавачката единица на НАТО за терористички закани и преку други средства; подобрување на способноста на НАТО брзо да одговори на националните барања за помош, како реакција на терористичките напади; помош во обезбедувањето заштита за време на одредени големи настани; зајакнување на поддршката на операциите о борбата против тероризмот под водство на НАТО; зголемена соработка со земјите партнери и со другите меѓународни и регионални организации и подобрување на релевантните капацитети.”ⁱ Овој пакет антитерористички мерки исто така вклучува и специјализирана програма за вооружување која е главно фокусирана на справување со импровизиран

експлозивни направи, намалување на ранливоста на авионите и хеликоптерите од ракетни гранати, заштита на пристаништата и бродовите од експлозиви, откривање и отстранување на оружјето за масовно уништување, справување и заштита од минофрлачи и заштита на инфраструктурата.

5.4. ИНТЕРПОЛ (Меѓународната организација за криминалистичка полиција)

Меѓународната организација за криминалистичка полиција – ИНТЕРПОЛ е меѓународна полициска организација, во која членуваат 190 земји, што ја прави втора најголема меѓународна организација по Организацијата на Обединетите нации. Формирана е во 1923 година со цел да овозможи меѓународна полициска соработка во превенцијата и борбата против криминалот, посебно оној криминал со интернационални димензии. Во составот на Интерпол влегуваат Генералното собрание, Генералниот секретаријат, Извршен комитет, Национални централни бироа и советници. Генерално, соработката се остварува преку Националните централни бироа, кои ги има во секоја земја-членка на Интерпол.

Интерпол има формирано специјална група која го третира проблемот со тероризмот, како закана која резултира со тешки последици. Одлуката за формирање на вакво тело е донесена на 53 Генерално собрание, кое се одржало во Вашингтон во 1985 година. Освен со тероризмот, групата работи и во областите поврзани со огнено оружје и експлозиви, напади и закани врз цивилна авијација, пиратство на море и оружје за масовно уништување.

Главната улога на Интерпол во борбата против тероризмот се состои во овозможување на размена на информации помеѓу безбедносните органи на глобално ниво, како и поддршка на националните полициски служби во размената на ваков вид на информации. Интерпол има бројни контакти со многу меѓународни организации и организира разни состаноци и симпозиуми поврзани со борбата против тероризмот.

Справувањето со терористичките закани е невозможно без формирањето на мрежа на податоци за терористите, нивна анализа и активности насочени кон сузбивање на финансирањето на тероризмот, кои ќе бидат употребени во

меѓународната полициска соработка која ја овозможува Интерпол. Базите на податоци, освен профилите на терористите, содржат и податоци за отпечатоци од папиларни линии, ДНК, огнено оружје, украдени и загубени патни исправи итн. Најголемата улога, во областа на антитерористичките активности, Интерпол ја игра преку секојдневните контакти меѓу националните централни бироа на земјите-членки на Интерпол.

Помеѓу 1967 и 1983 година, Генералното собрание на Интерпол има ратификувано 17 резолуции поврзани со тероризмот.

Понатаму, со Резолуцијата од 1984 година дефиниран е нов став на Интерпол во справувањето со тероризмот, со Резолуцијата од 1993та година, терористичките напади се поделени во категории, а во 2001 (по терористичкиот напад на САД), Интерпол донесол Резолуција АГ-200-РЕС-05, со која се осудува нападот како напад против човештвото, со што неговото раководство имплементирало нови тактики за борба против тероризмот каде најголемото внимание е посветено на неговото финансирање. Интерпол на меѓународната заедница и ја пружа неопходната помош во спроведувањето на антитерористички активности на земјите-членки, така што тие секојдневно доставуваат нови податоци, па Интерпол има огромна колекција на податоци за поединци и групи осомничени за терористички активности.

5.5. Европската Унија

Европската Унија (создадена со договорот во Мастрихт во 1991 година) има три основни активности или т.н. столбови на унијата. Првата активност, се однесува на политичката и економската соработка, вториот столб активности се однесува на заедничката надворешна и безбедносна политика и третиот столб е основан за соработка меѓу Унијата во сферата на судството и полицијата.

Европските казнени законодавства постигнаа висок степен на хармонизација во областа на спречување на тероризмот како резултат на имплементацијата на поголем број конвенции на ООН за тероризмот. Меѓутоа, сепак имплементирани се различни инструменти на полициска и судска соработка.

По настаните од 2001 година, Советот усвои рамковна одлука за зајакнување на борбата против тероризмот, која е донесена врз основа на Договорот за Европската Унија. Овој договор предвидува “заедничка активност за спречување на овој облик на криминал, низ потесна полициска соработка, царинска соработка и соработка на другите државни органи, вклучувајќи го Европол, судска соработка и апроксимација на казнените законодавства.”ⁱ

Според тоа, секоја држава-членка има обврска да воспостави своја јурисдикција на сите дела на тероризам извршени на нејзина територија или од нејзини државјани. Друга одлука, која е значајна за борбата против тероризмот е одлуката на Советот од 2002 година за примена на специјални мерки во полицискиот сектор, односно да се формира специјална единица во рамките на полицијата во сите држави-членки која ќе има пристап до сите информации за истрагите во врска со тероризмот.

“Европската Унија има усвоено Декларација на солидарност во која европските лидери именувале координатори на антитерористички мерки и прв пат промовирале идеја за создавање на разузнавачки агенции во рамките на Европската Унија.”ⁱ

Сите мерки на ЕУ во поглед на борбата против тероризмот се умерени, односно воените дејствија ги сведуваат само како краен одговор на терористички акти од поголеми размери.

Како најважна алатка на ЕУ, во полициската соработка, се јавува ЕВРОПОЛ, основан со Конвенцијата за ЕВРОПОЛ од 1995 година. Исто како ИНТЕРПОЛ, и ЕВРОПОЛ функционира во вид на мрежа за соработка во истрагите и размена на информации помеѓу државите-членки на Европската Унија. Секоја држава ги претставува своите интереси преку национални тела, а главната задача се состои од подобрување на соработката на полициските служби помеѓу државите членки, , трговијата со наркотични дроги и други тешки видови на транснационален криминал. За ангажирањето на ЕВРОПОЛ во истрагите, потребно е кривичното дело да е сторено од организирана група, а не поединец и да претставува предмет на интерес на две или повеќе држави-членки.

Во поглед на граничната контрола, во 2017 година беше донесен нов систем за зајакнување на безбедноста на надворешните граници на државите од Шенген зоната, додека се работи на систем со кој ќе се следат движењата на лица кои не се државјани на ЕУ додека престојуваат во границите на Шенген зоната.ⁱ

5. 6. Совет на Европа

Советот на Европа е европска меѓународна политичка организација чија главна задача е зацврстување на принципите на слободата, демократијата, заштитата на човековите права и владеењето на правото во Европа. Седиштето се наоѓа со Стразбур, Франција.

Едно од најзначајните достигнувања на Советот на Европа е изработката и потпишувањето на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи.

Во однос на антитерористичките мерки, од страна на Советот на Европа, донесени се неколку конвенции и додатни протоколи, од кои некои директно се однесуваат на тероризмот, а други се индиректно поврзани со тоа прашање.

Како најважна од сите може да се издвои Европската конвенција за превенција на тероризмот (бр.196) која стапила во сила 2007 година и се однесува на зајакнување на активностите на државите-членки во превенцијата на тероризмот со усогласување на нивните законодавства во инкриминирањето на одредени активности, како јавното провоцирање, врбување и обука на лица со цел да учествуваат во терористички активности. Други конвенции донесени од Советот на Европа се:

- Европска конвенција за забрана на тероризмот (бр.090)

- Европска конвенција за перење пари, потрага, заплена и конфискација на приноси од кривично дело и финансирање тероризам (бр.198)

Други конвенции индиректно поврзани со тероризмот:

- Европска конвенција за Сајбер-криминал (бр.185)

- Европска конвенција за перење пари, потрага, заплена и конфискација на приноси од кривично дело (бр.141)

- Европска конвенција за надомест на жртви на насилни кривични дела (бр.116)

- Европска конвенција за трансфер на постапки во кривични предмети (бр. 073)

- Европска конвенција за меѓусебна помош во кривичните предмети (бр. 030)

- Европска конвенција за екстрадиција (бр. 024)

5.7. СЕЛЕК (Јужноевропскиот центар за спроведување на законот)

Јужноевропскиот центар за спроведување на законот (СЕЛЕК) е интернационална организација на повеќе држави за заедничко работење на полицијата и царината, со заеднички ресурси и средства, со цел справување со прекуграничниот организиран криминал во регионот.

СЕЛЕК, е основан 1999 година за соработка на 13 земји-членки и тоа: Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Црна Гора, Србија, Словенија, Романија, Молдавија, Унгарија, Турција и Грција за брза размена на информации и докази кои се однесуваат на интернационалниот организиран криминал.

Основачкиот документ на СЕЛЕК е Конвенцијата за Јужноевропскиот центар за спроведување на законот, која стапила во сила на 7 октомври 2011 година.

СЕЛЕК има оформено Антитерористичка специјална единица, во 2003 година, која се занимава со прашања поврзани со тероризмот, а координирана е од Република Турција. Специјалната единица во својот состав има група за Трговија со оружје, Трговија со оружје за масовно уништување и за терористички групи. Единицата организира редовни состаноци и форуми за дискусија на експертите од земјите-членки и земјите партнери на СЕЛЕК, на кои тие споделуваат искуства и предизвици, иницираат заеднички истраги, ги оценуваат

дотогашните активности и одлучуваат за понатамошното постапување во однос на тероризмот.

Како една од поважните работилници на СЕЛЕК може да се издвои работилницата одржана на 29-30 Јуни 2011 година во Белград, Србија за преземање мерки за спречување на финансирањето на тероризмот. Главна тема на овој собир била поврзаноста на финансирањето тероризам со организираниот криминал (трговија со дрога, перење пари, трговија со оружје). Заедницата покажала загриженост и за можноста за злоупотреба на невладиниот сектор за целите на тероризмот.

Потоа, на 4 Јули во Белград, одржан е состанок на повеќе од 80 експерти во областа на борбата против тероризмот, каде како главна тема се појавува финансирањето на тероризмот во Југоисточна Европа. Целта на состанокот била споделување на идеи, подигнување на свеста за значењето на тероризмот и зајакнување на соработката помеѓу земјите членки.

На 7 Април, 2016 година, СЕЛЕК организира состанок на Антитерористичката единица во Букурешт, Романија. Освен земјите-членки, на состанокот учествувале и партнерите на СЕЛЕК (ЕВРОПОЛ, ИНТЕРПОЛ, Италија, Шпанија, Холандија, Велика Британија, Украина и САД-ФБИ).

5.8. ФАТФ - Оперативна група за финансиски акции

Оперативна група за финансиски акции или ФАТФ (Financial Action Task Force, FATF) е меѓународна организација која се занимава со определување на мерки и дејствија насочени против перењето пари и финансирањето тероризам. Оваа група ги поставува стандардите по кои треба да се водат националните законодавства на секоја држава во однос на овие финансиски прашања, во вид на препораки.

Групата, практично се бави со анализирање на приходите на криминалните групи, начинот на трошење, трансакциите, фондовите, па така, има доставено 40 препораки против перењето пари до меѓународната заедница, која треба да ги имплементираа во соодветните институции. Препораките немаат обврзувачко дејство туку поттикнуваат доброволна соработка помеѓу државите.

Поради сличноста во прибавувањето на средствата во сите видови криминални активности, ФАТФ не го третираше проблемот со финансирањето на тероризам надвор од перењето пари, меѓутоа тоа се променило по терористичкиот напад во Њујорк на 11 септември 2001 година кога групата утврдила дека е потребна организирана меѓународна акција во борбата против тероризмот. Анализирани се дека терористичките организации, финансиските средства најчесто ги добиваат преку криминални активности (трговијата со дрога, трговија со оружје, трговија со луѓе и проституција, грабежи, киднапирања, легално основани фондови итн.), а поретко се директно спонзорирани од државите кои го поддржуваат тероризмот поради најстрогата осуда од меѓународната заедница. Напорите на ФАТФ во борбата против тероризмот може да се согледаат преку 9те препораки кои ги усвоија земјите-членки, од кои 8 се предложени веднаш по настаните од 11 септември 2001 година, а последната е додадена подоцна во 2004 година:

1. Да се имплементира и ратификува правниот инструментариум на Обединетите нации, каде што вниманието главно е насочено кон Конвенцијата на ООН за спречување на финансирањето на тероризмот и Резолуцијата на Советот за безбедност 1373, но и другите конвенции што се однесуваат на справувањето со финансирање на тероризмот.

2. Инкриминирање на финансирањето тероризам и останатите дејствија поврзани со тероризмот, што би значело воведување на финансирањето тероризам како казнено дело во сите национални казнени законодавства.

3. Земјите – членки треба да создадат услови за конфискација и замрзнување на имотот со кој располагаат терористите и терористичките организации, како и на имот кој е во сопственост на други организации, меѓутоа се користи за финансирање на тероризмот.

4. Пријавување на трансакции за кои постојат основи на сомнение дека се поврзани со финансирањето тероризам. Финансиските институции, кои при вршењето на својата дејност, може да дојдат до сознанија за сомнителни фондови

или трансакции, што може да бидат наменети за финансирање тероризам, се должни да пријават на надлежните органи.

5. Да се овозможи меѓународна соработка помеѓу службите кои го третираат проблемот со финансирање на тероризмот, преку разни договори и слични механизми на соработка, поради заеднички истраги, размена на информации и пружање на меѓусебна казнено-правна помош.

6. Да се прошират мерките на алтернативните дознаки на пари, во таа смисла што сите органи кои вршат трансфер на пари ќе бидат регистрирани и лиценцирани, ќе се воведат мерки за евидентирање на трансакции и ќе се санкционираат сите нелегални трансфери на пари.

7. Да се внесуваат податоците на клиентот во извршените електронски трансфери на пари од страна на финансиските и други институции и да се третираат со посебно внимание оние трансфери каде што податоците се непотполни.

8. Да се преземат мерки против злоупотреба на непрофитните организации кои лесно може да бидат насочени за целите на тероризмот (како легални средства), поради недостатокот на законска регулатива по ова прашање.

9. Да се преземат мерки за спречување на прекуграничниот пренос на пари или други хартии од вредност за кои постои сомнение дека ќе бидат искористени за финансирање на тероризмот.

5.9. ФРОНТЕКС – Агенција за европска гранична и крајбрежна стража

Советот на Европа, во 2004 година ја воспостави Европската агенција за управување со оперативната соработка на надворешните граници на државите – членки (ФРОНТЕКС) за подобрување на управувањето со надворешните граници на земјите – членки на Европската Унија, што ги подразбира копнените, водените граници, заедно со аеродромите и пристаништата. Под надворешни граници се подразбираат оние граници кои раздвојуваат две земји од кои само едната е членка на ЕУ, што е логично, бидејќи после Шенгенскиот договор помеѓу земјите – членки нема гранична контрола. Целта на оваа агенција е да ја зголеми

примената на мерките кои се однесуваат на управувањето со надворешните граници, така што, ќе се координираат активностите на надлежните органи на државите – членки во имплементирањето на тие мерки, обезбедувајќи ефикасна контрола и надзор врз надворешните граници. За остварување на оваа цел, ФРОНТЕКС обезбедува техничка поддршка на органите, воспоставува заеднички стандарди, организира обука на гранични службеници, врши проценка на ризик, помага во заедничките операции на државите и сл. ФРОНТЕКС, во своето работење соработува со други меѓународни организации како што се ИНТЕРПОЛ и ЕВРОПОЛ.

Во 2016 година, со усвојувањето на нова Регулатива за ФРОНТЕКС, беше разгледано прашањето за воспоставување на европска гранична и крајбрежна стража, така ФРОНТЕКС доби ново име – Агенција за европска гранична и крајбрежна стража. Олеснетото и ефикасното управување со границите е доста важно во борбата против тероризмот, имајќи ја во предвид неговата интернационална димензија. Соодветното обезбедување на границите има клучна важност од повеќе аспекти. Прво, преку разните нелегални трговии се добиваат средства и приходи кои се користат за финансирање и техничка помош на терористичките организации, а од друга страна пак, самите терористи кои се наоѓаат на “црните листи” на органите на прогонот и општо, на меѓународната заедница, често бегаат во други држави преоѓајќи ги официјалните гранични премини или други диви премини. Задачите на ФРОНТЕКС генерално се состојат од извршување на следниве активности:

- следење на миграциите и спроведување анализи на ризик во однос на граничното управување
- техничка и оперативна помош во организирањето на заеднички операции
- иницирање брзи интервенции на надворешните граници во справувањето со несразмерни предизвици
- воспоставување и распределување на тимовите на европската гранична и крајбрежна стража

-
- обезбедување резервна техничка помош
 - воспоставување тимови на европската гранична и крајбрежна стража за помош во врска со испитување, проверка, идентификација и земање отпечатоци од прсти
 - поддршка за развој на техничките стандарди за опремата и нивно осовременување
 - им помага на земјите-членки во спроведување на процесите за враќање на повратници преку координирање или организирање на операциите за враќање
 - поставува групи и стручни лица за набљудување и придружба на враќањето
 - спроведува обука на службениците за граничен надзор
 - учествува во развојот и иновациите во активностите релевантни за заштитата на надворешните граници
 - развива информациски системи за брза и ефикасна размена на информации за ризици поврзани со граничното управување

Наведените надлежностите на ФРОНТЕКС и одат во прилог и на борбата против тероризмот, помеѓу останатите криминални активности кои ги вклучуваат надворешните граници.

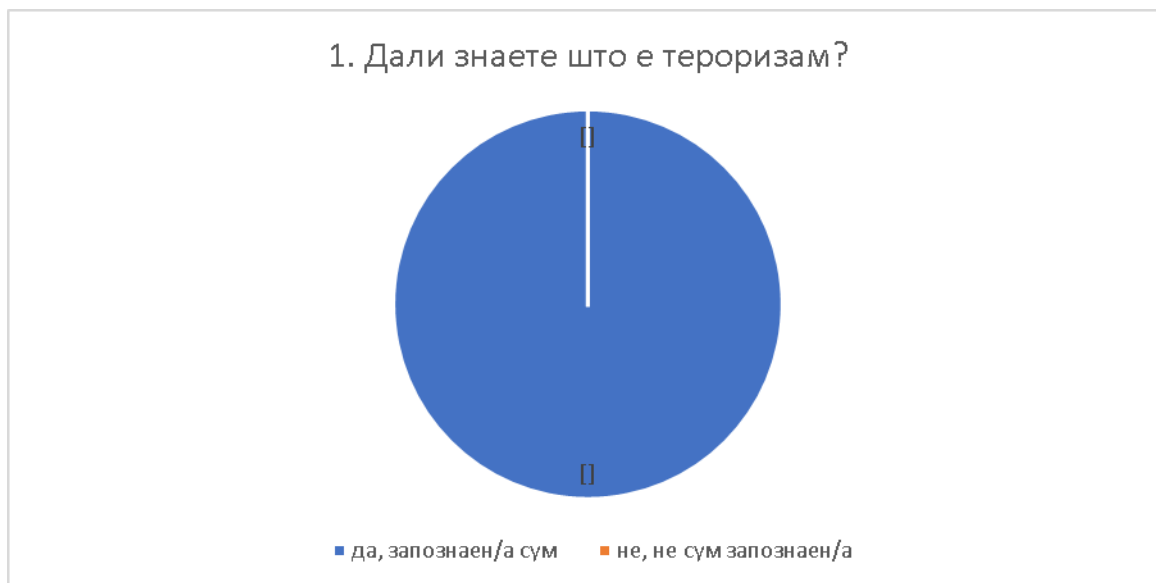
ГЛАВА 6

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИ ОД СПРОВЕДЕНО ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ

За целта на овој магистерски труд, освен користењето на домашна и странска литература, беше спроведено и емпириско истражување со помош на анкетен прашалник. Целната група беа студенти на Факултетот за безбедност при Универзитетот “Климент Охридски” и Факултетот за детективи и безбедност при ФОН Универзитет, од кои дел се вработени во безбедносните служби. Анкетниот прашалник беше одговорен од вкупно 100 лица, од кои машкиот пол беше застапен со 46%, а женскиот со 54%, годините на испитаниците варираат од 19 до 55 години, а што се однесува до националноста вклучени се лица од македонска, албанска и турска националност. Целта на овој прашалник беше да се дојде до одредени сознанија за недостатоците на антитерористичките мерки и активности кои ги преземаат безбедносните служби на Република с. Македонија, за да може полесно да се изнајдат решенија за решавање на проблемите со кои се справуваат овие служби.

1. Анализа на резултатите од анкетните прашања

На **првото прашање**, дали знаете што е тероризам, позитивно одговориле сите испитаници, што не е зачудувачки факт бидејќи анкетираниите лица имаат високо образование во областа на безбедноста.

1.1. Графикон број 1

Второто прашање се однесуваше на познавањето за методите, начините и средствата за спротивставување на тероризмот, на кое позитивно одговориле 92% од испитаниците, додека 8% се уште не се запознаени со истите.

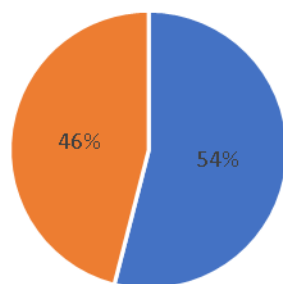

1.2. Графикон број 2

Дали досегашните мерки и активности насочени кон спротивставување на тероризмот постигнале соодветни резултати – гласеше **третото прашање**. Преовладуваше позитивниот одговор, меѓутоа може да се каже дека мислењата се

поделени, бидејќи 54% дале позитивен одговор, додека 46% не се задоволни од досегашните резултати.

3. Според вас, дали досегашните мерки и активности насочени кон спротивставувањето на тероризмот, постигнале соодветни резултати?

■ да, сметам дека ги постигнале ■ не, сметам дека не ги постигнале

1.3. Графикон број 3

На лицата кои одговорија негативно им беше овозможено во својот одговор да дадат и предлог (доколку го имаат) за дополнување на мерките и активностите насочени кон спротивставување на тероризмот на кој тие ги дадоа следниве предлози:

- поголема обученост и професионалност на кадрите вработени во безбедносните служби
- поголеми финансиски средства за службите кои се занимаваат со тероризмот
- намалување на влијанието на политиката, односно независност од владејачките структури
- промена на законите и воведување на нови, поригорозни законски акти
- соработка помеѓу безбедносните служби на национално и меѓународно ниво
- добро организирана стратегија и соодветен тактички план за спротивставување на тероризмот, каде мерките и активностите би се спроведувале со посилен интензитет.

- зголемување на безбедносните мерки како царинските контроли на увоз и извоз, искоренување на радикалните верски заедници, засилено следење на терористичките активности итн.

- зголемена употреба на ПИМ мерки.

Четвртото прашање од анкетниот прашалник го бара одговорот на тоа дали позитивната законска регулатива во Република Македонија дава соодветни можности за спротивставување на тероризмот. 59% сметаат дека законските акти ги содржат сите потребни елементи за успешно справување со тероризмот, додека 41% сметаат дека им треба надополнување на истите.

1.4. Графикон број 4

Според дадените предлози, може да се заклучи, дека испитаниците кои дале негативен одговор, генерално не се задоволни од висината на санкциите предвидени во Кривичниот законик. Тие сметаат дека треба да има построги казни за извршителите на тероризам и за странските борци кои се вратени во земјата. Дел од овие испитаници сметаат дека треба да им се пружи соодветен третман за нивна ресоцијализација, додека други пак, ја разгледуваат можноста за воведување на смртната казна.

Петото прашање гласи: Дали сметате дека со попречувањето на финансирањето на тероризмот се оневозможува делувањето на терористичките групи или се намалува нивниот ефект? 77% сметаат дека делувањето се намалува, 7% одговориле дека ефектот целосно се оневозможува, додека 16% сметаат дека терористите можат и понатаму ефективно да делуваат.

Може да се каже дека финансиските средства ја играат најголемата улога во остварувањето на терористичките акти и без нив ефектот би бил значително помал, меѓутоа сметам дека не треба да се потценува снаодливоста на терористите да ги набават средствата потребни за извршување на ваков чин и со намалени
финансии.

1.5. Графикон број 5

Шестото прашање се однесува на мерките кои треба да се преземат во однос на финансирањето на тероризмот за да се добие поголема ефикасност во борбата против тероризмот. Од добиените резултати претставени на табелата може да се заклучи дека испитаниците сметаат дека следењето на банкарските сметки, следењето на финансиските токови надвор од банкарските сметки и попречувањето на располагање со средствата кои ги имаат лицата кои се сомничат за финансирање на тероризам се мерките кои би се покажале како најделотворни во однос на ова прашање.

1.6. Графикон број 6

Седмото прашање има за цел да го открие мислењето на испитаниците во однос на службите и институциите кои се ставени на браникот во борбата против тероризмот.

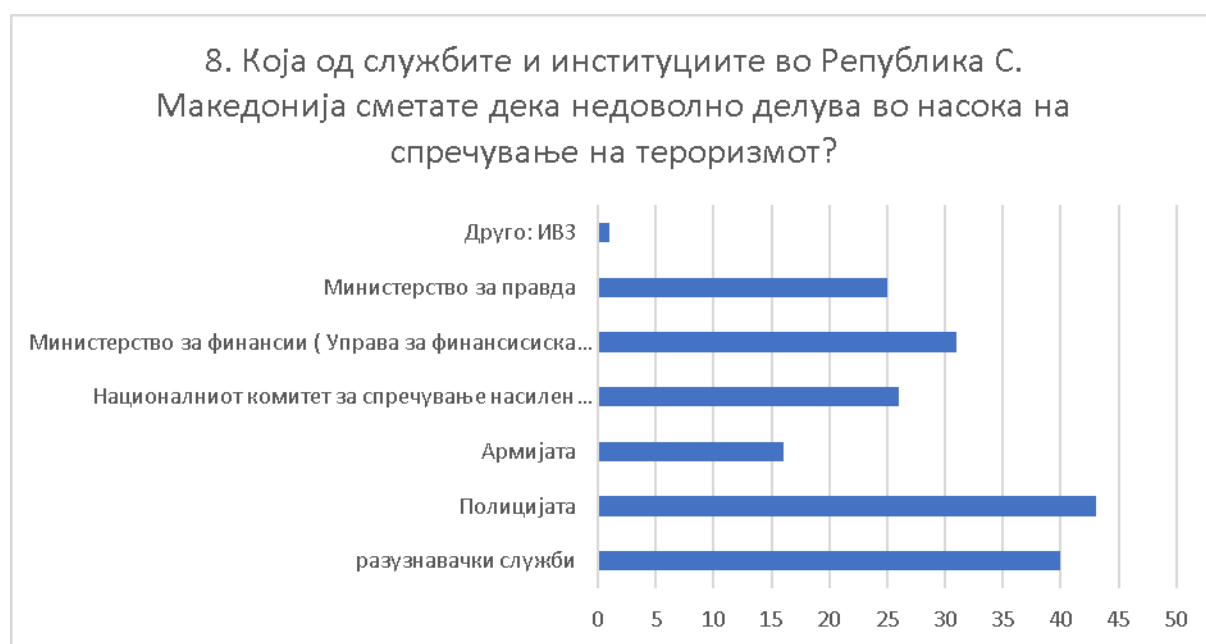

1.7. Графикон број 7

Од добиените резултати претставени на табелата гледаме дека испитаниците на прво место ги ставаат разузнавачките служби (може да се каже дека испитаниците се свесни за важноста на информациите поврзани со

тероризам до кои доаѓаат овие служби), па Националниот комитет за спречување насилени екстремизам и борба против тероризам, па потоа Полицијата. Според нив, Министерството за финансии има релативно среден удел во овие активности, а друга страна пак, испитаниците имаат мислење дека Армијата и Министерството за правда имаат многу мала улога во антитерористичките активности на службите и институциите.

Осмото прашање го бара одговорот на која служба или институција недоволно делува во насока на спречување на тероризмот, а како што може да се види во табелата подолу, ги има истите понудени одговори како седмото прашање. Одговорите се слични како кај претходното прашање, па доаѓаме до заклучок дека во суштина испитаниците сметаат дека оние служби кои треба да стојат на браникот во борбата против тероризмот истите тие кои не делуваат доволно во таа насока. Како друга институција која не делува доволно, наведена е Исламската верска заедница.

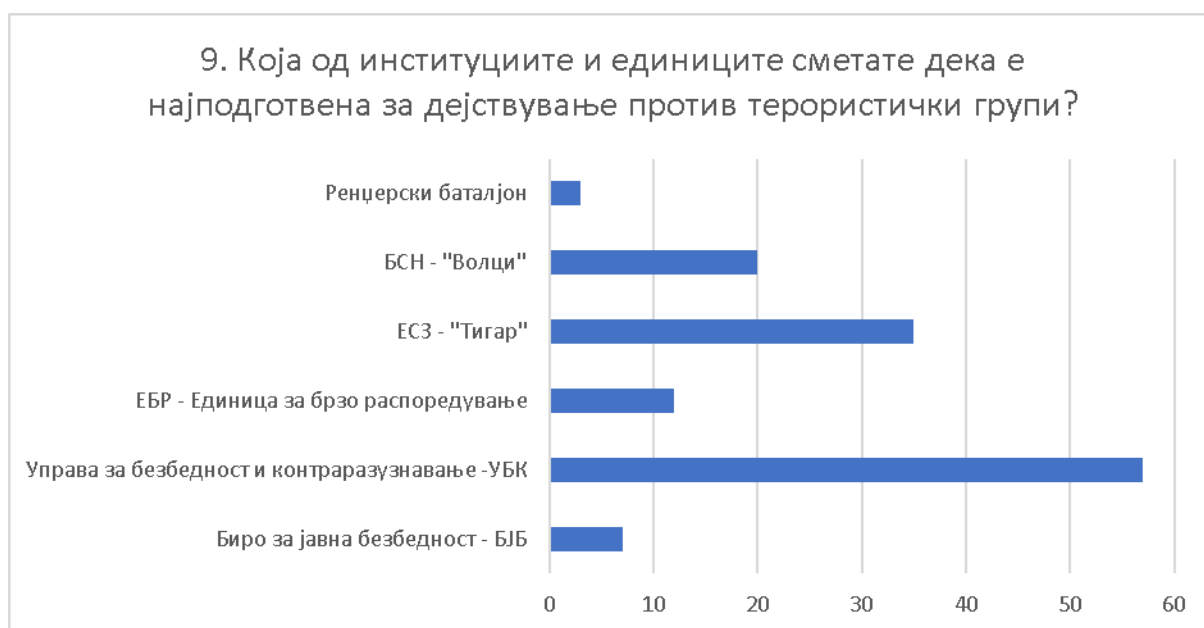

1.8. Графикон број 8

Во **деветото прашање** вниманието беше насочено кон специјалните единици на Армијата и Полицијата, како и на Бирото за јавна безбедност и Управата за безбедност и контраразузнавање, односно на нивната подготвеност

да одговорат на терористичките закани. Испитаниците, во значително поголем број, како што може да се види во табелата, сметаат дека УБК е подготвена за делување против терористичките групи споредено со БЈБ.

Од специјалните единици ,се констатираше дека најподготвени да дадат одговор на терористичките закани се ЕСЗ Тигар и БСН Волци, што беше и очекувано поради нивните надлежности.

1.9. Графикон број 9

Во фокусот на **десетото прашање** се наоѓаат човечките и техничките ресурси со кои (не)располагаат безбедносните служби за успешно справување со тероризмот. 27% сметаат дека тие се соодветно опремени, 62% имаат мислење дека нема доволно ресурси, додека 11% сметаат дека службите не се доволно опремени.

10. Сметате ли дека безбедносните служби во Република С. Македонија располагаат со соодветни ресурси (човечки и технички) за успешно справување со тероризмот?

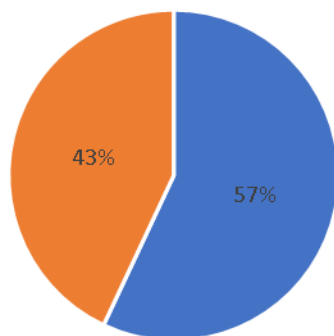
1.10. Графикон број 10

Испитаниците дадоа предлози како овој проблем да се надмине кои главно се темелат на:

- организирање на курсеви и обуки на вработените во безбедносниот сектор
- да се надокнади недостатокот на соодветно обучен и образован кадар и современи технички средства
- да се зголемат финансиите за обнова и набавување на нови ресурси
- да се следат светските стандарди во однос на човечките и техничките ресурси

Единаесетото прашање се однесува на адекватноста и законитоста во постапувањето на безбедносните служби во справување со тероризмот во Република Македонија. 57% имаат мислење дека соодветно се постапувало во минатите случаи на тероризам, додека 43% не го делат истото мислење.

11. Сметате ли, дека во досегашните случаи на справување со тероризмот во Република С. Македонија, безбедносните служби постапиле адекватно и прописно законите?

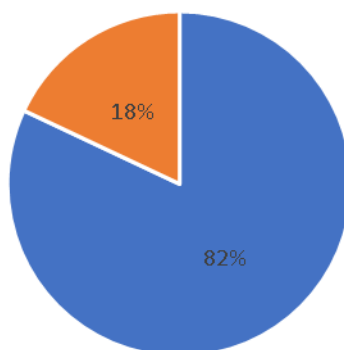
■ да, сметам дека соодветно се постапува ■ не, сметам дека не се постапува соодветно

1.11. Графикон број 11

Испитаниците со негативен одговор по ова прашање како примери ги наведуваат постапувањето на безбедносните служби во вооружениот конфликт во 2001 година, случајот Диво Насеље, каде што разузнавачките служби имале првични информации за локацијата на терористичката група и за потенцијален терористички акт, но сепак не презеле мерки за превенирање на овој напад. Испитаниците исто така сметаат дека не се постапува соодветно со лицата кои доброволно заминале да служат во странска војска.

Дванаесетото прашање Дали во Република С. Македонија постои опасност само од терористички групи или и од поединци ги даде следниве резултати. Сметам дека тоа се должи на фактот дека досегашните терористички напади во земјава биле извршени од добро организирани, терористички групи.

12. Дали според вас, во Република С. Македонија постои опасност само од терористички групи или и од поединци?

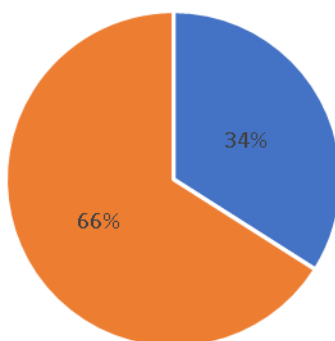

■ сметам дека постои опасност само од терористички групи
 ■ сметам дека постои опасности од терористички групи и од поединци

1.12. Графикон број 12

Како одговор на **тринаесетото прашање** (Дали се преземаат доволно мерки за спротивставувањето на т.н. странски борци), 34% сметаат дека се преземаат, додека 66% сметаат дека мерките не се доволни за справување со овој негативен феномен.

13. Сметате ли дека во Република С. Македонија се преземаат доволно мерки за спротивставувањето со т.н. странски борци?

■ да, сметам дека се преземаат доволно мерки ■ не, сметам дека не се преземаат доволно мерки

1.13. Графикон број 13

Четрнаесетото и последно прашање од овој анкетен прашалник им овозможува на испитаниците да дадат предлог за тоа што треба да се преземе за зголемување на ефикасноста и ефективноста на безбедносните служби во борбата против тероризмот. Испитаниците ги имаа следниве предлози:

- реформирање на безбедносните служби и вработување на адекватен, професионален кадар

- зголемување на финансиите и интеграциите на безбедносните служби

- поголема меѓу ресорска соработка, како и поголема соработка на глобално ниво

- зачестена безбедносна контрола на места каде што може да се појави можност за терористички напад, следење на терористички групи и можни сторители

- поголема проверка и повисоки критериуми за лицата кои сакаат да работат во безбедносните служби

- зголемување на разузнавањето во врска со корупцијата во службите со што би дошло до непречено одвивање на работењето во истите

- децентрализација на правосудниот систем

- анализа на закани и ризици за можни терористички напади во иднина

- посебни затворски установи за т.н. странски борци

- построги казни и поголема активност на безбедносниот систем

- креирање на нов, соодветен безбедносен систем (почнувајќи од легислатива, а завршувајќи со регрутација на квалификуван кадар)

- зголемена размена на разузнавачки информации со други земји, а посебно со балканските

- целосна департизација на безбедносниот сектор

- опремување со соодветни технички средства

- опремување и одржување на соодветни единици за борба против тероризмот

Од резултатите на ова истражување може да дојдеме до заклучок дека реформите се повеќе од потребни, но не треба да се однесуваат само на оној сегмент кој ја опфаќа борбата против тероризмот, туку на целокупниот безбедносен систем.

Главни причинители на недостатоците во овој систем се непрофесионалноста на кадарот вработен во службите, слабата организација и распределба на задачите, како и недостатокот на современи технички средства.

Безбедносните служби секогаш биле тесно поврзани со политичките случувања во Република С. Македонија што е главен фактор за постоење на овие недостатоци. Напорно и макотрпно треба да се работи за спречување на оваа појава на вработување нестручни лица, која веќе е дел од нашиот менталитет. Мора да се промени свеста на граѓаните дека за одредена работна позиција во безбедносните служби треба високо познавање на безбедносните појави и соодветна стручна подготовка. Сметам дека департизацијата на безбедносниот сектор, повисоките критериуми за вработување, како и наградувањето на вработените кои постигнале голем успех во извршувањето на поставените задачи би донеле соодветен придонес за отстранување на овој недостаток. Слабата организација и распределба на задачите ја забележувам во недоволната соработка помеѓу безбедносните служби во размената на информации, како што беше забележана во случајот Диво Насеље.

Недостатокот на современата технологија, како и општо недостатокот на ресурси (пр. службени возила) може да се реши со правилна распределба на финансиските средства од Буџетот на Р.С.М за безбедносниот сектор.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Тероризмот, како една од глобалните безбедносни закани на 21от век, постојано го следи развитокот на општеството, создавајќи нови, современи форми на делување, па со тоа се јавува и потребата од осовременување на националните безбедносни системи.

Во овој магистерски труд беше обработена темата која ги опфаќа антитерористичките активности на безбедносните служби во Република С. Македонија. За подобро да се разберат антитерористичките активности, односно за што и против што се борат безбедносните служби, најпрвин се запознавме со обидите за дефинирање на тероризмот како феномен, историските аспекти, општите карактеристики на тероризмот, неговите извори за финансирање, неговата феноменологија, организација на терористичките групи и нивните начини на делување.

Основа на сите антитерористички дејствија претставува правната рамка. Во македонското законодавство (како и во повеќето законодавства), тероризмот е третиран како кривично дело кое се јавува во повеќе форми и се покажа дека позитивната законска регулатива дава соодветни можности за спротивставување на тероризмот.

Во оваа магистерска теза истражени беа мерките и активностите на безбедносните служби во борбата против тероризмот и изгледите за нивно подобрување со оглед на тоа дека досегашните одбранбени средства и механизми против тероризмот не се покажаа доволно ефикасни односно не ги спречија и уништија неговите корени.

Заклучивме дека мерките и активностите главно се имплементирани од институции вклучени во борбата против тероризмот, и тоа: Јавното обвинителство, Агенцијата за разузнавање, Министерството за внатрешни работи – Агенцијата за национална безбедност и Бирото за јавна безбедност, Министерството за одбрана – Сектор- Служба за воена безбедност и разузнавање, Министерството за финансии – Управа за финансиско разузнавање, Царинска управа, и Управа на финансиска полиција; и другите вклучени институции во

работата на Националниот комитет за спречување на насилниот екстремизам и борба против тероризмот. Одговорноста на јавниот обвинител, како еден од најважните актери во спротивставувањето на тероризмот е голема и обемна, затоа оваа функција бара посветено, праведно, обучено лице кое има широки познавања од повеќе сфери. Неговата главна задача е да собира информации за кривичниот предмет, меѓутоа дојдовме до заклучок тој не треба да се ограничи само на знаењата од криминалистиката туку треба да собира што повеќе информации за карактеристиките на современиот тероризам, за поголема ефективност и ефикасност во работата. Разузнавањето е мошне значајна алатка во справувањето со оваа негативна појава поради неговата интернационална димензија, современите форми, цели, планови и слично, па затоа може да се каже дека разузнавачките информации се од клучно значење за спроведување на делотворна антитерористичка програма. Во Република С. Македонија, Агенцијата за национална безбедност претставува предводник во собирањето на овие информации па така во својата мисија. АНБ има голема потреба од развивање на стратегија каде што ќе бидат вклучени сите институции на државата, без разлика дали се од безбедносен или не безбедносен карактер, поради специфичноста на информациите кои и се потребни за остварување на својата превентивна и репресивна улога во сузбивањето и општо, во борбата против тероризмот и терористичките групи. Како дел од реформите предвидени за безбедносно-разузнавачкиот систем, предвидено е Управата за безбедност и контраразузнавање да изврши реформа, така што нема повеќе да биде во состав на Министерството за внатрешни работи. Целта на оваа промена е да се надмине константното непочитување на професионалната етика и недостатокот на познавања поврзани со разузнавачките задачи, кои биле утврдени од страна на Европската комисија. Полицијата, пак, во откривањето и докажувањето на кривичното дело тероризам се потпира на правила и принципи, утврдени во криминалистичката наука, кои во нашата земја се уште треба да се осовременуваат и надополнуваат, следејќи ја динамиката на тероризмот. Што се однесува до вооружените сили на земјата, тие многу ретко се ангажираат во справувањето со терористичките закани, но сепак постојат одредени кризни ситуации (кога полициските сили се разбиени или уништени или пак, заканите се

од поголеми размери) каде нивното ангажирање е повеќе од потребно. Борбата против тероризмот е сложена и комплексна поради тоа што мора да се разгледува од повеќе аспекти, па затоа доста значаен елемент на кој треба да се посвети исклучително внимание е финансирањето на тероризмот. За таа цел, Управата на финансиска полиција, заедно со Царинската и Управата за финансиско разузнавање претставуваат еден систем кој е насочен кон спречување нелегален приход кој подоцна би можел да се употреби за остварување терористички цели. Важноста на нивните мерки и активности се гледа во заклучокот од истражувањето каде што се покажа дека спречувањето на приливот на финансиски средства кон терористите, значително би го намалило нивното дејствување. Во спречувањето и спротивставувањето на тероризмот и екстремизмот, вклучени се и други институции, кои не ја играат клучната улога, но сепак се важен фактор кој го условува успехот на целокупниот систем за национална безбедност на Р. С. Македонија. Нивната улога, за жал е многу мала, па затоа се јавува потреба од поголема општествена вклученост во справувањето со оваа глобална закана.

Од досегашните анализи на терористички напади, може да се заклучи дека ниедна држава не е имуна и надвор од опсег на терористичките организации, а во прилог на тој заклучок се покажа и дека меѓународната соработка во справување со овој негативен феномен е повеќе од потребна. Во борбата против тероризмот, денес, учествуваат државите, нивните институции и меѓународните организации (ОБСЕ, ООН, НАТО, Интерпол итн.) на едно глобално ниво на соработка. Справувањето со ваква закана бара многу повеќе од директно возвраќање на терористичкиот напад, туку и пресретнување, анализа и размена на податоци и информации, како и преземање мерки за запирање на финансиските средства на организацијата. Борбата против современите форми на тероризмот засега дава резултати и може да се оцени како делумно успешна, поради големиот број на терористички напади кои беа спречени благодарение на работата и соработката на овие институции. Од друга страна пак, секојдневно сме сведоци на информациите за напади од терористи насекаде во светот, а посебно на Блискиот Исток. Сеуште не е најден начин како, субјектите кои се борат против глобалните безбедносни закани, да застанат еден чекор пред сторителите на истите, меѓутоа

бројката на терористички напади би била значително поголема без соработката на овие меѓународни организации.

За полесно да се најдат решенија и предлози за искоренување на недостатоците на безбедносните служби во справувањето со тероризмот во Република Македонија, беше спроведено емпириско истражување врз група на испитаници кои имаат познавања од тероризмот и антитерористичките мерки. Од резултатите на ова истражување дојдовме до заклучок дека реформите се повеќе од потребни, но не треба да се однесуваат само на оној сегмент кој ја опфаќа борбата против тероризмот, туку на целокупниот безбедносен систем. Утврдивме дека главни причинители на недостатоците во овој систем се непрофесионалноста на кадарот вработен во службите, слабата организација и распределба на задачите, како и недостатокот на современи технички средства. Безбедносните служби секогаш биле тесно поврзани со политичките случувања во Република С. Македонија што е главен фактор за постоење на овие недостатоци. Се покажа дека департизацијата на безбедносниот сектор, повисоките критериуми за вработување, како и наградувањето на вработените кои постигнале голем успех во извршувањето на поставените задачи би донеле соодветен придонес за отстранување на овој недостаток. Слабата организација и распределба на задачите беше забележана во недоволната соработка помеѓу безбедносните служби во размената на информации, додека проблемот со недостатокот на современата технологија, како и општо недостатокот на ресурси (пр. службени возила) утврдивме дека може да се реши со правилна распределба на финансиските средства од Буџетот на Р.С.М. за безбедносниот сектор.

ПРЕПОРАКИ

- поефикасно детектирање, документирање и истражување на криминалните активности поврзани со терористички акти;
- координирани активности и размена на информации на меѓу секторско ниво;

- зголемена и ефикасна меѓународна соработка во превенцијата и борбата против тероризмот;

- зголемување на свеста на населението за значењето на борбата против тероризмот и улогата и местото на државните организации и други институции што учествуваат во оваа борба;

- постигнување повисоко ниво на распоредување на персонал и опрема на институциите вклучени во борбата против тероризмот;

- Ускладување со меѓународните стандарди и хармонизирање на националното законодавство со европското.

- Разбирање на опасностите од маргинализација, економски тешкотии и закани од поделби на заедницата;

- Подобрена доверба во заедниците и меѓу заедниците и полицијата и другите владини органи;

- Помалку страв од табуа во заедницата што се фокусираат исклучиво на специфични етнички или верски групи;

- Постигнување повисоко ниво на соработка меѓу државните и локалните институции во борбата против насилниот екстремизам;

- хармонизирање на националното законодавство и прописи меѓународните стандарди

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ашталкоска Т., Компаративно казнено материјално право, Авторизирани предавања, Скопје, 2017 год
2. Бакрески О., Контрола на безбедносниот сектор, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје, 2012 год
3. Димовски Злате- Креиминалистичко разузнавање, Скопје, 2019 год
4. Vasić N. D., Preventivna diplomatija: teorijski concept, normativni okviri i političke kontroverze, Službeni glasnik, Beograd, 2010 год.
5. Гелке А., Новата ера на тероризмот и меѓународниот политички систем, Магор, Скопје, 2009 год.
6. Димовски З., Илијевски И., Меѓународен тероризам, Факултет за безбедност, Скопје, 2011 год.
7. Дончев А., Современи безбедносни системи, Скопје, 2007 год.
8. Камбовски В., Правда и внатрешни работи на Европската Унија, Правен факултет “Јустинијан Први”, Скопје, 2005 год.
9. Котовчевски М., Борба против тероризмот, Македонска Цивилизација, Скопје, 2004 год.
10. Котовчевски М., Современ тероризам, Македонска цивилизација, Скопје, 2003 год.
11. Petkanic, S., NATO I borba protiv terorizma: Tendencije I perpektive. Revija za bezbednost, Beograd, 2010 год.
12. Лајман М., Потер Г., Организиран криминал, Магор, Скопје, 2009 год.
13. Николоска С., Економска криминалистика, Факултет за безбедност, Скопје, 2015 год.
14. Спасески Ј., Македонија столб на безбедноста и мирот на Балканот, Скопје, 2005 год.
15. Abadie , A.. Poverty, Political Freedom, and the Roots of Terrorism . KGS Faculty Research Working Paper Series RWP04–043 . Cambridge : Harvard University 2004
16. Abrams, Max. Why Terrorism Does Not Work. – International Security, 2/2006
17. Al-Mukarramah , M. Terrorism – The Islamic Point of View . Distributed at the NGO conference in Durban . Durban, South Africa : Muslim World League, 2010

-
18. Asal, Victor, Nussbaum, Brian, Harrington, D. William. Terrorism as Transnational Advocacy: An Organizational and Tactical Examination. – Studies in Conflict and Terrorism, 1/2007
 19. Atran , S . The moral logic and growth of suicide terrorism . Washington Quarterly 29, 2007
 20. Bandura , A . Mechanisms of moral disengagement . In Origins of Terrorism , ed. W. Reich , Washington, DC : Woodrow Wilson Center, 2008
 21. Black, Ian. Violence Won't Work: How Author of 'Jihadists' Bible' Stirred up a Storm. – The Guardian, 27 July 2007.
 22. Campbell , J. K . On not understanding the problem . In Hype or Reality? The “New Terrorism” and Mass Casualty Attacks , ed. B. Roberts , Alexandria, VA : The Chemical and Biological Arms Institute 2000 .
 23. Crenshaw , M . Decisions to use terrorism: Psychological constraints on instrumental reasoning . In Social Movements and Violence: Participation in Underground Organizations , ed. D. D. Porta , Greenwich, London : JAI 2010.
 24. Crenshaw , M The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century . Political Psychology 21 (2002)
 25. Carus, Seth W. The Threat of Bioterrorism. – Strategic Forum, No. 127, 1997
 26. Ganor , B .. The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers . New Brunswick, NJ : Transaction Publishers 2005
 27. Ganor , B . The feasibility of post-modern terrorism . In Post Modern Terrorism , ed. B. Ganor , Israel : The Interdisciplinary Center – the International Policy institute for CounterTerrorism 2005b
 28. Harmon , C . Terrorism Today . London : Frank Cass 2010
 29. Hoffman , B . Defining terrorism . In Terrorism and Counterterrorism , eds. R. D. Howard and R. L. Sawyer , Dubuque : McGraw-Hill 2004
 30. Hoffman , B . Inside Terrorism, Revised and Expanded Edition . New York : Columbia University Press 2006
 31. Horgan , J. The Psychology of Terrorism . London : Routledge. 2005
 32. Hudson , R.. Terrorist and Organized Crime Groups in the Tri-Border Area (TBA) of South America . Washington, DC : Federal Research Division, 2008
 33. Jessee , D. D . Tactical means, strategic ends: Al Qaeda’s use of denial and deception . Terrorism and Political Violence 18 2006
 34. Juergensmeyer , M . Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence . London : University of California Press 2003
 35. Johnston, Philip. Terrorists are recruiting in our schools, says MI5 boss. – The Daily Telegraph, 11 November 2006.
 36. Kahn , J. , and T. Weiner . World leaders rethinking strategy on aid to poor . The New York Times A1 2002

-
37. Kydd, Andrew H., Walter, Barbara F. The Strategies of Terrorism. – International Security, 1/2006
 38. Koslovski, R.; Human Migration and the Conceptualization of Pre-Modern World Politics, International Studies Quarterly, Volume 46, Number 3, September 2012.
 39. Krueger , A. B. , and D. D. Laitin . A cross-country study of the origins and targets of terrorism . In Terrorism, Economic Development and Political Openness , eds. P. Keefer and N. Loayza , Cambridge : Cambridge University Press 2008
 40. Krueger , A. B. , and J. Maleckova . Education, Poverty, Political Violence, and Terrorism: Is There a Connection? US 2002
 41. Laqueur , W . Terrorism and the media . In The Age of Terrorism , ed. W. Laqueur , London : Weidenfeld and Nicolson, 2000
 42. Lutz, James M., Lutz, Brenda J. Global Terrorism. London, New York: Routledge, 2004
 43. Melnick , R. , and R. Eldor . Financial markets and terrorism . European Journal of Political Economy 2004
 44. Merari , A. Suicide terrorism . In Assessment, Treatment, and Prevention of Suicidal behavior , eds. R. I. Yufit and D. Lester , Hoboken, NJ : Wiley. 2004
 45. Mili , H. Tangled webs: Terrorist and organized crime groups . Terrorism Monitor 4 : (1) . 2006
 46. Mockaitis, Thomas R. The “New” Terrorism: Myths and Reality. Westport, London: Praeger Security International, 2016
 47. Noble , R. K. The Links Between Intellectual Property Crime and Terrorist Financing . Text of public testimony before the United States House Committee on International Relations , 2003 .
 48. OECD, International Migration Outlook 2015, OECD Publishing, Paris 2015.
 49. Pape, Robert A. The Strategic Logic of Suicide Terrorism. – American Political Science Review, 3/2003
 50. Piazza , J. A. Rooted in poverty? Terrorism, poor economic development, and social cleavages . Terrorism and Political Violence. 2006
 51. Rapoport, David C. Terrorism and Weapons of the Apocalypse. – National Security Studies Quarterly, 2009
 52. Rapoport, David C. Four Waves of Modern Terrorism. – Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy. Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes (eds.). Washington DC: Georgetown University Press, 2004
 53. Record, Jeffrey. Bounding the Global War on Terrorism. Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute, US Army War College, 2003
 54. Sageman , M. Understanding Terror Networks . Philadelphia, PA : University of Pennsylvania Press . 2004
 55. Sedgewick, Mark. Inspiration and the Origins of Global Waves of Terrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, 2/2007

-
56. Simeunovic, D.; Security Threats of Violent Islamist Extremism and Terrorism for South East Europe and Beyond (koautorstvo sa Adamom Dolnikom), objavljeno u: Shaping South East Europe's Security Community for the TwentyFirst Century, Edited By Sh. Cross, S., Kentera, R.; Vukadinovic and R. Craig Nation, Palgrave Macmillan, 2013.
57. Tkachuk, Kimberley L. Terrorism's Financial Lifeline: Can It Be Severed? – Strategic Forum, No. 191, 2002
58. Townsend, Mark. MI6 probes UK link to nuclear trade with Iran. – The Guardian, 10 June 2007.
59. Webb, G. R. Sociology, disasters, and terrorism: Understanding threats of the new millennium. Sociological Focus 35 (1) 2002
60. Wolfendale, Jessica. Terrorism, Security, and the Threat of Counterterrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, 1/2007

Законски прописи и други правни акти

1. Закон за јавното обвинителство (“Службен весник на Република Македонија” бр. 55/2013)
2. Закон за Агенцијата за разузнавање (“Службен весник на Република Македонија” бр. 19/1995)
2. Законот за следење на комуникациите (“Службен весник на Република Македонија” бр. 121/06)
4. Законот за полиција (“Службен весник на Република Македонија”, бр.114/06, 6/09, 145/12 и 41/14)
5. Закон за ОТА („Службен весник на Република Македонија“ бр. 71/2018)
6. Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам („Службен весник на РМ“ бр. 04/2008, 57/2010, 35/2011 и 44/2012)
7. Закон за заштита на личните податоци, (“Службен весник на Република Македонија, бр. 7/05”)
8. Закон за класифицирани информации („Службен весник на РМ“, бр. 9/2004”)
9. Закон за финансиска полиција (“Службен весник на Република Македонија” бр.12/2014, бр.43/2014, 33/2015, 27/2016 и 83/2018)
10. Закон за меѓународни рестриктивни мерки („Службен весник на РМ“,

бр. 36/2011")

11. Одлука за формирање на Национален комитет за спречување на насилан екстремизам и борба против тероризам ("Службен весник на Република Македонија бр.98/17")

12. Закон за Агенција за национална безбедност (Сл. Весник бр. 08-3047/1 22 мај 2019 година

Стратегии, правилници, проекти и извештаи

1.Бела книга на одбраната на Република Македонија, 2012 година

2. Национална стратегија на Република Македонија за спречување на насилан екстремизам (2018-2022)

3.Национална стратегија на Република Македонија за борба против тероризам (2018-2022)

4.Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, ноември 2017 година

5. Правилник за начинот на работа на Воената полиција, Министерство за одбрана, "Службен весник на РМ", бр. 136/16)

6. Прирачник за спроведување на мерки и дејствија за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите, Министерство за финансии, Република Македонија, 2010 год.

7. Прирачник за НАТО, Public Diplomacy Devision, NATO, 1110 Brussels, Belgium, 2006

8. Прирачник за НАТО, Public Diplomacy Devision, NATO, 1110 Brussels, Belgium, 2006

9. Стратегија за развој на полицијата на Република Македонија 2016-2020

10. Стратешки план на Царинската управа на Република Македонија 2018-2020.

Дополнителна литература

Интернет извори

<http://www.darm.mil.mk>
<http://www.morm.gov.mk>
<http://www.carina.mk>
<http://www.makfax.com.mk>
<http://www.pravdiko.mk>
<http://www.mvr.gov.mk>
<http://www.ota.mk>
<http://www.president.gov.mk>
<https://ia.gov.mk>
<http://www.jorm.gov.mk>
<https://www.ener.gov.mk/>
<http://www.ufr.gov.mk>
<https://www.europewatchdog.info>
<https://www.selec.org>
<https://www.interpol.int/en>
<http://www.un.org>
<http://www.fbi.fas.org>
<https://www.osce.org>
<https://www.ksk.edu.ee>
<http://www.antiterrortoday.com>
<https://www.rand.org>
<http://economicsandpeace.org>
<http://www.europarl.europa.eu>
<https://www.start.umd.edu>
<https://akademik.mk>
<https://www.novamakedonija.com.mk>
<http://www.slobodnaevropa.mk>
<https://sitel.com.mk>
<https://10bez10.com>

ПРИЛОЗИ

Прилог бр.1

Анкетен прашалник

Напомена: Изјаснувањето е анонимно и служи исклучиво за научни цели на Факултетот за детективи и безбедност при ФОН Универзитет. Податоците нема да бидат употребени за никаква друга цел.

Пол М Ж

Години на старост _____

Националност _____

1. Дали знаете што е тероризам?

- а) да, запознаен/а сум
- б) не, не сум запознаен/а

2. Дали сте запознаени со методите, начините и средствата за противставување на тероризмот?

- а) да, запознаен/а сум
- б) не, не сум запознаен/а

3. Според вас, дали досегашните мерки и активности насочени кон спротивставувањето на тероризмот, постигнале соодветни резултати?

- а) да, сметам дека ги постигнале
- б) не, сметам дека не ги постигнале

(Доколку одговоривте со не, наведете предлог како да се постигнат очекуваните резултати)

4. Сметате ли дека позитивната законска регулатива на Република Македонија дава соодветни можности за спротивставување на тероризмот?

а) да, сметам дека дава соодветни можности

б) не, сметам дека воопшто не дава соодветни можности

(Доколку одговоривте со не, наведете предлог кое кривично дело сметате дека треба да се додаде во Кривичниот законик за спротивставувањето на тероризмот)

5. Дало сметате дека со попречување на финансирањето на тероризмот се оневозможува делувањето на терористичките групи или се намалува нивниот ефект?

а) да, сметам дека се намалува ефектот

б) да, сметам дека целосно се оневозможува нивниот ефект

в) не, сметам дека и понатаму можат ефективно да делуваат

6. Според вас, кои мерки би требало да се преземат во однос на финансирањето на тероризмот за да се добие поголема ефикасност во борбата против тероризмот?

а) следење на банкарски сметки

б) следење на финансиски токови надвор од банкарските сметки

в) попречување на располагање со средствата кои ги имаат лицата кои се сомничат дека се инволвирани во подготвување и реализација на финансирање на тероризмот

г) конфискација на имот

д) зголемени даноци на средствата од нејасни извори

ѓ) изрекување на ригорозни мерки на лицата кои имаат приходи од нејасни извори

7. Според вас, кои од службите и институциите се ставени на браникот во борбата против тероризмот во Република Македонија? (можни се повеќе одговори)

- а) разузнавачките служби
- б) Полицијата
- в) Армијата
- г) Националниот комитет за спречување насилан екстремизам и борба против тероризам
- д) Министерство за финансии (Управа за финансиска полиција)
- ѓ) Министерство за правда
- е) други (наведи кои) _____

8. Која од службите и институциите во Република Македонија сметате дека недоволно делува во насока на спречување на тероризмот? (можни се повеќе одговори)

- а) разузнавачките служби
- б) Полицијата
- в) Армијата
- г) Националниот комитет за спречување насилан екстремизам и борба против тероризам
- д) Министерство за финансии (Управа за финансиска полиција)
- ѓ) Министерство за правда
- е) Други (наведи кои) _____

9. Која од единиците сметате дека е најподготвена за дејствување против терористички групи?

- а) Биро за јавна безбедност – БЈБ
- б) Управа за безбедност и контраразузнавање - УБК
- в) ЕБР – Единица за брзо распоредување

г) ЕСЗ – “Тигар”

д) БСН – “Волци”

ѓ) Ренџерски баталјон

10. Сметате ли дека безбедносните служби во Република Македонија располагаат со соодветни ресурси (човечки и технички) за успешно справување со тероризмот?

а) да, сметам дека се соодветно опремени

б) не, сметам дека немаат доволно ресурси

в) не, сметам дека воопшто не располагаат со соодветните ресурси

(Доколку одговоривте со не, наведете што сметате дека недостасува во однос на ресурсите за справување со тероризмот)

11. Сметате ли, дека во досегашните случаи на справување со тероризмот во Република Македонија, безбедносните служби постапиле адекватно и прописно законите?

а) да, сметам дека се соодветно се постапува

б) не, сметам дека не се постапува соодветно

(Доколку одговоривте со не, наведете случај каде што сметате дека безбедносните служби не постапиле соодветно)

12. Дали според вас во Република Македонија постои опасност само од терористички групи или и од поединци?

а) сметам дека постои опасност само од терористички групи

б) сметам дека постои опасност од терористички групи и поединци

13. Сметате ли дека во Република Македонија се преземаат доволно мерки за спротивставувањето со т.н. странски борци?

а) да, сметам дека се преземаат доволно мерки

б) не, сметам дека не се преземаат доволно мерки

14. Наведете предлог (доколку имате) за тоа што треба да се преземе за зголемување на ефикасноста и ефективноста на безбедносните служби во справувањето со тероризмот.

Ви благодарам на соработката.